

HAK-İŞ

TÜRKİYE HAK İŞÇİ SENDİKALARI KÖNFEDERASYONU

SAYI - 16 / 1991

NE KADAR SİVİL TOPLUMUZ ?...

* Seçimlerle ilgili temel ilkelerimiz

K-İŞ 16 YAŞINDA

HAK-İŞ

EYLÜL 1991 SAYI: 16

SAHİBİ

Türkiye Hak İşçi Sendikaları
Konfederasyonu Adına
Necati ÇELİK
Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni

Salim USLU
Genel Eğitim Sekreteri

Yazı İşleri Müdürü

Av.Mecit ZEREN

Bu Sayıya Katkıda Bulunanlar

Salim USLU, Av.Mecit ZEREN,
Mehmet FERİD, Osman Yıldız
İsmail İlmi KIDEYŞ,
Şahin GÖKÇEN, Hayri ÇAĞIR,
Mustafa ŞAHİN, İsa CEYLAN

Yazışma Adresi

Tunus Caddesi No:37
Kavaklıdere/Ankara
Tel: 117 16 30 (3 Hat)

Yıllık Abone Ücreti

Almanya 50 DM
S.Arabistan 80 Riyal
Amerika 40 \$
Diğer Ülkeler
40 Dolar Karşılığı

Posta Çeki Hesabı

HAK-İŞ DERGİSİ
21 09 86

Dizgi-Pikaj-Montaj

HAK-İŞ Tesisleri

Baskı: Türkiye Gazetesi
Ankara Tesisleri

Kapak : İlhami ATMACA

Kapak Baskı : Varan Matbaası

* Yazılarda belirtilen görüşler yazarların kişisel görüşleridir.

* Gönderilen yazı ve resimler iade edilmez.

* Yayınlanan yazılar kaynak gösterilerek iktibas yapılabilir.

Yayıncađan

16. YIL, SEÇİMLER VE SİVİL TOPLUM

HAK-İŞ dergimizin yeni bir sayısı ile yine huzurlarımızdayız. 22 Ekim 1991 tarihi *HAK-İŞ*'imizin 16.kuruluş yıldönümüdür. Bu nedenle *HAK-İŞ* çeşitli etkinlikler düzenleyerek bugünü kendi ilkelerine en uygun şekilde, yani yine işçinin ve tüm emekçi kesimlerin sorunlarını dile getirip, çözümlerini kucaklayıcı biçimde kutlayacaktır. Tabi yaş günü olur da okuyucularımıza *HAK-İŞ*'i tanıttıcı bilgiler vermeden olur mu? Gerçi tanıyanlar *HAK-İŞ*'i kararlı, ilkeli, mücadeleci tavrı ile çok iyi tanırlar ama biz yine de merak edenler ve aramıza yeni katılanlar için çok kısa da olsa bazı bilgiler vermeyi uygun gördük. Zaten *HAK-İŞ*'i de bir dergi hacmi ile anlatmak mümkün değildir. *HAK-İŞ*'i iyi tanımak için mücadelesini yaşamak, duygularını hissetmek gerektir.

Bu sayımızda genişçe işlenen bir diğer önemli konu ise önümüzdeki seçimler ve seçimler dolayısıyla da tabi ilk akla gelen sivil toplum olgusudur. Önce seçimlerle ilgili yorum ve iktibaslar yapduk. Hemen arkasından da *HAK-İŞ*'in seçim konjüktürü ile ilgili olmayan ve fakat siyasi sistemle ilgili ilkesel tavrını içeren bir bildiriye de sayfalarımıza aldık. Yine bu bölümde çeşitli kesimlerden aydınlarımızın katıldığı geniş bir sivil toplum soruşturmamızı sunuyoruz. Zevkle okuyacağımızı umarız.

Dergimiz, içerdığı konular hakkında okuyucularını en geniş şekilde bilgilendirmek amacıyla olunca tabii olarak *HAK-İŞ*'le ilgili fazlaca haber kullanamıyoruz. Birkaç önemli habere yer vermiş olmamıza rağmen o kadar çok önemli haberleri atıyoruz ki, umarız hoşgörülür.

Dergimizde yer alan haber, makale, yorum ve incelemelerin ilginizi çekeceği ümidi ve seçimlerin ülkemiz ve ülke insanlarımızın geleceği için hayırlı olması dileğiyle nice 16 yıllara...

HAK-İŞ

SİVİL TOPLUM VE SENDİKALAR

Vahşi kapitalizmin, "bir nesli yok edecek" kadar duyarsız ve azgın olduğu dönemde ortaya çıkan işçi kuruluşları; takibeden yıllarla birlikte değişen ekonomik anlayışların da etkisiyle, demokrasinin en vazgeçilmez kurum ve kuruluşları haline gelmişlerdir. Bugünse sendikalar, sivil bir toplum niteliğini belirleyen en önemli kriter olarak demokratik sistemlerin denek taşlarıdır.

Sivil toplum nedir? Sorusuna çeşitli cevaplar verilebilir. Ama bu cevapların içinde en önemlisi, sivil toplumun; devlet gibi önemli ve güçlü bir otoriteye karşı, halkın, çeşitli kurum ve kuruluşlarıyla dengeler oluşturması anlamını ifade eden tanımıdır. Zira bugün, demokrasilerin var olması ve "var" kalmasını sağlayan hemen hemen yegane etken; bu sistem içinde çok değişik çıkar ve taleplerin bir noktada buluşabilmesidir. Toplum içindeki çok çeşitli çıkar çatışmalarının bir noktada buluşması ve buluştukları noktada uzlaşarak denge ve doyuma ulaşmaları ancak her zerre-sine sivil toplum anlayışının sindiği demokratik sistemlerde mümkündür.

Demokratik sistemini geliştirmiş böyle toplumlarda, devletin militarist çehresini ortaya koyarak kimi meselelerini "kaba kuvvetle" halletmesini önleyen mekanizmalar geliştirilmiştir. Böyle bir mekanizmanın varlığı devleti, "sıkıştığında bile kaba kuvvete" başvurmaktan alıkoymaz. Bu sivil toplum olmanın ilk şartıdır. (Ara vurgulamada bulunalım; Devlete iktidarı bu bağlamda özdeşleştirmek fahiş hata olur. Burada şu veya bu iktidar değil, devletin karakteri sözkonusudur.)

Sivil toplum olmanın ikinci şartı, halkın çeşitli fikir ve menfaat iklimlerinin ortaya çıkarttığı, birbirine karşı dengeli gruplaşmalar oluşturabilmesidir. Oluşan grupların kurumsal nitelikli kuruluşları, teorik olduğu kadar pratik olarak da toplum içinde varlığını hissettirebiliyorsa sivil toplumun varlığından söz etmek mümkün olur. Kişi, kişilik hak ve özgürlüklerini garanti altına almanın, daha da önemlisi garanti altında tutmanın yolu da budur. Bu yolda yol alan en önemli araçlar ve taşıyıcılardan birisi de sendikalardır.

Bu realitenin bir sonucu olarak sendikalar, kendi çıkarları doğrultusunda birbirlerini etkilerler. Bu bir çatışmadır. Çatışma, uzlaşma noktasına, yani karşılıklı uyum ve doyum noktasına ulaşıncaya kadar devam eder. Bu denge noktası, her iki gücün aynı zamanda birbirlerini dengelediği, çıkarlarının keşiştiği noktadır. Bu noktada uzlaşma sağlanmıştır.

Ancak, bu uzlaşmanın sağlanması bir takım şartlara bağlıdır. Bu şartların en başında, güçlerin birbirini dengeleyebilmeleri için caydırıcı silahlara sahip olma gelir. Örneğin; işveren ve kuruluşlarının ekonomik üstünlüğü vardır. Buna karşılık olarak işçi ve kuruluşları da bazı yaptırım güçleriyle donatılmıştır, daha doğrusu donatılmış olduğu kabul edilmeli, gerektiğinde bu gücünü kullanabilmelidir. Yoksa karşısındaki güç ile uzlaşması ve anlaşması mümkün olmaz, olamaz. Şayet, bu şart en başta yerine getirilmemişse, güçlerden birisi iki yoldan birini tercih eder. Ya karşısındaki güce teslim olur ve bu, birilerinin birilerine köle olması demektir. Ya da mücadelesini illegal yöntemlerle, meşru olmayan bir biçimde sürdürmek zorunda bırakılır.

Çağdaş demokratik sistemlerdeki ilişkilerde sivil toplum anlayışları, endüstriyel ilişkilerde daha somutça görünen bu işleyişe benzer bir biçimde toplumda uygulanmaktadır. Sistemin varlık ve istikbali de otomatik bir mekanizmayla bu işlevin sıhhat ve niteliğine bağlıdır.

Necati ÇELİK

Sendikaların işlevi, endüstriyel ilişkilerdeki bu işleyişin sürmesini sağlamakla son bulmaz. O, çağdaş demokratik sistemin politik kanallarına, temsil ettiği kitlenin taleplerini de aktır. Bu talepler diğer tüm kurum ve kuruluşların talepleri ile çatışarak dengelenir ve uzlaşma noktasına ulaşır. Ancak, belirttiğimiz gibi bu uzlaşma noktasının bulunması, güçlerin birbirini dengeleyebilecek yaptırım güçlerine sahip olması ile mümkündür. 1980 sonrası Anayasal ve yasal düzenlemelerle işçi sendikaları bu güçlerden büyük ölçüde yoksun bırakılmışlardır.

Türkiye'deki demokratik sistemin sağlıklı bir işleyişe sahip olması gerçekten isteniyorsa, bu realitenin, daha doğrusu bu olgunun farkedilmesi şarttır. Demokrasimizin geleceği de bu şartların yerine getirilmesine bağlıdır.

KURULUŞ YILDÖNÜMÜ ÇEŞİTLİ ETKİNLİKLERLE KUTLANACAK

Hak-İş 16 yaşına giriyor

Ankara'da 22 Ekim 1976 tarihinde kurulan Hak-İş, 16 yaşına giriyor. 1977, 1980 yılları arasında kurulu bulunan 8 Konfederasyon içerisinde en genci ve yenisi olarak teşkilatlanma çalışmalarını sürdüren Hak-İş, daha henüz mücadelesinin başındayken 12 Eylül ihtilaliyle tanıştı. Milli Güvenlik Konseyinin 8 nolu kararıyla faaliyeti durdurulan Hak-İş'in Yöneticileri yapıkları girişimler sonucu Şubat 81'de yeniden faaliyete geçmeyi başardılar. 1984 yılına kadar Sendikal faaliyetlerin yasaklı olduğu dönemlerde ise Hak-İş'e bağlı sendikalar zor şartlara rağmen üye kayıt faaliyetlerini sürdürdüler. 7 Mayıs '83 tarihli Sendikalar ve TİS Grev ve Lokavt yasalarının yürürlüğe girmesinden sonra Hak-İş, Konfederasyon ve Sendikalarını hızla yeni yasalara uyarlayarak yeni sendikal döneme hazır hale geldi.

İşte, Hak-İş'in esas kimliği ve mücadelesi bu tarihten sonra daha belirgin bir şekilde görülmeye başladı. Hak-İş ve Sendikaları arasındaki uyum, üye-sendika bütünlüşmesi, Hak-İş'in Türk-İş ve diğer sendikalar ve tüm demokratik kitle kuruluşları ve meslek örgütleri ile

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ KARARI No: 8

(15 Eylül 1980 tarih ve 17106 sayılı Resmî Gazetede neşir)

1. DİSK, MİSK ve HAK-İŞ ile bunlara bağlı Sendikaların mevduatı ilgili bankalar tarafından bloke edilecek ve ikinci bir emre kadar bunlardan ödeme yapılmayacaktır. Bankalar kendilerinde bulunan bu tür hesapla ilgili bilgileri ve hunlarda meydana gelecek artışları bir hafta içinde Maliye Bakanlığına bildireceklerdir.

2. DİSK, MİSK ve HAK-İŞ ile hunlara bağlı Sendikalara üyelik aidatlarını şimdye kadar bankadaki hesaplarına değil de hızzat temsilcilerine ödeyen işverenler bundan sonra bu aidatı ilgili Sendika adına bir bankada açtırabilecekleri hesaba tevdi edeceklerdir. Bu paralara da aynı işlem yapılacaktır.

3. DİSK, MİSK ve HAK-İŞ ile hunlara bağlı Sendikaların genel merkezlerindeki, merkezlerindeki ve şubelerindeki para, kıymetli evrak ve her türlü malzeme Sıkıyönetim Komutanları tarafından bir heyetle ve tutanakla tesbit edilecektir. Bunlardan:

a. Para ile kıymetli evrak ve kıymetli malzeme milli bir bankada muhafaza edilecek; buna ait bilgi bankalar tarafından bir hafta içinde Maliye Bakanlığına bildireceklerdir.

b. Suç delili olan evrak, döküman ve malzeme Sıkıyönetim askeri savcılıklarına intikal ettirilecektir.

c. Diğer evrak ve malzeme hulundukları yerde muhafaza altına alınacaktır. 14/9/1980

KENAN EVREN
Devlet Başkanı
Genel Kurmay ve Milli
Güvenlik Konseyi Başkanı

Nurettin ERSİN
Orgeneral
K.K.K. ve Millî
Güvenlik Konseyi
Üyesi

Tahsin ŞAHİNKAYA
Orgeneral
Hv.K.K. ve Millî
Güvenlik Konseyi
Üyesi

Nejat TÜMER
Oramiral
Dz.K.K. ve Millî
Güvenlik Konseyi
Üyesi

Sedat CELASUN
Orgeneral
Jandarma Gn.K. ve
Millî Güvenlik
Konseyi Üyesi

Millî Güvenlik Konseyi'nin 8 Nolu Kararı

Millî Güvenlik Konseyi'nin 45 Nolu Kararı

dayanışma faaliyetleri, birlikte mücadele çağruları, ortak eylem kararları, kamuoyu oluşturmaya yönelik kampanyaları, sendikalarının başarılı sözleşmeleri, kararlı grevleri ve etkin eylemleri yoğun eğitim faaliyetleri Hak-İş'in iz bırakan çalışmaları oldu. Hak-İş yöneticileri bu yüzden ilk dört yılı kuruluş ve tanıtma, sonraki dört yılı yasaklı dönem ve kaybolmuş yıllar sayıyorlar ve esas bizim değerlendirileceğimiz dönem ise 1984 ten sonraki yıllar olmalıdır diyorlar. Hak-İş'in gerçek sendikal işlevi, etkinliği, kamuoyuna açılımı, üye sayısındaki müthiş artış trendi, başarıları hep bu son 8 yıla sığdırılmıştır.

1985 yılına rastlayan 10.yıldönümünde kutlama çalışmaları yapmaya başlayan HAK-İŞ, bu tarihten sonra her kuruluş yıldönümünde işçilere yönelik faaliyetler sergilemeyi gelenek haline getirdi.

1991 yılı kutlama çalışmalarını ise bugüne değin yapılanların en kapsamlısı ve en büyüğü olarak organize edildi. Hak-İş Yönetim Kurulu aldığı kararla 16.Kuruluş Yıldönümünde Ankara'da üç gün süren yoğun bir program uygulayacak. Hak-İş Genel Merkezinde kurulan 16.Yıl Kutlama Komitesi uygulayacak program taslağına ilişkin çalışmalarını sürdürüyor. Konu ile ilgili olarak bilgi veren Hak-İş Genel Eğitim Sekreteri Salim USLU; "16.Kuruluş Yıldönümünde sadece işçiye değil, Kamuoyuna ve aynı zamanda tüm çalışma hayatının sorunlarının çözümüne yönelik önemli etkinlikler yapık. Bir kısım girişimlerimiz ise hala sürmektedir. Ayrıca çeşitli de sürprizlerimiz var" dedi.

22 Ekim 1991 salı günü Genel Başkan Necati ÇELİK'in düzenleyeceği 16.yıl Basın Toplantısının hemen arkasından Hak-İş'in düzenlediği yarışmalara katılan eserlerle

SİKİYÖNETİM KOMUTANLIĞI
ANKARA

BASIN HALK Ş.Ş. 7130-9673/82/3762
K O N U : Sempozyum

9 Mart 1982

SİKİYÖNETİM

HAK-İŞ TÜRKİYE HAK İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU GENEL BAŞKANLIĞINA
ÇANKIRI CADESİ 69-35-36
DIŞKAPI / ANKARA

İLGİ: a) Ankara sikiyönetim Komutanlığı'nın 3 Mart 1982 Gün ve BASIN HALK Ş.Ş. 7130-9536-82/3414/1 Sayılı Yazısı
b) HAK-İŞ Türkiye Hak işçi sendikaları konfederasyonu genel başkanlığı'nın 9 Mart 1982 Gün ve 06-82/49 Sayılı Yazısı
İlgi b yazı ile yapılması istenilen sempozyum'a ilgi a yazı ile müsaade edilmediği bildirilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

SİKİYÖNETİM KOMUTANI NAMINA **XXXXXXXX**

DAĞITIM

Emniyet Müdürlüğüne- ANKARA
HAK-İŞ Türkiye Hak işçi sendikaları konfederasyonu Genel Başkanlığına
Çankırı caddesi 69-35-36
Dışkapi / ANKARA

**Sayın Cumhurbaşkanına
Açık Mektup**

Hak-İş (Hak İşçi Sendikaları) Konfederasyonu olarak bütün faaliyetlerinizi, beyanatlarınızı, konuşmalarınızı dikkat ve hassasiyetle takip ediyoruz. Milletimizin ve vatanımızın bütünlüğüne, devamı ve bekasına olan sarsılmaz bağlılığınızı, bütünlüğümüze kast eden iç ve dış düşmanları karşı birlik ve dirliğimiz için yaptığınız ikazları takdir ediyor ve candan destekliyoruz.

Zat-ı devletlerin de arzuladığı ve görmeyi, yaşamayı istediği demokrasi düzeninin tam işlemini, demokrasinin tüm gerekleri ve müesseseleri ile yerleşmesini Hak-İş olarak biz de istiyoruz. Bu istikrarla 982 Anayasasındaki temel hak ve hürriyetlere aykırı düzenlemelerin ve uygulamaların kaldırılmasını istiyoruz. Anayasa'nın hazırlanış sırasında belirttiğimiz endişe ve üzüntülerimizin giderilmesini arzuluyoruz.

Son olarak Rize'de 14 Nisan 1986 tarihinde yaptığımız konuşmada "Anayasa'nın oluşumuna, kuruluşların serbestçe katkıda bulunması" ni teminen her türlü toplantı yapılmasına, 70 sayılı Millî Güvenlik Konseyi bildirisi ile imkân tanıdığını, hatta Sıkı Yönetim Komutanlarının da iznine bağlı kalmaksızın toplantılar düzenlenebilmesinin mümkün kılındığını beyan buyurdunuz.

Konfederasyonumuzun maruz bıraktığı olayı Rize konuşmanız vesilesiyle Yüce dikkatlerinize arz etmek istiyoruz.

Anayasa'nın hazırlandığı dönemde Konfederasyon olarak "Yeni Anayasa Muvacehesinde Çalışma Hayatı" konulu bir sempozyum düzenlemiştik. Sempozyum 13-14 Mart 1982 günleri Ankara'da yapılacaktı. Sempozyumda ise Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı, Prof. Dr. Ali Şafak Prof. Dr. Mümtaz Soysal, Prof. Dr. Rusen Gezici, Doç. Dr. Beşir Hamitoğulları ve benzerleri gibi tanınmış ve konusunda ihtisas yapmış yetkililer konuşacaklardı. Ancak Ankara Sikiyönetim Komutanlığı 9 Mart 1982 tarih ve 7130-9673, 82/3762 sayılı yazısı ile tertiplediğimiz sempozyuma izin verilmediğini yazılı olarak tarafımıza bildirdi.

Rize'de beyan buyurduğunuz 70 sayılı M. G. K. bildirisinin tanıdığı Anayasa'nın oluşumuna serbestçe katkıda bulunma imkânını bildiriye rağmen zamanın sikiyönetim komutanlığı bize tanımadı. Bu olayı, o dönemin sizlere rağmen aksi davranışlarda bulunan yetkililerini teşhir veya hesaba çekilmeleri gibi bir maksatla zikretmiş de değiliz. Halen bazı konularda Zat-ı Âlînin engin müsamahasına rağmen ve meselâ şehir içi ana caddelerde ve diğer yerlerde trafiği kestirmek iş temedliğiniz halde trafiği kesenlerin, Cumhurbaşkanımız olarak pek çok kuruluşların yöneticilerin rahatlıkla kabul ettiğiniz halde size ulaşma müraacatımıza cevap dahi veremeyenlerin bulunduğunu bilgilerinize arz etmek için olayı açıkladık.

Meteddit başarılarımızı rağmen makamımıza ulaşamadık ve cevap verme lütfunda dahi bulunulmadı. Türkiye'de 150 bin işçiyi temsil eden ikinci büyük işçi kuruluşu olarak çalışma hayatında yaşanan sıkıntıları, sorunları ve taleplerimizi, herkesi dinleyen, her derde çare bulunması isteyen, milletimizin bütün fertleri ve dertleri ile çok yakından ilgilenen Zat-ı Âlînize arz etmek istiyoruz. Görüşme talebimizin Makaminize arz edilmediği kanaatinde varmak, talebimizi reddedildiği kanaatından daha kuvvetli görünür.

Hak-İş faaliyete geçtiğinde karşılaştığı birçok engelleri aşma çabasını sürdürdü.

HAK-İŞ GENEL BAŞKANLARI

Yasin Hatiboğlu

Mustafa Taşçı

Aziz Yılmaz

Necati Çelik

ve Slogan Yarışması ile emeğin fabrikalardaki ve meydanlardaki mücadelesini yansıtacak Fotoğraf Yarışmasına büyük ilgi var. Hak-İş Yöneticileri daha işin başında katılımın yüksek olacağını tahmin ettiklerini çünkü işyerlerine afişler ulaşmadan bile eserlerin gönderilmeye başlandığını belirttiler. Bu yarışmalara katılan eserlerden 1. 2. ve 3. gelenlere 10 milyon'a kadar para, ayrıca ilk 10 sıralamasında yer alanlara da çeşitli hediyeler verileceği açıklandı.

HAK-İŞ YÖNETİM KURULU

Eski amblem kuruluş yıllarının açısı ile bir dönemin anlayışını yansıtıyor. Bu açığı daha kavrayıcı ve kuşatıcı bir boyuta getiren bir anlayışında temel niteliğinde kalıcılığını sürdüren yeni amblem de:

Çark : Emek, ekmek

Zeytin dalı : Barış ve yaşam,

Hilal : Milli birlik, bağımsızlık ve özgürlük.

Kırmızı zemin : Bilinçli mücadele ve bu uğurda verilen kan demektir.

Eski Amblemimiz

Yeni Amblemimiz

HAK-İŞ MARŞI

ŞANIMIZDIR KUTSAL EMEK
HAK YOLUNDA BİRLİK GEREK
TEK BİR GÖNÜL, TEK BİR YÜREK
HAK-İŞ'ÇİYİZ, HAK-İŞ'ÇİYİZ

ALNIMIZ AK YOLUMUZ HAK
ATEŞİMİZ SÖNMEZ OCAK
SEVDASI VAR KUCAK KUCAK
HAK-İŞ'ÇİYİZ, HAK-İŞ'ÇİYİZ

EL EMEĞİ GÖZ NURUMUZ
BÖYLE DOĞSUN HUZURUMUZ
ALINTERİ ONURUMUZ
HAK-İŞ'ÇİYİZ, HAK-İŞ'ÇİYİZ

HER GERÇEĞİ İSBAT EDER
ALNIMIZDAN AKAN ŞU TER
HAYKIRALIM HEP BERABER
HAK-İŞ'ÇİYİZ, HAK-İŞ'ÇİYİZ

HARAM DEĞİL, HELAL YERİZ
BİZLER YİĞİT İŞÇİLERİZ
ALEM BUNU BİLSİN Kİ BİZ
HAK-İŞ'ÇİYİZ, HAK-İŞ'ÇİYİZ

Hak-İş seçimlere ilgisiz kalmayacak

Yalın ve öz lü tanı mıyla demokrasi halk iradesine dayanan siyasal rejimdir. Soyut siyasal ve moral bir değer olan halk iradesi ancak seçim yoluyla siyasal iktidarı belirleyen ege men somut bir iradeye dönüşür. Bu nedenle genel seçimler demokrasinin ön şartıdır. Ne varki her genel seçim sonucunu halk iradesini yansıttığı da her zaman söylenemez. Nitekim totaliter rejimlerde de genel seçimler yapılmakta, siyasal iktidarın meşruluğu sözde bir halk iradesine oturtulmaktadır. Bu itibarla demokrasi açısından seçimlerin yapılması kadar seçim yasalarının nitelik ve içeriği de önem kazanmaktadır. Eğer seçim yasaları, ülkemiz örneğinde görüldüğü gibi, yapay bir istikrar adına belirli siyasal çoğunluk sağlamaya yönelik düzenlemeler içeriyorsa, seçim sonuçlarının demokratik meşruiyetin temeli olan halk iradesini ne ölçüde dile getirdiği tartışma konusu olacaktır. Bunun da ülkeye, demokrasiye ne kazandırabileceğini görmek için, yakın siyasi tarihimize bakmak yeterlidir. Bununla birlikte demokratik katılım yolları halen çok sınırlı olan ülkemiz için genel seçimler büyük bir önem taşımaktadır. Zira, genel seçimlerle sadece siyasal iktidarın değil, gelecek beş yıl için başta emekçiler olmak üzere geniş halk kitlelerinin kaderi de oylanmaktadır. Genel seçimlerin taşıdığı bu anlamın bilinci içinde Hak-İş, çalışanların demokratik kitle örgütü olmanın kendisine yüklediği sosyal sorumluluğun bir gereği olarak 20 Ekim Genel seçimlerinde ve tüm seçimlerde inandığı ilke değerler esasında tüm emekçiler lehine tavır koymayı zorunlu görür.

Olağanüstü şartların ürünü olan Türk Seçim Sistemi, meşru bir siyasal iktidarın kurulmasını sağlayacak

düzeyde adil ve demokratik değildir. Ülkede mevcut tüm siyasi düşüncelerin, (resmi ideolojiyi benimseyen partilerle) eşit koşullarda örgütlenecek iktidar yarışına girmelerine izin verilmemektedir. Ülke ve seçim çevresi düzeyinde kabul edilen çift baraj sistemiyle, fikir partileri meclis dışında bırakılmış, siyaset resmi ideolojiye bağlı düzen partilerinin tekeline verilmiştir. Bu seçim sisteminin amacı, millet iradesinin meclise yansımını sağlamak değildir. Aksine çarpık düzenin değişmesini istemeyen kitle parti lerinden birinin güçlü olarak iktidar olmasını sağlamaktır. Böylece farklı düşüncelerin temsil edildiği çoğulcu demokratik düzenin kurulması engellenmekte ve resmi ideolojiye bağlı partilerin siyasi tekellerinin devamı sağlanmaktadır.

Bugün Türkiye'de Anayasa ve Yasalarla kurulan siyasi tekel, iktisadi tekellerden daha güçlüdür. Bu tekel, geçen seçimlerde, milli iradenin yüzde 30'unu mecliste temsil şansından mahrum bırakmıştır. Bu adaletsiz ve antidemokratik yapının sürmesinden iktidar partisi kadar, mecliste grubu bulunan muhalefet partileri de sorumludur. Geçen seçimlerde iktidar partisi lehine işleyen koşulların bu seçimde kendi lehlerine döneceğini düşünerek, seçim sisteminde daha adil ve demokratik bir yapılanma için gerekli çabayı göstermemişlerdir. Ancak, aldığı oydan daha yüksek oranda TBMM'de

temsil sağlayan mevcut iktidarın meşru olmadığını iddia edenlerin, koşullar lehlerine döndüğünde, kendi meşruluklarını açıklamaları aynı şekilde kolay olmayacaktır.

Ülkenin genel sorunlarının bir parçası olan çalışma hayatının sorunları da öncelikle siyasi niteliklidir. Çalışma hayatını düzenleyen yasalar ve anayasa hükümleri, emeğin hakkını ve onurunu korumada sendikaları etkisiz ve çaresiz hale getirmiştir.

* Öncelikle bu yasal çerçevenin değiştirilmesini sağlamak için,

* Çalışanların ekonomik ve sosyal güvenliğini sağlamak için,

* Siyasetin yönünün, tüm ezilenlerin, sömürülenlerin, alınteriyle geçinenlerin lehine dönmesini sağlamak için,

HAK-IŞ SEÇİMLERE İLGISIZ KALMAYACAKTIR.

HAK-IŞ'in seçimlere ilgisi, herhangi bir siyasi partinin sözcülüğünü yapma, ya da herhangi bir partiye karşı mücadele vermek şeklinde olmayacaktır. Çünkü Hak-Iş, kısır siyasi çekişme ve rekabetin değil, ilkelerini hayata geçirmenin mücadelesini vermektedir.

HAK-IŞ seçimlerde, mevcut siyasi ve idari yapılanmanın devamından yana olan tekelci siyasi tutum ve eğilimleri değil, alternatif düşünce ve çözümler üreten resmi ideoloji dışı siyasi tutum ve eğilimleri destekleyecektir.

HAK-IŞ seçimlerde, Türkiye'yi herkes için, her düşünce ve inanç için yaşanabilir bir demokrasi, barış ülkesi yapmayı hedefleyen program ve yaklaşım içindeki siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-IŞ seçimlerde, insanı kutsal bir varlık kabul ederek bütün nimetleri emek, alınteri, liyakat, bütün külfetleri bireyin gücü ve

imkanları esasında dağıtmayı, hukukun gayesi olan hakkı ve adaleti, her alanda ölçü alan siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-IŞ seçimlerde, demokrasiyi belli bir sınıfın imtiyazlardan yararlanması, laikliği düşünce ve inançların denetim altında tutulması olarak gören siyasi tutum ve eğilimi değil, farklı düşünce ve inançların korunmasını devletin asli görevlerinden sayan siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-IŞ seçimlerde, sömürü ve istismar yollarından kazandığı milyarları çocuklarının evlenme ve sünnet törenlerinde hovardaca harcayanları devlet kredi ve teşvikleri ile destekleyen siyasi eğilimleri değil, emeği yücelten, alınteri ile kazanıp harcamayı özendiren, emeği kredilendiren siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-IŞ seçimlerde, haklı-haksız, helal-haram ayırımı yapmaksızın toplumun ürettiği rantı yağmalayan, menfaat şebekeleri ile işleri kendi çıkarlarına göre düzenleyen her türlü ahlak ve ilkedен yoksun siyasi eğilimleri değil, sadece hakkı ve haklıları tutan siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-IŞ seçimlerde, kapitalizmin en ilkel sömürü aracı olan faiz ile sabit ve dar gelirlilerin alım gücünü düşüren enflasyonu ekonomi politikalarının temeli yapan siyasi eğilimleri değil, emeğin onurunu ve paranın değerini koruyucu politikalar üreten siyasi eğilimleri destekleyecektir.

Çelik, yaptığı basın toplantısında Hak-Iş'in seçimlerle ilgili temel ilkelerini açıkladı.

HAK-İŞ seçimlerde, halkın gözünü boyayarak oyunu almak için artist, şarkıcı ve türküçüleri, ülke sorunlarından habersiz iş takipçilerini, milletvekili adayı gösteren fikirsiz siyasi eğilimleri değil, ülkenin sorunlarını bilen kadroları aday gösteren ve bu sorunların çözümüne somut öneriler getiren siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-İŞ seçimlerde, milli iradeyi temsil adına, kişiliksiz ve zayıf iradeli insanlarca temsil edilen siyasi eğilimleri değil, hesabını millet huzurunda vermeye hazır olan ahlaklı ve onurlu insanlar tarafından temsil edilen siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-İŞ seçimlerde, her türlü kozmopolit ve çürümüş ahlak ve fikir değerlerinin öncülüğünü yapan kimlik yoksunu siyasi eğilimleri değil, milli ve manevi üstün kültür değerlerini koruyan ve çağın ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde değiştirilmesinin imkanlarını hazırlayan siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-İŞ seçimlerde, emeği ezmek için sermaye ile işbirliği yapan siyasi eğilimleri değil, emeğe ve sermayeye layık olduğu değeri veren, emeğin milli gelir içindeki payının yükseltilmesinin pratik çözümlerini gösteren siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-İŞ seçimlerde, yoğun işçi çıkarmaları ve işsizlik sorunu karşısında sosyal devlet olma vasfını gözardı ederek sorunlara işveren zihniyeti ile yaklaşan siyasi eğilimleri değil, istihdamı geliştirip, üretimi arttırmayı bu ülke insanlarına karşı bir sorumluluk bilen ve işsizlik sigortasını kurmayı sosyal devlet olmanın çağdaş kuralı sayan siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-İŞ seçimlerde, hiçbir ülkede görülmeyen oranda yüksek vergi, sigorta primi ve denetimsiz fon kesintileriyle alınterinin bedelini daha bordroda iken gasbeden, kolaycılığı devlet yönetimi zanneden siyasi eğilimleri değil, ülke kaynaklarını harekete geçirecek emekten vergi almamayı sağlayacak siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-İŞ seçimlerde, sözleşmeli personel, işçi, memur gibi zorlama düzenlemelerle çalışanlar arasında sosyal güvenlik, ücret ve statü karmaşası yaratan bu yapıyı ayırımlarla çalışanların bir bölümünü sendikali olmak hakkından mahrum bırakan siyasi eğilimleri değil, çalışanlar arasındaki eşitsizlikleri gidererek çalışan herkese sendikali olma hakkını teslim edecek siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-İŞ seçimlerde, nüfusun % 80'ine milli gelirin % 45'i, % 20'sine de milli gelirin % 55'i başka bir

anlatımla bir ekmeğin yarısını 8 kişiye paylaştırırken diğer yarısını iki kişiye ikram ederek mutlu azınlıklar yaratan siyasi eğilimleri değil, sömürüye, soyguna, vurguna, haksızlığa dur diyerek hakça üretip, hakça paylaşmayı, bölgesel ve sınıfsal dengesizlikleri hak ve adalet ölçülerinde gidermeyi hedefleyen siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-İŞ seçimlerde, sendikaları siyasi partilerin güdümündeki oy deposu gibi kullanmaya çalışan, ya da demokratik rejimin vazgeçilmez unsuru saymayıp ezilmesi gereken kurumları gibi gören siyasi eğilimleri değil, sendikalaşma ve grev hakkını insan haklarının bir parçası, demokratik rejimlerin de vazgeçilmez baskı grupları olarak gören ve bu nedenle de;

– Sendikaların gerçek işlevleriyle çalışmasına imkan verecek düzenlemeleri yapacak,

– Üye olma-ayrılma şekil şartlarını kolaylaştıracak,

– Seçme ve seçilme kısıtlamalarını ve siyasi faaliyet yasaklarını kaldırarak,

– Yetki sorunlarını referandum müessesesiyle çözümlenecek ileri düzenlemeleri yapacak,

– Özgür toplu pazarlık önündeki engelleri ve grev ertelemeleri ile grev yasaklamalarını kaldırarak,

– Emeklilik konusundaki farklı uygulamaları, ücret, sağlık, yaş vb. sorunları insan onuruna yaraşır biçimde çözümlenecek,

– Kıdem tazminatı üzerindeki sınırlamaları kaldırarak,

Anayasal düzenlemeleri çağdaş ve ileri ülkelerdeki normlara uydurmayı kesin olarak taahhüt edecek siyasi eğilimleri destekleyecektir.

HAK-İŞ seçimlerde, iç politikada olduğu kadar, dış politikada da onurlu davranan Avrupa Topluluğu'na girme adına horlanıp aşağılanmaya rıza gösteren siyasi eğilimleri değil, karşılıklı çıkar dengesine dayalı onurlu dış politika izleyen Anti Emperyalist siyasi eğilimleri destekleyecektir.

Hak-İş'in burada bir kısmını saydığı talepleri yerine getirecek siyasi eğilimlere karşı desteği, sadece seçim dönemleriyle sınırlı değildir. Savunduğu temel ilkeler ve dünya görüşünün gereği olarak **HAK-İŞ**, bu ölçülerine uyan siyasi tutum, eğilim ve hareketleri ve kişileri seçim dönemleri dışında da desteklemeye devam edecektir.

Dostlar seçimde görsün

Ülkenin yönetiminde 5 yıl boyunca halk adına söz sahibi olacak milletvekili genel seçimi toplum gündeminin ilk sıralarını teşkil ediyor. Her ne kadar ismi milletvekili seçimi olsa da milletvekili seçimi süreci içerisindeki birçok olay ele alındığında temsilden ziyade bazılarının topluma hakimiyeti sözkonusu oluyor. Ya da küçük çıkar hesapları peşinde koşmak oluyor. Seçim sürecinin tamamını ayrıntılarıyla incelememiz mümkün değil. Ancak burada bir iki can alıcı noktaya değineceğiz.

Herşeyden önce çerçevesi şıpsak çizilen seçim kanunu tek parti anlayışı üzerine kuruluyor. Geçmişle kıyaslama yaparak koalisyon şerrinden kaçma uğruna birilerinin tuzağına düşürülüyor. Bir problemin çözümü bir başka problem oluşturularak olmaz. Hele seçim sistemi ile oynamak bunun yeri hiç değildir. Önceki seçimlerden elde edilen verilere göre yapanın bile sayamayacağı veya anlatamayacağı barajlar koyup seçim sistemi hazırlamak hangi mantıki prensibe dayanıyor doğrusu bilemiyoruz. Bunu bilemiyoruz ama şunu açıkça görüyoruz. Rahat yönetmeye, sorgulanmamaya, bir yerlere yaslanarak koltukta oturma alışkanlıkları politikanın belirleyici özelliklerinden olmuş. Daha önceleri

açıkça tek parti vardı. İsmi üzerinde. Şimdi onun adına tek parti iktidarı deniyor. Elbette tek parti iktidara gelebilir. Buna karşı çıkmak akıl karı değil fakat ille de tek parti iktidarı olacak diye % 25'le tek başına bir partiyi hükümet yapacak bir sistemi kabul ettirmeye çalışmakta demokratik kuralları istismar etmekten öteye bir anlam taşımaz.

Seçim sistemiyle oynamak bugün ilk kez gündeme gelmiyor. Sadece iktidar partisi 7-8 yıllık yönetim süresince bu işi 12 kez yaptı. 12 Eylül öncesinde olağan işler arasında sayılıyordu. Hükümetlerin ilk ve en büyük icraatları bu oluyordu. Bugün oluşturulan seçim sisteminin özelliği ise çok keskin kanunların sisteme konulmuş olmasıdır. Adeta bir kumara dönüştürülmüştür. İktidardaki Hükümetlerin yapacakları, verecekleri hiçbir şey kalmadığı zaman bakıyoruz seçim kanunu ile daha çok ve daha büyük çapta oynamaya başlıyorlar. Bugün yapılan da budur. Seçim sistemi koltuğun garantörü olarak görülüyor.

Geçenlerde bir basın toplantısı yapan Başbakan sanki durumu açıklamaya çalışır gibiydi. "Bizim dışımızdakiler bize karşı cephele oluşturma yönüne gidiyor, birleşiyorlar" dedi. Tabi bu hesapta yoktu. Bir ko-

ÇEKİÇ

"Bu Anadolu da şaşırtmamak gerçekten mümkün değil."
Oktay EKŞİ (Hürriyet yazarı)

**"Paçalarına hiç çamur bulaşmadı.
Yüzü terli bir kişiyi bile öpmedi."**
İmren AYYKUT (Akbulut'un Çalışma, Yılmaz'ın Devlet Bakanı Yılmaz için söyledi.)

"Gırgır yapmayalım, iş yapalım."
Sakıp SABANCI (İşadamı)

**"Eskiden Hanlar hatınsuz karar vermezdi.
Hanın tek başına aldığı Devlet yönetimiyle
ilgili kararlar haksız karşılanırdı."**
Semra ÖZAL (Cumhurbaşkanı eşi ANAP İstanbul İl Başkanı)

"İşçi sınıfından sıkı faşist çıkar."
İlhan SELÇUK (Cumhuriyet Yazarı)

"Mao'dan vazgeçemedim, vazgeçmem de."
Doğu PERİNÇEK (SP Başkanı)

"Bush'a iktidara geleceğimizi söyledim, o da güldü."
Erdal İNÖNÜ (SHP Genel Başkanı)

"Mesut beyin biberon diplomasisi ile bu meselelerin üstesinden gelemeziz."
Kamran İNAN- Akbulut ve Yılmaz'ın Devlet Bakanı (Cumhuriyet)

"İnönü ve Demirel çişlerini bile tutamaz."
Bülent AKARCALI Turizm Bakanı (Yörünge s.42)

"SHP ile DSP arasındaki farkı anlayamadım.."
İlhan SELÇUK Cumhuriyet yazarı (Yörünge s.42)

**"Aslında SHP ile Doğru Yol ve ANAP arasında
program bakımından bir farkı yok.."**
Yıldırım AKTUNA (Eski SHP'li Belediye Başkanı yeni DYP'li milletvekili aday)

"Artık Değiştim."
Bülent ECEVİT DSP Genel Başkanı (Tüsiad konuşmasından)

"İstanbul'da SHP 50-0 kazanır."
Nurettin SÖZEN (Büyükşehir Belediye Başkanı)

"SSCB'deki darbeyi haklı buluyorum."
Prof.Mümtaz SOYSAL (İnönü'nün Cumhurbaşkanı adayı)

"Solda Sağda artık aynı yolda bizim fikirlerimizde bütünleşmede"
İnönü, Ecevit ve Demirel'i dinleyen TÜSİAD Başkanı Bülent ECZACIBAŞI

"Yeni TÜSİAD'in yeni Ecevit'le biraraya gelmesi kazançtır."
Rahmi KOÇ-İşadamı

"Yatakta, Sokakta her yerde demokrasi hedefimiz"
Serpil SOYLU- (Tan Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni)

"Ankara'ya yürüyen Halk Ekmek işçileri insafsız "
Nurettin SÖZEN- (İstanbul Anakent Belediye Başkanı)

nuda uç noktalara gitmek beraberinde ona zıt oluşumları da getirir. Toplu seçim sisteminin birleşmeleri getirdiği gibi.

Milletvekilliğin adaylık yaklaşımı da hoş bir görüntü sergilemiyor. Bir kere partilerin çoğu ideal bir grup, kadro oluşturmak ve gerçekten meclisi layık olduğu seviyeye çıkarma uğraşında değiller. Daha çok vitrin hazırlama gayretindedirler. Bu da meclisin asli görevini yapamaması ve sıradan bir yer olmasına neden oluyor. Bir başka ifade ile yasama ve denetim fonksiyonunu yitiriyor. Meclis günlük iş takiplerini yürüten ve sayı öldüran bir büro haline geliyor. Böylece nitelikler değil nicelikler ön plana çıkıyor.

Bugünlerde sanatçıların, bürokratların, akademisyenlerin yanısıra özellikle sendikacılara milletvekilliği adaylığı için yoğun talep var. Birçok sendikacının da planlarının bu yönde olduğu görülüyor. Sanki milletvekili olmak sendikacılar için kaçınılmaz bir son gibi algılanıyor. Bir başka ifade ile sendikalar meclise sıçrama tahtası gibi görülüyor. Diğer alanlarda olduğu gibi sendikacılık hareketinde bulunan, hizmet veren, bu alandaki problemleri yakından bilen sendikacıların da meclise girip politik karar alma süreçlerine daha yakından katılarak problemlere daha kolay çözüm bulunmasına ve çalışma hayatındaki tıkanıklıkların giderilmesine yardımcı olmaları beklenen bir yoldur. Sendikacıların bugüne kadar olan aktif politikalarına baktığımızda değil katkıda bulunmak çalışma hayatı ile ilgili hemen hiçbir girişim ve önerileri olmamıştır. Hatta bu yöndeki gelişmelere engel olduğu yönünde örnekler vardır. Bu da sendikacı iken çalışma hayatına ne kadar gönül verdiklerini onu kendilerine ne kadar problem edindiklerini gösterir. Aktif siyasi yaşamlarının geçmişlerinden eser taşımaması bunun en güzel ifadesidir.

Oysa meclise sıçrarken arkalarında binlerce işçinin desteği vardır. Bu destek onlara işçi mesele ve problemlerinin oralara taşınıp tartışılması ve birinci elden çözümlenmesi için verilmektedir. Bu şart yerine getirilmediği sürece yaptıklarının istismar dışında bir kelimeyle yorumlanmasına imkan tanımamış oluyorklar.

Bu yolla sendikacılığın ve sendikalı olmanın istismar edilmesi hiçbir şekilde kabul edilemez. Sendikaların meclise bir sıçrama tahtası gibi görülmesi hiçbir demokratik, akli prensip ve yaklaşımla açıklanamaz. Hele bu sendikacıların emekten, işçi haklarının savunulmasından yana derdi ve tavrı olmamış ve hala da olmayan emek aleyhtarı partilere girmeleri hafızaların anlamakta zorluk çektiği bir olay. Bunu açıklayacak geriye tek bir yol kalıyor o da çifte standart uygulamalarıdır.

Aktif politikaya giren sendikacıların kendi çıkarları doğrultusunda hareket etme yerine onların oralara gelmesini sağlayan işçiler ve çalışma hayatı lehine gayrette bulunmalıdırlar. Onlardan beklenen de budur.

Yeni ümitlerle girdiğimiz erken genel seçimler.

birçok yönden antidemokratik unsurlar taşımaktadır. Hazırlanışı labirent mantığına dayanmaktadır. Bir engeli aşabiliyorsanız öbürüne takılmanız işten bile değil. Buldukları makamları ve kurumları meclise sıçrama tahtası gibi görevler seçimlerin bir diğer negatif yönünü oluşturmaktadır. Özellikle sendikacılar geldikleri yerleri unutmmuş bir tablo sergilemektedirler. Aktif politikaya atılan sendikacıların onları sırtlayanların ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmeleri onlardan beklenen davranış olacaktır.

YILDIZI SÖNDÜ

SEMSİ DENİZER:

YILDIZI, Zonguldak kömür işçilerinin haklı direnişini örgütleyerek parlayan bir sendikacı... Erken seçim kararı alındıktan sonra, aday olma konusunda oryantal dansözleri aratmadı. Hem DYP, hem de SHP ile temas yürüten Denizer, DYP'den "bakanlık sözü" alamadığı için vazgeçti. SHP'den de "liste başı garantisini" alıncaya kadar pazarlığı sürdürerek, ilan edilmiş basın toplantısına gelmeyecek, İnönü'ye güç duruma düşürerek Denizer, gösterdiği "kaypaklık" nedeniyle söndü ve öldü.

12 13-14 Eylül/1991 Sayı : 37

İktidar sırası patronlardan mı geçiyor?

Partiler TÜSIAD'ta görücüye çıktı

"Düzen partilesi TÜSIAD'ta görücüye çıkmışlardır. TÜSIAD partileri birer birer avucuna alıyor, karpuz seçer gibi şap şap vuruyor, parmağıyla tık tık tuklatıyor, sonra havaya atıp tutuyor." Evet bir yazar patronlarla liderler görüşmesini böyle anlatıyor.

Gerçi sendikalar ile derneklerin siyasi faaliyet içerisinde bulunmaları yasaktır. Ama tabii bu yasak elbette patronlar için sözkonusu değil.

Nitekim, Türkiye'nin seçim konjüktürüne girmesi ile birlikte TÜSIAD'ta ANAP, SHP, DYP ve DSP liderlerini çağırarak adeta hesaba çekti. 5 Eylül'de DYP lideri Demirel'i, 9 Eylül'de DSP lideri Ecevit'i, 23 Eylül'de SHP lideri İnönü'yu ve 26 Eylül'de ANAP lideri Yılmaz'ı dinleyen patronlar, liderlere çeşitli sorular yönelttiler. Liderler de görücüye çıkmışçasına kendilerini beğendirmek için ter döktüler. Evet, patronlar milyarlarca lirahık yardım yaparak-pardon başış yaparak-destek oldukları siyasi partilerden hangisinin yönetiminde daha çok kar yapacaklarını, hangisinin iktidarında daha güvenli yatırım yapacaklarını ve hangisinin patronlara Devletin imkanlarını daha bol ikram edeceğini öğrenmeye çalışıyorlar. Diğer partilerle görüşmeyen patronlar, sadece bu partilerin liderlerinden birini iktidarda görmek istediklerini böylece belirtmiş oluyorlar. Bakalım patronlara kendisini en çok beğendiren lider hangisidir? Önümüzdeki günlerde hep birlikte göreceğiz.

KUM SAATI

AHMET ALTAN

Evet beyler, memleketimize sirk geldi, koşun, bakın, seyredin, eğlenin... Şapkasından darbe çıkarılan kahramanlar, iki parti kurup ikisini de bıraktıktan sonra tam karşı taraftaki partiye geçen gözboyayıcılar, bütün bir şehir halkını peşine takıp yürüdüktan sonra koca bir grevi el çabukluğuyla bakanlık koltuğuna çevirmeye uğraşan sihirbaz sendikacılar, dinci takkesiyle trapez yapan Kürtçüler, "acılı liberal" uzun havalara söyleyen türkücüler, darbeci profesörleri sihirli sandıkta kırmızı güle döndüren Mandrakeler, her cebinden bir başka partinin bayrağını çıkararak palyaçolar, bir kamuoyundan onaltı ayrı kamuoyu araştırması biçimlendiren illüzyonist araştırmacılar, kazanacak partiye on beş saniyede methiyeler düzen Ortadoğu ve Balkanların en büyük palavracıları, bir işaretiyle ciddi başbakanları havuz kenarında çıplak yapan Fransız reklamcılar, şarkıcılar, karateciler ve daha neler neler...

SON SİRK

Koşun Beyler koşun memlekete sirk geldi.

Ateş yiyenleri, havada koltuk kapan perendebazları, bir partiden üç parti üç partiden bir parti çıkararak hokkabazları, kongrede delege nasıl dövülür taklidi yapan ayıların, "o parti de olur, bu parti de olur" diye çalkalanan dansözleri, konuşan köpekleri, çadırın tepesinden beton zemine kafa üstü atlayıp beynini patlattıktan sonra "biz kazandık" diye bağırarak liderleri, konuşma taklidi yapan parti başkanlarını, "günaydın, gözünaydın, tünaydın, iyi uykular" programlarını, teşvik kredilerini deve yapan Ab-rakadabraları, bütün seyircileri uyutup cüzdanlarını alan hipnotizmacıları, sıçrayan maymunları, sakallı kadınları, acayip muhalefetleri, garip iktidarları koşun da seyredin...

Yirminci yüzyılın son sirki memleketimize geldi... Seyretmek için bu fırsattır... Bir daha böyle hokkabazları, muhalefetleri, iktidarları göremezsiniz... Bütün bunları sizin için Çin'den Maçın'den, Hind'den, Sind'den getirttik.

Bundan sonra artık böyle sirk gelmeyecek. Bir dahaki sefere fikir, program, plan, ciddiyet ile birlikte tekdüzelik, sıkıcılık, tartışma gelecektir.

Koşun, beyler koşun... Asrın son sirkini seyredin... Kandırılıyor, yutturuluyor, soyuluyor, kazıklanılıyorsunuz...

Bu fırsatı kaçırmayın.

Hokkabazları seyredin beyler, hokkabazları,

Nokta'dan

Sivil toplum kavramı ve

Ülkemizde sivil toplum kavramı da batıdan alınan bir çok kavramın başına gelen akibetten kurtulamamıştır. Ait olduğu Batı dünyasında tarihi süreç ve şartlar içinde farklı anlamlar yüklenilmiş olan bu kavram, ülkemizde uğradığı bir anlam kaymasıyla genellikle "askeri toplum", "militarizm" karşılığı olarak kullanılmıştır. Son yıllarda gittikçe daha çok konuşulan "sivil toplum" toplum olarak içinde bulunduğumuz konumu, geçirdiğimiz tarihi süreci açıklamakta, bugünü anlamakta, daha demokratik bir yapı oluşturmada bir anahtar kavram olarak görülmektedir. Özellikle akademisyenlerin kavramın uğradığı anlam kaymasından doğan şikayetleri büyük ölçüde bu kavrama bağlanan ümitsizlikten kaynaklanmaktadır.

Ancak geçmişinde Yeniçeri isyanlarıyla acılı dönemler yaşamış, yakın tarihi sık sık yapılan askeri müdahalelerle dolu Türk toplumunda sivil toplumun militarizmin karşıtı bir muhteva kazanması fazla yadırganmamalıdır. Üstelik demokratikleşme ile sivil toplum arasında olumlu bir ilişki bulunduğu noktadan hareketle kavramın muhtevasına böyle bir unsurun dahil olmasını biraz da yerleşmesi şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Bütün bunlardan ve taşıdığı demokratik özden hareketle militarizm karşıtı bir anlam kazanan sivil toplum kavramının böyle bir anlamı da içermesinin üzerinde, reddetmeden önce biraz daha düşünmek yararlı olacaktır. Ancak karşı çıkılması gereken husus kavramın batıdaki muhtevasından sıyrılması ve sadece militarizm karşıtı bir çizgiye indirgenmesidir.

Bir başka husus da bir çok yazarın Osmanlı'dan başlayarak Selçuklu'ya hatta Asr-ı Saadet Dönemi'ne kadar uzanarak sivil toplum kavramı çerçevesinde bir de-

ğerlendirmeye gitmesinin tutarlı olup olmadığıdır. Bize göre bu tutum güvenilir sonuçlar getirmeyecektir.

Böyle bir arayışın pek güvenilir sonuçlar getiremeyeceğine ilişkin kuşku iki gerekçeye dayandırılabilir. Çıkışında yaşanan düşünsel maceranın, sınıf çatışmalarının ve nihayet Kurulan uygarlığın, şehir yapısı ve yaşantısının farklı olduğu kavramın ait olduğu Batı dünyasıyla, Osmanlı, Selçuklu ve diğer islam ülkelerinin benzeşmezliğidir. Bu benzeşmezlik telifi mümkün olmayacak ölçüde keskin-

lenimleri vurguladığı" söylenebilir. Kavram bu yanı sıra İbni Haldun'un "Umrân" kavramıyla bir yakınlık taşıyor. Fakat bugüne kadar kazandığı anlamla sivil toplum ve umran arasında ayniyet kurmak pek mümkün değildir.

Sivil toplum, insanların toplu yaşamlarının bir zarureti olarak doğan devletin, elindeki sınırsız güçle tek tek bireylerin ve sosyal ya da siyasi gurupların üzerinde kurduğu otorite ile ilgilidir. Toplumun ve toplumu oluşturan unsurlar lehine devletin gücünün ve etkisinin mümkün olan en asgari seviyeye çekilmesi sivil toplumun temel özelliklerinden biridir.

Ait olduğu batı dünyasında tarihi süreç ve şartlar içinde farklı anlamlar yüklenilmiş olan bu kavram ülkemizde uğradığı bir anlam kaymasıyla genellikle "askeri toplum", "militarizm" karşılığı olarak kullanılmıştır.

Ancak kavramın bütün yönleriyle anlaşılması için batıdaki gelişimine kısaca değinmekte yarar var. 12.yy.da gelişen ticaretle birlikte ekonomik ve kültürel alanda burju-

vazi de güçlenmiş, bu yeni zenginlik kaynağını korumak ve ondan yararlanmak isteyen Aristokrasi, burjuvazi ile uzlaşmak zorunda kalmıştır. Burjuvazi gücünün tanınacağı bir otonomi kazanmaya başlamıştır. Sonuçta Roma Hukukunun şehir hayatını düzenleyiciliği gündeme gelmiş ve şehir hürriyetleri ortaya çıkmıştır. Elde edilen haklarla, asillerin şehir hayatına karışmamaları, şehirlerin kendi milislerini kurmaları, hukuk kurallarının şehir içinde şehrin tayin ettiği şekilde işleyebilmesi ve şehirlerin kendi mahkemelerini kurabilmeleri sağlanıyordu. Hürriyet diyebileceğimiz bu imtiyazlarla bir hükmi şahsiyet kazanan şehirler kendi kendilerini idare eder birimler olarak geliştiler. Daha sonra şehirlerin bir araya gelecek kümelenmeleri, asilleri gelişen yeni süreç doğrultusunda ortaçağ kurumlarını yeniden şekillendirmeyi kabul etmek zorunda bıraktı. Sonuçta bir araya gelen şehirlerin - bölgenin- yargı fonksiyonunu üstlenen yargı organları (parlements),

dir ve iki taraf iki ayrı uç teşkil etmektedir. Diğer bir kuşku da dönemlere, düşünörlere göre farklı anlamlarda kullanılan bir kavramla kavramın ortaya çıktığı dönemlerden çok eski zamanların toplumlarını anlamının mümkün olup olmadığıdır. Bu konuda olumlu ve ümitvar olmayı sağlayacak fazla işaret bulunmuyor.

Ancak Türk tarihi ile sivil toplum kavramı arasında ilgi ve ilişki kurmak için, batılılaşmanın resmi politika haline geldiği dönemleri baz almak sağlıklı sonuçlara ulaşmak bakımından daha elverişli görünmektedir.

Şerif Mardin'e göre ait olduğu batıda geçirdiği tarihi süreçte göre sivil toplumun 1- Bir medenilik anlayışıyla, 2- Batı Avrupa'nın tarihinde önemli bir tarih aşamasıyla 3- Tarih felsefesi alanındaki tartışmayla ilgili olduğu söylenebilir.

Yine Mardin'e göre bu kavramın "Şehir adabı"nı, "hak ve yük-

Türkiye'deki gelişmeleri

Mehmed FERİD

danışma organları (etats) ortaya çıktı. Feodalite sonrası batıda meşruiyet: 1- Asillere karşı bu yeni güçle işbirliği yapan krallar, 2- Etats'larda temsil edilen kilise ve asiller, 3- Şehir önderlerinin çıkarlarını ortaya çıkaran etats'ların "üçüncü kamarası" ve aynı güçlerin görüşlerini yansıtan parlament'ler gibi üç kaynağa dayanıyordu.

Daha sonra küçük idari birimler (şehirler) büyüyerek krallık sistemi haline aldı, milli devlete dönüştü. Savunma ve saldırı örgütlenmesinin merkezileşmesi gerekiyordu. Şehir ahalisinin de desteğiyle milislerin yerini milli ordular aldı. Bu oluşumla güçlenen krallar şehirlerin özgürlüklerini giderek kısıtladı. Merkeziyetçi-bürokratik devletler sistemine dönüştü. Ancak iktisadi sınıfların imtiyazlarının izi hiçbir zaman şilinmedi. Yeni devletler şehirlerinin iktisadi verimliliğini kısıtlamaktan kaçındılar.

Sivil toplum kavramını bu gelişme içinde düşünmek gerekir. Yeni kurulan dengede "devlet dışındaki hayatın işleyişinin garanti altına alınması ve iktisadi hayatın özerkliği" gibi unsurlar belirliyor.

Sivil toplum, teorilerde medeniyet aşaması şeklinde ele alınmaktadır. Toplumun bariz özelliği siyasi sultadan kurtulmuş ilk sistem oluşudur. Hegel'e göre sivil toplum, kazanç, şahsi mutluluk ve kişi statüsünün korunması gibi hayat kesitlerinin yaşanmasının toplu ifadesidir. Ancak insan egoizminin yol açtığı çatışmaları "çıkartlar sistemi" biçiminde dengeleyecek bir güç olarak devlete ihtiyaç vardır. Bu yüzden insanların gelişmesinin evreleri içinde yalnız sivil toplum değil, insanların devlet içinde yaşamaları da sayılmalıdır.

Marks'a göre Hegel sivil toplum ve devleti iki ayrı birim olarak gördüğü için yanılmıştır. Devlet evrensel bir gelişmenin değil, çıkarların şekillendirdiği bir sonuçtur ve sivil toplumun biçimle

organik ilişkisi vardır. Ancak sivil toplumla devlet arasında tam bir özdeşlik söz konusu değildir ve sivil toplum geleneği olmayan topluluklarda engellenmemiş bir bürokrasiyle devlet baskıcı bir niteliğe bürünmektedir. Ayrıca sivil toplum batıda yalnız bazı sınıflara değil, özerk gruplar halinde teşkilatlanmaya da imkan tanımıştır. 19 yy.da sendikaların ortaya çıkışı gibi.

Genellikle düşünürlerin bir çoğu sivil toplumun karşılığı olarak siyasal toplumu görüyorlar. Marks'a göre siyasal toplum, sivil toplum ayrımı yoktur, Marks'a göre sivil toplum ekonomik alana te-

Türk tarihi ile sivil toplum kavramı arasında ilgi ve ilişki kurmak için, batılılaşmanın resmi politika haline geldiği dönemleri baz almak sağlıklı sonuçlara ulaşmak bakımından daha elverişli görünmektedir.

kabül eden maddi bir anlam kazanmıştır. Buna mukabil bu konuda ilginç tezleri olan marksist düşünür Gramsci'ye göre sivil toplum üst yapıya aittir.

"Üst-yapısal iki büyük düzeyi ayırmak. Bunlardan birisi "sivil toplum", yani genellikle "özel" diye anılan organizmalar bütünü diğeri de siyasal "toplum" ya da "devlet" adlandırılabilir. Bu iki düzey bir yanda yönetici grubun toplumsal yapının tümü üzerinde uygulandığı "hegomonya" işlevine, diğeri yanda da devlet ve hukuksal iktidar yoluyla uygulanan "doğrudan egemenlik" ya da "komuta" işlevine tekabül eder."

Bu yüzden sivil toplum iknaya, diyalog ve uzlaşmaya dayanırken, devlet ya da siyasal toplum, denetim, yaptırım ve baskı mekanizmalarını harekete geçirerek kendini topluma empoze edebilmektedir. Marks'ın "devletsiz toplum" dediği aşamaya Gramsci, "düzenlenmiş toplum" der ve bu aşamaya "sivil toplumun gelişmesi" ile ula-

şılacağını belirtir. Bu siyasal toplumun sivil toplum içinde özümsemesidir.

Günümüzde ise sivil toplum, baskıcı devlet ve demokrasi ayrımında anahtar bir kavram haline gelmiştir.

Bumin'in deyişiyle;

"Totaliter devlet yani bütün'ü kavrayan", başka olan'a hayat hakkı tanımayan total devlet, sivil toplumu kaplayarak, politik, ekonomik, hukuksal, estetik, pedagojik bütün farklılıkları siliyor. Demokrasi ancak, politik iktidar karşısında sivil toplumun geliştirilmesi..., toplum ve devletin ayrı tözden olduğunun kabulüyle "başka olan"ın tanınmasıyla mümkün olur, toplumsal alanda belirecek hak istekleri ve bu istekler çerçevesinde oluşan otonom gruplaşmalarla gelişebilir."

Bu gün olumlu değerler yüklenerek gittikçe yaygınlaşan sivil toplum anlayışının Gramsci'ye göre kapitalist ve sosyalist dünyayı da etkileyerek iyileştirecek ikili yönü mevcuttur. Sivil toplum Avrupa Komünizminin yerine katılımcı sosyalist bir demokrasiye, kapitalist ülkelerde devletin her türlü müdahalesinden uzak bir liberalizme yol açacaktır.

Açık bir toplumun varlığını ön gören sivil toplumun, kişi ve gurup özerkliklerine imkan verecek dernek ve birlikler, süreli basın gibi vasıtalarla kamuoyuna hitap edebilmesi, kamuoyu oluşturabilmesi günümüz demokratik düzeni içinde bu yapının varlığı için belirleyici olmaktadır.

Türkiye'de sivil toplum başlığıyla yapılan her incelemede özellikle Osmanlılar döneminde batılı anlamda sivil toplum öğelerinin bulunmadığına işaret edilmektedir. Bu da bir ölçüde doğaldır. Kendi toplumuyla, hiç olmazsa son dönemleri hariç- uyum sağlamış bir yönetimin ve tevhide dayalı bir inancın düzenlediği yönetici yöne-

tilen ilişkisi, servet ve meslek farklılığına rağmen sınıf çatışmalarının olmaması sivil toplum unsurlarının ortaya çıkmasına gerek bırakmamıştır. Tek bir meşruiyet kaynağı vardı. O da yöneticilerle yönetilenler için aynı ölçü de bağlayıcı idi. Örf'e ilişkin (örf-i sultani) ayrı bir meşruiyet kaynağı yoktur, örf-i sultanide kendini büyük ölçüde aynı meşruiyet kaynağı ile meşrulaştırmıştır.

Fakat Osmanlı dönemi için bir çok sosyal örgütlenmelere rastladığımızı göre bunların bir ölçüde sivil toplum elemanı, ögesi olarak düşünenler pek de haksız görülmez. Vakıflar, loncalar, ahi teşkilatları, bacıyan-ı rum gibi kadın kuruluşları, dini guruplar, tarikatlar, mezhepler böyle değerlendirilebilir. Ancak bunların bir çoğunun temelinde hayır işleme, insan kişiliğinin olgunlaştırılması amacı devlet karşısında devletin gücünü toplum lehine sınırlayan bir gelişme oluşturmamıştır.

Sivil toplum öğelerine batılılaşma maceramızın başlangıcından itibaren rastlamaya başlıyoruz. Devlet desteğiyle ve devlet memurluğundan gelme insanların (Namık Kemal, Şinasi) çıkardığı gazeteler 1880'li yıllarda bir kamuoyu oluşturmaya başladı. Batılı eğitim kurumların yetişen aydınların da etkisiyle bir aydın muhalefeti yönetimi zorlamaya başladı. Muhalif aydınların çoğu "kalemiye" sınıfından (bürokrasi) geldiği için dirençli bir yapı taşımadı. Ancak günümüze kadar sürecek asker ve sivil bürokrasinin işbirliği, yönetimi ele geçirmekle meşruiyet sağlanabilmiştir.

Bu gelişmelerin toplumsal tabanı olmadığı için siyasi sonuçları kadar toplumsal sonuçları da olmamıştır. Ancak özellikle II.Meşruiyet'ten sonra Cumhuriyetin kuruluşuna kadar ki, dönem, sosyal ve siyasal örgütlenmeler açısından ilginç bir zenginlik ve çeşitlilik taşımaktadır. Sosyalizmden liberalizme, milliyetçilik ve islamcılığa kadar hemen her görüş, basın yayın organlarına ve çeşitli siyasi partilere, cemiyet ve derneklere sahipti. İktidardaki İttihat ve Terakki Parti-

si'nin hakim çizgilerine rağmen batıcı, islamcı, milliyetçi, görüşleri de bünyesinde toplaması parti içinde farklı güç merkezleri oluşturduğu gibi muhalif partiler, basın yayın organları ve aydınlar tarafından da yoğun taleplerle, muhalefetle karşılaşmalarına yol açtı. Bu güçlerin ve muhalif kuruluşların devletin değilse bile iktidarın toplum lehine gücünün azaltılması gibi bir sonucu talep ettiklerini görüyoruz. Bütün bu dernek, parti, yayın organlarının varlık sebebi bir çöküş psikolojine dayandığı için hak ve hürriyetleri genişletme taleplerine rağmen devleti ve milleti kurtarma amacı öne çıkıyordu ve bu oluşumda toplum yer almıyordu.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarının ilk dönemi özellikle ilk meclis siyasal katılımın en geniş anlamıyla gerçekleştiği, toplumun taleplerinin karar mekanizmaları üzerinde etkili olduğu bir dönemdi.

Türkiye'de ordudan sonra en büyük örgütlü güç olan sendikaların elinden genel grev, hak grevi, dayanışma grevi gibi haklar alınırken, bir sendikaya üye olmanın maddi ve manevi riskleri azaltılmamış, sendikaların siyasetle uğraşmaları, siyasi partilerle işbirliği yapması yasaklanmıştır.

Bu dönemde batılı yaşama biçimi bir resmi tez halini aldıktan sonra yavaş yavaş devlet yönetimi baskıcı tek parti döneminin hakim renklerine bürünür. Halka rağmen halkçı bir elit kadro, aydınlar gurubu toplumu yeniden ve yeni değerlere göre biçimlendirmeye çalışır. Bu şartlarda sivil toplum öğelerinin gelişmesi elbette söz konusu olamazdı. Bu yüzden sivil toplum kurumlarının devlet eliyle gerçekleştirilmesi gibi bir yola gidildi. Türk ocakları, halkevleri, muhalefet partisi gibi sivil kuruluşlar dernek olarak devletin desteğiyle yaşayan, fonksiyon olarak resmi tezleri topluma taşımaya çalışan kuruluşlardı. Devletin sanayileşmeyi de kendi üzerine alması devletin alanını daraltmak yerine iyice genişletti.

Tek parti döneminin sonuna doğru bu katı yapının yavaş yavaş gevşemeye yüz tuttuğu söylenebilir. Ama sivilleşme CHP'nin iktidardan

uzaklaşmasından sonra başlamıştır. Sendikalar, çeşitli dernekler, yeni bir varlıklı kesimin oluşması, halkın siyasi katılımının yoğunluğu sivilleşmenin ilk adımları olarak görülebilir.

Bütün bunlara rağmen bugün içinde bulunduğumuz nokta halen tek parti dönemi Jakobenliğinin varlığını ve toplum hayatına etkisini sürdürdüğünü, bir çok kurum ve kuruluşa etki ettiğini, bunun da sivil toplum arayışlarını zora soktuğunu söyleyebiliriz. Anayasa ve yasalar sivil toplum kurumlarının, örneğin sendikaların, ücret sendikacılığından öteye gitmesine imkan vermemektedir. Türkiye'de ordudan sonra en büyük örgütlü güç olan sendikaların elinden genel grev, hak grevi, dayanışma grevi gibi haklar alınırken, bir sendikaya üye olmanın maddi ve manevi riskleri azaltılmamış, sendikaların siyasetle uğraşmaları, siyasi partilerle işbirliği yapması yasaklanmıştır.

Gramsci'nin "sivil toplumun özel teşkilatlanması" şeklinde nitelediği sendikalar bir sivil toplum unsuru olarak fonksiyonlarını yerine getiremiyor. Aynı şekilde memurlara sendika yasası konulması, meslek kuruluşları ve derneklerin büyük ölçüde resmi müdahalelerin dışında kalamaması olumsuz faktörler arasında sayılabilir.

Ancak sivil toplum önündeki en büyük engel seçkin-elitist aydın, bürokrat kesimidir. Bu kesim resmi yapı üzerindeki egemenliğini kaybetmemek için, halka rağmen tavrını sürdürmekte, siyasal katılımın çerçevesini daraltmakta, toplumun kendi devleti üzerine belirleyici olmasını engellemekte, toplumda etkili, güçlü sivil kurumların oluşmasına meydana vermemektedir. Bu yüzden batıcı seçkinler konumunu yasalarla ve yasaklarla tahkim etmektedir.

Çok partili dönemin başladığı dönemlerden bu güne baktığımızda yine de sivil toplum lehine büyük gelişmeler sağlandığını, askeri müdahalelerle kesintiye uğrayan bu gelişmelerin her şeye rağmen olumlu bir seyir izleyebileceği söylenebilir.

Sivil toplum soruşturmamız

Biz sivil toplum kavramına elden geldiğince iyi niyet kuralları ile yaklaşmaya çalıştık. Ancak onun batılı bir kavram olduğunu unutmadık. Batıdan gelen bir çok kavram gibi (Demokrasi, modernizm, laisizm, liberalizm kavramlarında olduğu gibi) tanımını tam netleşmemiştir. Farklı anlamlar bindirilmiştir. Çağrışımındaki tahakküme karşı oluşu en önemli yan olarak aldık. Gündemimizde oluşundaki espri burada aranmalıdır.

1- Sivil toplum Batının yaşamış olduğu tarihi süreç içinde yer buluyor. Batı sınıflı bir toplum ögesinde oluşur. Hep alttakiler üsttekiler olagelmiştir. Bu batının medeniyet anlayışının bir neticesidir. Üstün insan (buna beyazı da ekleyebiliriz) ve hizmet edicileri gibi iki kavrayışı kavramı tartışırken fonda algılamak zorundayız. Batı propaganda kütünde böyle bir olgunun şimdilerde yok olduğunu ileri sürüyor. Bu yokluğa inandırabildiği oranda kendi medeniyet şablonlarını dışındaki toplumlara teklif etmiştir. Bu teklifin reddini mümkün kılma-yacak unsurları ortadan kaldırma becerisi de dikkat edilmesi ve algılanması gereken diğer bir arka fon olayıdır.

2- Yine Batının literatüründeki aristokrat, burjuva, şelf, proleter gibi kavramların varlığının da gözardı edilmemesi gereken başka bir husustur. Burda Batı medeniyet anlayışının insanı değerlendiren kişinin doğuştan kazandığı bazı ayrıcalıkları kabulü sözkonusudur. Bu kelimelerin oluşturduğu atmosfer kendi dışındakilere karşı onu rahatsız edilmemesi gereken başka bir husustur. Evrensel Beyannamesi bu atmosfere bir karşılık olsun diye kaleme alınmış bir aklanma talebidir. Bunun ötesinde bir gerçeği yakalaması şüphelidir. Ve tartışma zeminindedir. Batı halez çağdaş bir terim olan çifte standart ithamından kendini aklayabilmiş değildir. Sivil Toplum kavramının literatüründe oluşmasına, düşünce platformuna çekmeğe mecbur kaldığına bu çe-

lişkinin de kaynaklık ettiğini ifade etmek zaruretini duyuyoruz.

3- Kendi bütünü içinde sömürüyü ilke edinen anlayışı ile, teknolojinin harika addedebileceği üstünlüklerini yedekleyerek, kendi dışındaki toplumlarda kan bırakmayan bir birikim edinme yapılanmasına girmiştir. Bu yapılanma içinde de rahatsız bir zemine düşmüştür. Bunun olağanlığının kabulü zorlanması ile karşı karşıyadır, hem kendisine karşı, hem kendi dışındakilere karşı. Burada tabii olanla bir çelişki vardır. Bu çelişkinin cevabı oluşsun, isteğinin bir çok varyasyonlarından birisinin de sivil toplum kavramı ile anlatımında ortaya sürülmek istendiğini de ifade edemedi geçemiyoruz.

4- Sivil toplum demokratik bir yapılanmadan kaynaklı oluşu ile zaman zaman toplum gündemimize gelmektedir. Akademik anlamda sadece o olmadığı söylense de militarizm karşılığı olarak kullanılmasındaki etkinliğe dikkat etmek gerek. Sultan otoritesine karşı kurulmuşluğu iddia edilen Cumhuriyette, sürekli bürokrat ortaklı militarist iradenin söz sahibi olmuşluğu toplumumuzun reddedmediği bir olgudur. Toplum bunu sindirememiştir. Kavramın anlamını kaydırmak suretiyle mevcut yapılanmaya yeni bir alternatif arayışı içinde olduğunu ifade etmek istemektedir. Sivil toplum kavramını bu anlayış içinde de karşıladığımızı ifade edelim.

5- Toplumu oluşturan ferd, inanır, düşünür, biriktirir ve ürer. Bunların kişinin hiçbir gerekçeyle elinden alınmayacak temel haklarıdır. Ayrıca bu hakların toplum içinde korunması gibi bir temel hak daha vardır. Bu hakların kullanılmasından kaynaklı bir çok taleplerin açılması ve bu taleplerin yerine getirilmesi de bir seri haklar manzumesini doğurmaktadır. Sivil toplum yapılanması bu hakların ve kullanılmasından kaynaklı taleplerini ne ölçüde sağladığı veya sağlayabilirliği tartışma ortamındadır. Temel şartı olan çoğulcu irade espri, çoğun tarafı olma gibi bir zaafı

içermektedir. Az olanlar, azda kalanlar, hak ve taleplerinden ödün vermek, geri durmak gibi bir hali yaşayabilir. Çoğulcu irade bunları görmediğinde veya görmezden geldiğinde, toplumda bir kesimin me-yus olmak veya söylenmek dışında yapacağı pek birşey kalmamaktadır. "Görmesi lazım" idealdedir. Batının çatışmacı yapısı içinde idealde olanı uygulanır kılması ne dereceye kadar mümkündür? Sivil Toplum kavramında bu sorunun da net bir karşılığı olmadığını vurgulamak zorundayız.

6- Toplumsal kavrayışta toplumumuzun, talebindeki sivil toplum yapılanmasında yakalamak istediği izdüşüm "iyiliği emreden kötülükten alıkoyan bir cemaat" in toplum katmanlarındaki işlerliğidir. Bu işlerliği sağlayan bir yapılanmanın toplum katmanlarımızda bulunmuyor oluşu onun sancısıdır. Demokratik hiçbir yaşam biçiminde bulunmayan, toplumumuzun kendi değer yargılarından güç alan, kişinin nefesine karşı korunmasında, kişinin kişiye karşı korunmasında, kişinin topluma karşı korunmasında, toplumun kişiye karşı korunmasında ölçüler getiren, toplumsal yaptırım gücüyle de uygulattırın bu işlerlik, siyasi irade ve otoriteyi de kapsamaktadır. Bu yerli kavrayışında altını çizmeden geçmek Sivil Toplum tartışmalarının bir tarafını güdük bırakmak olacaktır.

7- Aydınlarımıza sorduğumuz sorular Sivil Toplum kavramına iyi niyetle yaklaşmış olduğumuzdan kaynaklı sorulardır. Çağdaş süreçte insana en yakın olan bir yönetim biçimine adapte olabilirliliğini düşünüyoruz. Kendi konumumuzdan esinlenerek, toplum gündemimizde tartışılır olduğunu gözönüne alarak, imkanımız nisbetinde konuya bir giriş yaptık. Aydınlarımıza sorduğumuz sorular müteakip sayfalar içindedir. Soruların cevapları ile ilgili yorumu okuyucularımıza bırakmak, ciddiyetimizle yakın alakalıdır. Sorularımız cevap veren bu aydınlarımıza teşekkür etmek de ayrı bir görevimizdir.

SORULARIMIZ :

- 1- Sivil Toplum nasıl anlaşılmalıdır ? Bu anlayışa göre işçi sendikalarının yeri ve fonksiyonu nedir?
- 2- İnsanın gelişmesinde sivil toplum kurumları, sürükleyici veya tamamlayıcı mıdır ? Bu yaklaşımda sendikalar nasıl kurumlardır?
- 3- Kendi toplumsal kaygularımıza, sivil toplum yapılanması ile cevap alabileceğimize kanaatiniz nedir?

Prof. Dr. TOKTAMIŞ ATEŞ

1944 yılında İstanbul'da doğdu. Avusturya ve Vefa Liselerinde okudu. 1966 yılında İktisat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl siyaset ilmi Kürsüsüne Asistan 1969'da Doktor 1974 de Doçent 1982 de Profesör oldu. Halen İktisat Fak. öğretim üyesi olup çeşitli dergi ve gazetelerde makaleler yayımlanmaktadır.

Demokrasi teorisi (II.Baskı-1991), Siyasal Tarih (IV Baskı 1990), Türk Devrim Tarihi (1979), Osmanlı Toplumunun Siyasal yapısı (1980, Cumhuriyet (II Baskı 1990), Bilmek ve Bilme-mek (1989) basılı eserleridir.

Sivil toplum denildiği zaman, en geniş anlamıyla anlaşılması gereken husus; "**kendisiyle ilgili kararları kendisi alan ve hiç bir dış müdahaleye tabi olmayan**" insan topluluğudur. Kimi yazarlar ise, sivil toplum denildiği zaman; ekonomik ilişkilerin egemen olduğu, çağdaş burjuva toplumunu kastederler.

Sivil toplum, "**kurumlaşmanın en alt düzeye inmiş olduğu**" bir toplum yapısını öngörür. Her alanda tüm öncelikler bireye verilmiştir.

Bu bakımdan sivil toplum içinde işçi sendikalarının yeri ve önemi çok geri planda kalır. Eğer sivil toplumu demokrasiyle özdeşleştirirsek (ki camii isteyen özdeşleştirebilir), bu durumda elbette işçi sendikalarının rolleri çok artacaktır.

- Ben şahsen "**sivil toplumcu**" meslektaşlarımın yorum ve analizlerine pek katılamıyorum. Zaten sivil toplumun ne olduğu konusunda bile tam bir anlaşma yoktur. Dünyanın ve tarihin, maddeci yorumuna karşı, bir ara Max Weber'in görüşlerine sarılmak isteyen Anglo-Saxon sosyolojisi, daha sonra sivil toplum analizlerine sarılmıştı. (Şimdi de iletişim toplumu diye bir başka hayal peşindeler). Bu bakımdan sivil toplum kurumlarının sürükleyici ve tamamlayıcı olduğunu da düşünmüyorum.

- Bence Türkiye'nin (ve elbette bizlerin) temel kaygusunun "**demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla işletmek**" olması gerekir. Türkiye'nin gerek ekonomik, gerek toplumsal ve gerekse etnik sorunlarının tümünün altında, demokrasinin işletilememesi ve insanların demokrasiye olan inançlarının sarsılması yatmaktadır. Ve demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla işleminin temel koşulu da, işçi sendikalarının tam bir özgürlük içinde çalışma olanaklarına kavuşmasıdır.

ALİ BULAÇ

1951 yılında Mardin'de doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Mardin'de, yüksek öğrenimini İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü (1975) ve İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde (1980) yaptı.

1976'da Düşünce Dergisi ve Düşünce Yayınları'nı 1984'te İnsan Yayınları'nı kurdu. 1987 yılında Zaman Gazetesi'nin kurucuları arasında yer aldı ve bir yıl Gazete'nin İstanbul Büro Şefliği görevini yürüttü. Çeşitli dergilerde, Milli Gazete, Yeni Devir ve Zaman Gazetesi'nde çok sayıda yazı ve araştırmaları yayımlandı. 1983'de Türkiye Yazarlar Birliği "Fikir Ödülü"nü aldı. Şimdi Kitap Dergisi ve Endülüs Yayınları'nın yayın yönetmenliğini yapmaktadır.

Bugüne kadar yayınlanan eserleri Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı (3.Bsm.1990), Kur'an ve Sünnetin Üzerine (3.Bsm.1985), İslam Dünyasında Düşünce Sorunları (2 Bsm.1990), Çağdaş Kavramlar ve Düzenler (10.Bsm.1990), Gündemdeki Konular (2 Bsm.1989), Ortadoğu Gerçeği (1988) Bir Aydın Sapması (2.Bsm.1990) İnsanın Özgürlük Arayışı (2 Bsm.1990), Din ve Modernizm(1990)

SIVİL TOPLUM MÜMKÜN MÜ?

Bugünlerde sivil toplundan sık sık söz edilmektedir. Eskiden kendisi vardı ismi yoktu, şimdi ismi var kendisi yok. Bu kavram bize Batı'dan geldi. Ancak sivil toplum vb. birçok siyasi kavramın isimleri dışında muhteva ve amaçlarıyla da tamamen Batı'ya has kavramlar oldukları elbette söylenemez. Sivil toplum da bunlardan biri sayılır.

Kanaatime göre sivil toplum çok eski bir siyasi ve sosyal eğilimdir. Eğer devletin toplumun kendisinin siyasi organizasyonu ise ve fert ile toplumun müdahale alanları zaruret miktarınca tespit edilip mümkün ölçülerde sınırlı ise, bu anlamda tarihte rastlanan en iyi sivil toplum İslam'ın ilk dönemlerinde kurulmuş demektir, İslam tarihinde şahit olduğumuz devlet ile bugünkü modern devleti bundan kesin olarak ve dikkatle ayırmak lazım.

Ben sivil toplumun kurulmasının ön şartının başta yasama olmak üzere ekonomi, eğitim, sağlık, ticaret, sanat, spor vb. bütün alanların topluma devri olduğunu düşünüyorum. Eğer bu alanlar bir yerde devletin elindeyse, bana göre orda sivil toplum yok demektir. İslam tarihinde Asr-ı Saadet döneminde bu saydığım alanlar toplumun elindeydi; dolayısıyla toplum da devletin önüne geçmişti. Emevi ve Abbasiler'le birlikte bu alanlar tedrici olarak devletin kontrolünü verdi. Osmanlı da bu biraz daha pekişti, Cumhuriyetle birlikte devlet bütün alanları insiyatifine

geçirme imkan ve araçlarını eline geçirmiş oldu. Ancak Osmanlı'da, Batı'dan ve bugünkünden farklı olarak topluma bırakılmış geniş bir alan vardı, buna Şer'i alan denirdi; politik toplumun alanı ise örf ile sınırlıydı.

Batı'da sivil toplumun tam kurulduğu zaten söylenemez. Ama başta Kilise olmak üzere loncalar, şehir birlikleri sivil bir alan oluşturmak istemişlerdir. Sanayi devrimiyle birlikte bunlara sendikalar ve çeşitli demek ve kuruluşlar eklenmiştir. Sendikalar sivil kuruluşlar mı? Yukarıda anlattığımız anlamıyla elbette sivil kuruluşlardır. Ama sözgelimi sosyalistlerin düşündüklerinin aksine, sendikalar kendi başlarına sivil toplumu kuramazlar. Ne varki politik toplumun sayısız alana uzandığı bir dünyada -ki bu bugünkü modern dünyadır- sendikalar olmaksızın da çalışanların emeklerini, hukuki ve sosyal haklarını korumak mümkün değildir.

Bana sorarsanız, Bizim nihai amacımız politik toplumu, yani devleti, kendi zaruri alanına çekmek ve sivil toplumu tam olarak kurmaya çalışmaktır. Batı'dan ithal ettiğimiz demokratik kuruluşlar, siyasi ve fikri malzemeler ise böyle bir toplumsal projenin kurulmasına yetmez; kendi tarihimizin ve kültür kaynaklarımızın zenginliklerine yeniden eğilim bakmamız gerekir.

MEHMET ALTAN

Ocak 1953'de Ankara'da doğdu, ilk, orta ve yüksek öğrenimini İstanbul'da yaptı. Yüksek öğrenimi sırasında özel bir şirkette ve Türk Haberler Ajansında çalıştı. 1979 yılında doktora yapmak için Fransa'ya gitti. Paris I.Pantmheo-Sorbonne Üniversitesinde, Türkiye-İMF ilişkilerini inceleyen çalışmasıyla 1980 yılında uzman, Türkiye'nin ABD ve SSCB ile ilişkilerini inceleyen tezıyla de iktisat doktoru oldu. Doktora eğitimi sırasında çeşitli gazetelere yazılar yazdı. Cumhuriyet Gazetesinin Paris muhabirliğini yaptı. 1984 yılında Türkiye'ye döndü. 1985 yılında da Paris'te yazdığı denemeleri Kanatlı Karınca adlı kitapta topladı. Akademi Kitapevi Deneme Ödülünü alan bu kitapta sonra, tezinden esinlenerek yazdığı Süperler ve Türkiye adlı bilimsel çalışması yayımlandı.

Altan'ın Türkiye'deki "devlet" kavramını irdelemeyi amaçladığı "Marks'tan Sevgilerle" adlı bir üçüncü kitabı daha bulunmaktadır. Haten İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Politikaları Bölümü doçenti ve Sabah Gazetesi köşe yazarıdır.

1- Yönetilenlerin, karar alma süreçlerinde yer almasını sağlayan ve resmi olmıyan örgütlenmeye "sivil toplum" diyoruz.

Bu örgütlenme biçimi, yurttaşların "güncel yaşamlarındaki" her türlü gereksinmeyi kapsıyor. Spor kulüplerinden, güzelleştirme derneğine kadar bütün yaşam alanlarını kavnyor.

Resmi kurum ve kuruluşların aldıkları kararlara ağırlık koymak, alınan kararları etkilemek açısından, "sivil toplum"a, sendikaların çok büyük bir yeri ve işlevi vardır.

Sendikalar çalışan yığınların örgütleri olarak sadece ekonomik haklarda değil, bireylerin tüm taleplerinde, çözüm önerileri üretmek sivil toplunda önemli rol oynar.

Kamu kuruluşlarını, çalışanlar adına etkiler ve yönlendirir.

Toplumun "kendi kendini yönetmesine" katkı da bulunur.

2- "Sivil Toplum" insanın gelişmesinin bir aracı değil, sonucudur.

O nedenle de, "Vatandaşlarının" kendilerini "birey" hissetmediği toplumlarda, "sivilleşme" yeterli düzeye ulaşamaz. Toplum kendi kendini yönetme yolunda etkili olmaz. Kamunun yani devlet örgütlenmesinin "kulu" olarak kalır.

Bireylerin "Sivil toplum" oluşturma aşamasına gelmemiş toplumlarda, sendikalar çok hayati olan karar alma süreçlerinde etkili olmak için yeterli gayreti göstermezler. Sadece ekonomik bir hak arama örgütü olarak kalırlar.

Nitekim, Türkiye'de 1982 Anayasası'ndan, Toplu sözleşme Kanununa kadar hiç bir süreçte sendikalar etkili olamadı.

Gene de, "sivil toplum" olma yolunda Türkiye gibi çetin barikatların olduğu bir ülkede, sendikalar önemli roller oynayabilir.

3- Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarının mahallerindeki güncel yaşamdan, ülke politikalarına kadar her süreçte kendi varlıklarını duyurmak ve arzuları yönünde sonuç almak isteğini kararlı şekilde savunmaları halinde, önemli mesafeler alınacağı kanaatindeyim.

En azından, bugün "sivil toplum" anlayışı ile gelişen "devlet yapısı" daha çok ortaya çıkacak, daha çok anlaşılacaktır.

Mevcut demokratik olmiyan yapının kitlelerce daha iyi anlaşılması daha olumlu bir çözümü, sivil toplum doğrultusunda gündeme getirir. Buna aciliyet kazandırır.

Prof. Dr.

ALPASLAN IŞIKLI

1940 yılında Amasya'da doğdu.

1961'de mezun olduğu Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne, bir yıl sonra asistan olarak girdi. Aynı fakültede 1980'de profesör oldu. 1983'te sıkıyönetim yazısıyla görevine son verildi. Bir süre önce İdare Mahkemesi kararı ile görevine döndü.

Fransa ve İngiltere'de bilimsel çalışmalar yaptı. Uzun yıllar, çeşitli sendikal örgütlerin eğitim ve araştırma faaliyetlerine katıldı. Türkiye Yol-İş Sendikası'nda danışmanlık yaptı.

Prof. Dr. Alpaslan Işikli'nin Sosyal politikaya ilişkin, Türkçe ve yabancı dillerde yayınlanmış çeşitli yapıtları vardır.

Sivil toplum, kavram ve deyim olarak çok değişik anlamlarda kullanılagelmiştir. Sivil toplum, Batı düşünce sistemi içinde Marksizm öncesi dönemde de, örneğin, Hegel'de, ifadesini bulmuştur. Hegel'e göre, devlet, sivil toplumu belirler. Oysa Marx'a göre, bunun tersi doğrudur; sivil toplum, devleti belirler ve koşullarını oluşturur. Çünkü Marksist bakış açısından sivil toplum, ekonomik ilişkilerin alanı olan belirleyici ögedir. Bir bakıma, alt yapının özdeşi olan bir anlamda kullanılmıştır. Buna karşılık, sivil toplum kavramına düşünceleri içinde önemli bir yer vermiş olan ünlü İtalyan düşünürü Gramsci, bu kavramı bir ideolojik üst yapı bütünlüğü olarak yorumlamıştır.

Sivil toplum deyiminin, bizim ülkemizde son yıllarda çok yaygın olarak kullanıldığına tanık olmaktadır. Ancak, bizdeki bu kullanımın ifade ettiği anlam ile yukarıda işaret ettiğimiz kuramsal kavramlar arasında doğrudan bir ilişki kurmak, yanıltıcı olabilir. Sivil toplumun bizde son yıllardaki kullanımını çerçevesinde despotik toplumun karşısı, yurttaşların demokratik katılımına dayalı, ceberrut devlet baskısından kurtulmuş, bireylerin girişim ve karar sahibi olmalarına olanak tanıyan bir toplumsal yapıyı ifade ettiğini söyleyebiliriz. Sizin sorularınızın da bu anlamda bir sivil toplum kavramı esas alınarak formüle edildiklerini sanıyorum. Dolayısıyla benim yanıtlarım da aynı anlam üzerinde biçimlenmiştir:

Sivil toplum kavramının anlaşılmasında karşılaşılan yanıltma ve yanıltmalar, esas olarak demokrasi ile kapitalizmi özdeş görme olgusundan kaynaklanmaktadır. Oysa, demokrasi kapitalizme rağmen doğmuştur ve demokrasiziz kapitalizm olacağına ve hatta bunun bazan kaçınılmaz olduğuna dair sayısız örnekler bulunabilir. Bu gerçek, 24 Ocak ile 12 Eylül arasındaki bütünlükte pek ala gözlemlenebilir.

Öte yandan, toplumsal mülkiyet üzerine kurulu ve toplumsal yarar esasına göre işleyen düzenlerde, bireysel özgürlüğün ve bireysel girişim ruhunun yok olduğuna dair genellemelelere varmak da yanlış. Bu yanlışlık, bireysel kar ve bireysel çıkar ile bireysel özgürlük ve bireysel girişimi özdeş görmenin sonucudur. Oysa, insanlar, bireysel olmayan yararlar ve çıkarlar (toplum, ulus, vatan, insanlık veya birey dışı veya üstü bir başka amaç) için de bireysel girişim, çaba veya özveri ortaya koyabilirler. Nitekim, bu kavramlar, malum bazı rejimlerde de birbirlerine karıştırıldıkları içindir ki bireysel kar güdüsünü ortadan kaldıralım derken, bireysel özgürlükler ve girişim ruhu yok edilmiştir.

Kuşkusuz, sivil toplumun gerçekliği açısından sendikaların vazgeçilmez bir yeri vardır. Sendikalar olmadan, emekçi kesimlerin çağdaş köle durumuna düşmekten kurtulmaları ve ekonomik gücün adaletsiz dağılımının demokrasiyi çarpıtıcı sonuçlarının sınırlandırılması mümkün değildir.

Sivil toplum kurumlarının öneminin, "insanın gelişimi" açısından ele alınması son derece anlamlı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Eskilerin deyimiyle "eşref-i mahlukat" olan insan, ancak, kendisini diğer varlıklardan ayrı kılan düşünce ve vicdan gibi erdemlerini kullanma olanağı taşıyan ortamlarda gelişebilir. İnsanı, baskı altına alan, robotlaştıran -ne adına olursa olsun- düşünce ve duygularına ipotek koyan rejimlerin tümü, bu erdemlerin kullanımını sınırladıkları veya tümüyle ortadan kaldırdıkları için, "işlemeyen demir pas tutar" misali, insanın gelişimini durduran bir ortam oluştururlar.

Elbette ki sivil toplum da demokrasi de "toplumsal-kaygularımızın" gerçekleşmesi açısından yalnızca gerekli ortamı oluştururlar. Bu ortam içinde, herbirimiz, özlemlerimizin amaçlarımızın gerçekleşmesi için sürekli çaba sarfetmek zorundayız. Bu, sürekli politik mücadele ve katılım demektir. Demokrasi ve sivil toplum, bu çabaların, birbirimizi yok edici ve-

ya sınırlayıcı değil, geliştirici ve en geniş anlamda zenginleştirici olmasını mümkün kılacak koşulları içerdikleri için gereklidir.

Dr. Davut DURSUN

1954 'te Artvin-Borçka'da doğdu. Artvin İlköğretmen Okulunu (1972) ve Rize Lisesini (1977, dışarıdan) bitirdi. Lisans öğrenimini 1977 yılında girdiği İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik ve Halkla

İlişkiler Yüksek Okulunda (bugünkü Basın Yayın Yüksek Okulu) tamamladı (1981). Aynı Üniversitenin İktisat Fakültesi Siyaset İlimi Enstitüsü'nde 1981-1983 yılları arasında Yüksek Lisans eğitimi gördü ve "İSLAM TOPLUMUNUN SOSYAL YAPISI" adlı tezle "Yüksek Lisans" derecesi aldı. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında 1983 yılında başladığı "doktora" öğrenimini 1987'de tamamladı ve "OSMANLI SIYASI-İDARI SİSTEMİ VE DİN ÖRGÜTÜ" adlı tezle "doktor" payesi aldı.

Yurdun çeşitli yerlerinde öğretmenlik, yöneticilik, gazetecilik ve bir ara araştırma görevliliği yaptı. Risale yayınları Sosyal Bilimler Ansiklopedisi'nin yazı ve redaksiyon kurulunda görev aldı. Halen Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde yazar ve redaktör olarak çalışmaktadır.

Yayımlanmış telif ve çeviri kitap ve çok sayıda makaleleri bulunan Dursun Fransızca, İngilizce ve Osmanlıca biliyor. Evli ve bir çocuk babasıdır.

Esasında "sivil toplum" Batı'dan bize intikal eden kavramlardan biri olup anlamı Batı'nın siyasal ve sosyal tarihi içinde gizlidir. Genelde "askeri toplum" karşılığı olarak kullanılıyorsa da bu yanlış bir kullanımdır. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda hürriyetler çerçevesinde kullanılan Sivil Toplum kavramı, çağımızda siyasal iktidarın otoritesinden (sultanından) kurtulabilmiş ve kendi kurumlarını oluşturabilmiş toplum anlamında kullanılmaktadır.

İşçi sendikalarının Sivil Toplum'daki yerini belirlemeden önce "bizde", daha doğrusu İslam toplumlarında, Batıdaki gibi siyasal iktidarın (geniş anlamda devletin) otoritesinden kurtulmanın mümkün olup olmadığına bakmak gerekir. Bizim tarihsel-sosyal geçmişimizde siyasal alanın dışında kalan, özerk toplumsal alanlar pek çoktur. Mesela, Batı'daki özerk şehirler (Cite) benzer şehirleri İslam dünyasında görmek imkanı yok. Bu sebeple Türkiye'de ve genelde İslam dünyasında bir "Sivil Toplum" tecrübesi ve geleneği yoktur.

Bu çerçevede sendikanın yeri de, Batı'dan farklı olmak mecburiyetindedir. Batıda sendikalar sivil toplumun bir özerk kurumu olarak doğarken bizde siyasal otoritenin iradesiyle doğmuştur. Böyle olunca da siyasal alanın dışında olmaması veya olamamıştır. Var olan bir sendika geleneğinin siyasal otoriteye kabul ettirilmesi değil, olmayan geleneğin yine bu güç tarafından yaratılmasıdır. Bunun için de XX.yüzyılın şu son yıllarında bile sendikalar, bizde, tartışma konusu olmaktadır.

İnsanın veya toplumların gelişmesinde sivil toplum kurumlarının önemli ve yadsınmaz işlevler gördüğü açıktır. Özellikle resmi ideolojilerle ve merkezi güçlerle bunaltılmayan toplumlar için bu daha da önem kazanmaktadır. Bu çerçevede sendikaların sadece endüstri ilişkileri açısından değil vazgeçilmez bir toplumsal kurum açısından değerlendirilmesi mecburiyeti vardır. Aslında toplumsal yapıda en uzman kurumun bile etkileri çok yönlüdür. Çalışanların her alandaki sorunların mercii olması bakımından sendikalar birinci derece işçi (emek) kurumları olarak üyelerinin çok yönlü ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışan kurumlar olarak görülmelidir.

Toplumsal kaygular açısından sendikaların sivil toplum çerçevesindeki yeri önemli olmakla birlikte yukarıda belirtildiği gibi böyle bir geleneğin bulunmaması sebebiyle bir sıkıntının varlığı da göz ardı edilemez. Toplumun siyasal alandan uzak ve bir noktaya kadar özerk şekilde örgütlenmesi imkanı hem mevcut siyasal-sosyal sistemimizde yoktur, hem de kültürel bakımdan böyle bir amaç ve kaygı bulunmamaktadır. Bununla birlikte anlaşılabilen insanların örgütlenmeleri zorunludur.

Doç. Dr. BURHAN KUZU

1955 de Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Sıhlı kasabasında doğdu. 1972 yılında liseden 1976 da da İ.Ü. Hukuk Fakültesinde mezun oldu 1977 de aynı fakültenin Hukuk kürsüsü dalına intisap etti. 1980-82 yıllarında Paris Sorbon Üniversitesi Hukuk Fakültesinde araştırmacı olarak çalıştı. 1984 de doktor 1989 da Doçent oldu. Halen aynı bilim dalında öğretim üyeliğini sürdürmektedir.

"Türk Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname" konulu Doktora ve "Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi" konulu Doçentlik tezleri mevcut eserleridir.

Bilindiği gibi Türk siyasi hayatında bu kavram yeni bir kavramdır; fakat gittikçe sık kullanılan ve bazan da yerli yersiz sarfedilen bir deyim haline gelmiştir. "Sivil Toplum" denince karşıtı olarak genellikle "askeri toplum" anlaşılmaktadır. Dar anlamda bu böyle olmakla beraber daha geniş anlamda sivil toplum devlet güdümünde olmayan, resmi ideolojinin en az etkisini gösterdiği müesseselerin yaygın olduğu toplum demektir. Bu bağlamda bir bakıma demokratik kurulların ve kurumların kökleştiği toplum anlaşılmaktadır.

Kavramı bu şekilde ortaya koyunca işçi sendikalarının yeri son derece önem arz etmektedir. Toplumun çeşitli açılardan mühim bir kesiminin dert ve sorunlarını dile getirmek fonksiyonunu ifa eden işçi sendikalarının sivil toplumdaki yeri ve önemi inkar edilemez. Demokratik Sendikacılık sivil toplumun oluşumuna önemli katkıda bulunacaktır.

"Sivil toplum" kavramına yukarıdaki anlamı verdiğimiz göre, sivil toplum kurumları toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına göre bazan sürükleyici bazan da tamamlayıcı bir fonksiyon ifa ledeceklerdir. Bu yaklaşımda, demokratik gelişme çizgisinde sendikalar başlangıç da sürükleyici daha sonra tamamlayıcı bir fonksiyon ifa edebilirler. Bu tamamen demokratik yöndeki olumlu gelişmelerle ilgili bir husustur.

Kendi toplumumuzun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı dikkate alındığında, belki diğer bazı toplumlara nazaran sivil toplum oluşumunda sorunlarımız mevcuttur. Türkiye'de demokratik gelişmelerin başladığı 1950'den sonra yapılan askeri müdahaleler sivil toplum oluşumunu kesintiye uğratmıştır.

En son Rusya'da görülen ihtilal ve sonraki gelişmeler göstermiştir ki sivil toplum oluşumunda en etkili yol halkın toplu direnişidir. Toplumun harekete geçmesinde, askeri iktidarın sivil iktidara bağlı olmasında bunun sonucu olarak da sivil toplum yapılanmasında Türkiye'de bazı kesintilere rağmen bir ilerlemenin olduğunu söyleyebiliriz.

Her sorunun sivil toplum yapılanması ile çözülmesi mümkün olmamakla beraber **en az kötü çözümün** yine sivil toplum içinde oluşacağı kanaatindeyim. Zira bizim kanaatimize göre sivil toplum hür ve demokratik bir toplumdur.

**Doç. Dr.
EYYÜP SANAY**

1942 Kızılcahamam doğumlu olup 1965 yılında A.Ü. İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Burdur ve Ankara'da öğretmenlik ve okul yöneticiliği yaptı.

Zürich Çalışma Ataşeliğinde Sosyal yardımcı olarak çalıştı. Batı Berlin Çalışma Ataşesi oldu. Diyanet İşleri Başkanlığında Uzman olarak çalıştı. Yurt dışında görevli bulunduğu sırada felsefe doktorasını tamamladı. 1989 yılında Doçent oldu. 1983'den beri Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulunda öğretim üyesi 1988'den beri de aynı Okulun Radyo Televizyon Bölüm Başkanlığını yürütmektedir.

Gurbetçinin El Kitabı, Marksizmin Din Politikası, Hilmi Ziya Ülken ve Genel Sosyoloji Dersleri basılı eserleridir.

Sivil Toplum, çeşitli grup, kuruluş, tabakalardan ve bunlar arasındaki ilişkileri sağlayan ve tarih boyu oluşmuş müesseselerden meydana gelmiş bir cemiyet tipidir.

Sivil toplumda ilişkiler yukardan telkin edilen veya tepeden inme kurallarla yürütülmez. Aksine bu ilişkileri tarihi süreç tayin eder; uzun bir zaman süreci içinde ağır ağır ve toplumun bütün unsurlarına kendini sindire teşekkül eden kurallar toplumdaki ilişkileri belirler. Bu ise: Toplumda kendiliğinden bir denetim mekanizmasını geliştirir. Tepeden inme kurallar yerine, sivil toplumda, toplum üyelerinin peşin peşin kabul ettikleri, bir nevi daha doğar doğmaz hazır buldukları ve adeta gizli bir misak ile uymaya söz verdikleri kurallar egemendir. Bu durumda rüşvet dolandırıcılık, hırsızlık v.b. her türlü sosyal hastalık fazla revaç bulamaz.

Sivil toplumda kurum ve kuruluşlar, grup ve tabakalar, toplumun bütün kesimlerine yayılmıştır.

Her türlü meslek, yaş, ünsiyet grubunun temsil edildiği teşkilatlı kurum ve kuru-

luşlar vardır (Meslek birlikleri, sendikalar, demekler gibi). Bu kurum ve kuruluşlar, bir yandan üyelerinin hak ve menfaatlerini ararken, bir yandan da üyelerinin tutum ve davranışlarını kontrol eder. Söz gelimi sendikaların tüzük ve anlayışına aykırı davranışlarda bulunan üyeler, bu tutum ve davranışlarını adet haline getirdiklerinde, sendikadan atıldıkları gibi, üyelere sendikaların kendi istekleri doğrultusunda hareket etmesini kontrol ve temin ederler. Bu durum meslek birlikleri, demekler v.b. içinde aynen geçerlidir.

Sivil toplum konuşan, sesli bir cemiyet tipidir. Bu da ancak teşkilatlı kurum ve kuruluşlar aracılığı ile temin edilir. Bu yüzden sendikalar sivil toplum içerisinde ayrı bir yere ve öneme sahiptirler. Çünkü işçiler toplumun büyük bir kesimini teşkil ederler. Böylece sendikalar toplumun büyük bir kesiminin sesi, kulağı ve gözüdürler. Sendikalar, sözleşme yaparken, greve giderken sadece kendi üyelerinin istek ve ihtiyaçlarını dile getirmiş olmazlar aynı zamanda onlara yakın bir hayat tarzına sahip olan kesimin de istek ve ihtiyaçlarını zımnen de olsa, ifade etmiş olurlar. Bu durum işçi sendikaları için söz konusu olduğu gibi, işveren sendikaları için de söz konusudur. Bu iki kuruluş birlikte ele alındığında, nerdeyse toplumun büyük bir ekseriyetinin beklentilerine cevap verebilirler. İkisinin aralarında anlaşabilmesi, bir başka ifadeyle uyum içerisinde birbirlerinin haklarına riayet etmeleri, toplumun kusur ve istikrarını sağlar, yani sosyal barışı, sosyal dengeyi korumuş olurlar. Elbette böyle bir başlangıç, toplumun ilerlemesi, gelişmesinin temel impulsudur.

Tarihin bütün devirlerin de toplumların yükselme dönemlerinde şu veya bu şekilde devletle halkın bütünleştiği; düşüş dönemlerinde ise bu bütünleşmenin bozulduğu görülür. Eski devirlerde bu bütünleşmeyi daha çok gelenek ve görenek şeklindeki sosyal normlar temin ediyordu. Gelenek ve görenek ise sivil kökenlidir. Tepeden inme kuralları değildir.

Günümüzde ise, devletle halk arasındaki bütünleşmede önemli rolü sendikalar meslek birlikleri, demekler v.b. kurum ve kuruluşlar üstlenmiş durumdadır.

D E N E M E

YASAKSIZ TOPLUM

Günümüz toplumları bir örgütler topluluğudur. Aileden başlayarak belirli amaç, çıkar, ihtiyaçlar ve ideolojiler etrafında odaklaşan örgütler adeta, çağdaş toplumun genel karakterini resmetmektedir. Sivil toplum anlayışlarındaki ortak payda, onun toplumsal kesimlerin örgütsel yapılardan kurulu bir toplumu ifade eden özelliğidir. Bu özelliği ile sivil toplum, belirli otoritelerin ve işlevlerin farklılaşmış ve birbirini dengelediği bir toplumsal yapıyı tanımlar. Bu yapı içinde çıkar grupları kendi haklarını özgürce savunabilir. Erkları özünde örgütlerden oluşan böyle bir toplumda talepler özgürce dile getirilir. Serbest piyasa içinde örgütsel talepler bir denge noktasında uzlaşır. Uzlaşma her ne kadar kararsız bir denge noktasını ifade etse de, bu bir kararlı uyum noktasıdır.

Global toplumsal sistemde birer parça olan örgütler, sistemden etkilendikleri gibi sistemi etkileme şansına da sahip oldukları ve sistemle birlikte sürekli bir değişim ve dinamizm içinde buldukları için, denge kararsız da olsa sistem içinde uyumlu işlev yerine getirirler. Bu uyumlu işlev örgütlerin birbiriyle çatışan taleplerinin sürekli yeni "denge"lere ulaşma yeteneğinden kaynaklanır. Örgütlerin çatışarak sistemde uyumlu işlev görmeleri örgütsel ve toplumsal gelişmenin de lokomotif gücüdür.

Özü itibarıyla sivil toplum, çatışan örgütsel otoritelerin oluşturduğu kararsız örgütlü yada denge noktalarıyla elde edilen örgütsel işlevleri karşılamaktadır.

Yani bu tür bir toplumsal yapının kurulmasında esas işlev çatışmadır. Örgütler, nihai amaç olarak çatışarak hak elde etmeyi hedefler. Örgütlerin toplumsal çatışma olgusu içinde etkin ve etkili olmaları, onların işlevlerini ve gücünü ortaya koyar. Örgütün ömrü de çatışma esnasındaki başarı düzeyi ile doğru orantılıdır.

Örgüt hedefini böyle belirleyince, hedefe ulaştırılacak araç ve yöntemlerin niteliği önemsizleşir. Niteliğin önemsizleşmesi örgütsel sorumluluğu

da etkiler ve çoğu zaman örgüt içindeki nitelik belirleyiciler "Sorumluluk" kavramını tamamen unuttular. Amaç ne pahasına olursa olsun çatışmak ve örgütün kendi kitlesi lehine olmasa bile, örgütsel grafiği yükseltmektir. Yükselen örgütsel grafik de genellikle örgüt kitlesinin çıkarlarını karşılamaz ve fakat -örgütteki "nitelik" belirleyici'nin çıkarlarına karşılıktır.

Türkiye'de bizler henüz sivil toplumun tanımını üzerinde bile uzlaşamadık. Bu yüzden söylediklerimiz, demokratik deneyimler atlatmış Batı toplumlarındaki işleyişe daha fazla yakındır. Ancak bizim avantajımız, sivil toplumla ilgili denenmiş ve yaşanmış bazı tecrübeleri görebiliyor olmamızdır.

Bize göre sivil toplum çatışma üzerine oturulmamalıdır. Esas itibarıyla sivil toplum dayanışmalı, örgütsel güçlerin oluşturduğu bir yapı olarak anlaşılabilir. Sivil toplumdaki işlev sahibi örgütler otoritelerini çatışmaya teksif etme yerine kendilerini kabul ettirmek, var olmak ve var kalmak için dayanışmayı tercih edebilirler. Ki bu anlayış bizim kültürümüzde hala yaşanmaktadır.

Sivil Toplumdaki işlev sahibi örgütler otoritelerini çatışmaya teksif etme yerine kendilerini kabul ettirmek, var olmak ve var kalmak için dayanışmayı tercih edebilirler.

Basit bir örnek; Kapitalist hırs psikozuna kendini henüz kaptırmamış küçük bir kasabaya gidiniz. Orada, bakkal senedini ödeyemediği zaman üç evlek ötedeki meslektaşından yardım talep eder ve senedi birlikte öderler.

Toplumsal yapılarındaki gelişmeleri bedaveten hazarete intikal olarak görebilirsek, toplumsal otorite örgütlerinin de riyasetten dirayete intikal etmiş olduğunu anlayabiliriz. Hazaret, medeni olmayı kapsamaktadır. Ancak dirayet akıl ve zeka ile entrikalar çevirip otorite sahibi olmayı kapsamamaktadır.

Hazari ya da medeni toplumlarda iş bölümüne dayalı üretim mevcuttur. İş bölümüne dayalı bu üretim kuşkusuz ki birikimi beraberinde getirir. Ancak bu birikimin toplumsal amaçlarla dağıtımını sağlayan mekanizmalar da mevcuttur. Dağıtım mekanizmaları formel nitelikli değil informal nitelikli-

dir. Yani medeni toplumun bireyleri inançları gereği üretip biriktirirken, gene inançları gereği dağıtmaktadırlar. Somutlamaya çalışırsak bu toplumsal yapıyı ve işleyişi baraja benzetebiliriz. Bu anlayışta birikimle dağıtım, başka deyişle biriktirici güç odakları ile dağıtıcı güç odakları birbiriyle çatışmak için değil dayanışmak için çaba sarfederler; inançları gereği..

Toplumsal örgütlerin nihai hedefleri bir olduğu için, çatışmaları gereksizdir. Bu anlayışın zorunlu kıldığı sivil toplum örgütleri de çatışan değil dayanışan örgütlerdir. Dolayısı ile yasaksız Toplum kavramı bu yapılanış içinde kendini ortaya koyacaktır.

YASAKSIZ TOPLUM MANTIĞI MODERN HUKUK MANTIĞI

Hukuk hak kavramından türetildiği halde hak sahibinin dışındadır. Yani dışsal bir dayatmayı ifade eder. Hakkı olan ve hakkı zayı olan için zorlayıcı hükümleri kapsar. Dolayısıyla da her ikisi de içsel değil: Dışsaldır.

Modern hukuk suçluyu "suçlu" görmez, ona göre suçlu bir hastadır. Tedavi edilmesi gerekir. Suçlu toplumsal yaşamın kurallarına uyum sağlayamamaktır. Bu suçlu hapsedilerek ya da çeşitli somut yaptırımlarla karşı karşıya bırakılarak tedavi edilir. Suç işlenmesi (caydırıcılık) önlenir ya da cezasını çektirilir.

Öncelikle hukukun dışsal olması tahakkümü beraberinde getirir. Bireyler hukuğa kendi rızalarıyla değil zorlandıkları için razı olurlar. Oysa hak sahibi olmak içseldir. Hakka saldırıyı dışsal bir tahakkümle bu saldırıdan alıkoymak, ona içsel oto-kontrol kazandırarak saldırıyı önlemekten daha gayriinsani! görülmelidir. Bizim anladığımız yasaksız toplum özleminin temelinde bu niyet yatmaktadır.

İnsanları dışsal yasaklarla yasak işlemekten alıkoymak çözüm değildir. İnsanları, yasak olanı yapmamak gerektiğine inanmaları insancıl olandır. Bizim anladığımız sivil toplum anlayışı ile inandığımız yasak anlayışının buluştukları nokta da burasıdır.

Bu tür sivil toplumda örgütler dayanışma amacıyla işlev sahibi oldukları için birini diğerine karşı hukukla korumak ya da birinin çatışma yollarını, hukuki müeyyidelerle, tıkmak zorunluluğu duyulmaz. Burada suçlu ya da hasta yoktur. Temel toplumsal hedef, bireysel olanla toplumsal olanın

buluşturulmasıdır. Bireysel üretim toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla değerlendirilir. Bireysel üretimi gerçekleştirenlerin toplumsal ihtiyaçları karşılama becerileri (dirayet) "sevap" kurumu ile ödüllendirilerek karşılıklı tatmin sağlanır. Bireysel kazanç ve ayrıcalıklar, toplumsal tatminle ikame edilir.

Toplumsal tatmin dirayetin esas hedefidir.

Beceri (dirayet) sahibi biriktirici ve dağıtıcı güç odakları, toplumsal tatmine katkı amacıyla dayanışırlar. Bu tür dayanışma, hazarı toplumdaki dirayet erklerinin nihai amacıdır. Araç ve yöntemler bu yönde kullanılır ve geliştirilir.

SİVİL TOPLUM VE SENDİKALAR

Çağımızda işçi sendikaları, bireysel üretim ve birikimin tahakküm amacıyla kullanılmasını önleyerek, birikimin toplumsal amaçlarla kullanılmasını sağlamak için işlev görürler.

Çünkü, bireysel üretim ve bireysel üretimi gerçekleştiren dirayet otoriteleri, toplumsal tatmin amacıyla değil bireysel tatmin amacıyla işlev görmektedirler. Toplumsal bütünü oluşturan bireylerin birbirlerini yok etmelerini önlemek için işçi sendikaları oluşturulmuştur. Modern anlamıyla da işçi sendikaları, sivil toplumun oluşmasına katkı sağlayan

Çağımızda işçi sendikaları, bireysel üretim ve birikimin tahakküm amacıyla kullanılmasını önleyerek birikimin toplumsal amaçlarla kullanılmasını sağlamak için işlev görürler.

yan en önemli unsurdur. Örgütlü güç ve kitlesel çıkar birlikleri olmaları nedeniyle toplum içinde dirayet sahibi otoritelerdir. Dirayetlerini toplumsal tatmin amacıyla kullanırlar. Ancak onların bu işlevleri, başka dirayet odakları için tehlikeli bulunduğundan onların işlevleri engellenmek istenir. İki karşı istek çatışmayı beraberinde getirir. Daha doğrusu çatışarak uzlaşmalarını zorunlu kı-

lar. Sonuçta her iki dirayet erkide tatminsizdir. Çünkü istekleri birbirlerini yok etmeye yöneliktir. Hedefe yönelik isteğin tatminsiz kalması "rahat" olamamayı, gerilimi beraberinde getirir ve canlı tutar.

Hak-İş de gerilim içindedir. Mevcut sistem içinde, birbirini yok etme, daha teknik bir deyişle "olumsuzlaşma" ihtiyaki taşıyan örgütler var oldukça gerilimimiz devam edecektir. Ancak böylesi bir işleyişin ne ile tavsif edilirse edilsin, özüne uygun bir sivil toplum anlayışına müsait olmadığına inanıyoruz. Vücuda gelecek her örgüt, sistem temel mantığını değiştirmediği sürece, çatışma zorunluluğu duyacak ve dayanışma kavramını literatürümüzden büsbütün silecektir.

CENGİZ ANIK

TISK
GERÇEKLERİ
ÇARPITIYOR

TISK hesap oyunu içinde

Emeğinin karşılığı olarak elde ettiği geliriyle geçimini sağlama-ya çalışanlar gerek iş şartlarının olumsuz etkileri, gerekse ekonomik ve toplumsal baskı altında hayatlarını devam ettirme gayreti içerisinde-dirler.

Mal üretiminde diğer girdiler gibi emeği de sadece somut bir faktör sayan zihniyet 18 yy. Sanayi Devri-minden bugüne değin devam etmektedir. Üretimde maliyetleri en asgari tutup karı azamileştirme çabaları kapitalist sistemin vazgeçemediği kural olarak halen etkinliğini sürdürmektedir. Emeğin sadece bir mal olarak görülmesi ve işçilerinde insan olmalarının gereği bir kısım sosyal ve insani ihtiyaçlarının olacağını düşünmek istemeyenler geçmişte olduğu gibi bugün de meydandadırlar. 1960'lı yıllarda gelişmemiş ülkelerden Avrupa'ya ucuz iş gücü davet edenler son on yılda, getirdikleri bu işgücünün sadece ucuz emek olmadığını idrak etmiş "biz ülkemize işçi getirdiğimizi sanmıştık, oysa bunlar insanmış" demişlerdir. Aynı zihniyet kendini coğrafya değişikliği ve zaman farklılığı ile göstermektedir. İşçileri sosyal bir varlık yerine bir input olarak algılayan ilkel mantık artık öyle bir hal almıştır ki bir olaya istinaden yapılan ödeneklerde (ölüm, evlenme gibi) işçilik maliyeti olarak ele alınıp maliyetler şişirilerek çalışanları suçlama eğilimi içerisinde görülmüştür.

Bunun en son örneğini Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) nun işletme düzeyinde Anket yöntemi ile yaptığı 1990 yılı İşgücü maliyetleri araştırmasında gördük. TİSK'in işgücünün niteliği

ve ücretler açısından çok önem verdiği bilimsel yöntemlerle gerçekleştirdiğini sıkça vurguladığı anket çalışması iddia edildiği ölçüde bilimsel ve gerçekçi bir araştırma niteliğinde midir? Bu araştırmanın verilerine dayanılarak yapılan değerlendirmelerin objektif ve rasyonel sonuçlar sayılabilmesi ve ücret tartışmalarında veri olarak kullanılabilmesi mümkün müdür? TİSK tarafından önceden hazırlanan anket formlarının işyerlerine gönderilmesi ve işyerlerinin ekonomik yararlarına göre değişik şekillerde düzenleyecekleri bilgilerin gerçeği yansıtmayı yansıtmadığı konusunda hiçbir objektif ölçü bulunmamaktadır.

Türkiye'de ücret karşılaştırmaları ancak asgari ücretin gelişimine bağlı olarak ya da memur maaşları örnek alınarak yapılabilecek durumdadır. Oysa TİSK araştırmasının konusu olan sanayii işçisinin nitelikleri ve ücretleridir. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından intihar, boşanma veya trafik kazaları ile ilgili istatistiklerin yayınlandığı ülkemizde ücret istatistiklerinin bulunmaması, üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur.

Yapılan TİSK araştırmasının Türkiye çapında genelleştirilerek uygulandığı, Sosyal Politika önlemleri için bir ölçü olarak gösterilmeye çalışılmadığı ve araştırmacı devlet kuruluşlarınca da veri eksikliği dolayısıyla kaynak olarak gösterildiği dikkati çekmektedir. Özellikle DPT son dönemlerde TİSK araştırmasını kullanmaya başlamıştır. Kalkınma planlarını

hazırlayan bu kuruluşun verilerinin ücret, istihdam ve gelir bölüşümü konularında uygulanacak politikalara etkisi gözönüne alındığında belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Mevcut durumun sürmesi ve TİSK araştırmasının tartışılmaksızın kabul edilmesi, ülke çapında uygulanacak ekonomik politikaların TİSK'in temsilcisi olduğu taraf lehine belirlenmesine sebep olacaktır.

TİSK'in yaptığı araştırmalar veri tabanı açısından da daralmaktadır. Bu konuda bir izlenim verebilmek için son 4 yılı kapsayan 1987'den 1990'a kadar araştırma kapsamındaki yıllık ortalama işyeri ve çalışan personel sayılarına bakmakta yarar vardır.

YILLAR	İŞYERİ SAYISI	KAPSAMA
		ALINAN PERSONEL SAYISI
1987	797	326.499
1988	774	318.107
1989	733	292.105
1990	572	270.880

(Tablo-1)

Yukarıdaki verilere baktığımızda 1987'de 797 işletme TİSK araştırmasına dahil edilmişken bu sayı 1990'da % 39 azalarak 572'ye düşmüştür.

1987 yılında araştırma kapsamına alınan 326.499 kişi iken bu sayı artan ülke nüfusu ve işçi sayısına ters orantılı olarak daralılmış en son 1990 yılında %20 gerileme ile 270.880 kişiye düşmüştür. Çalışanların sayısal gelişimi açısından bu araştırma Türkiye genelini yansıtmaktan uzak kalmaktadır.

Milli Gelir hesaplamalarında DİE nin yaptığı araştırmalarda kullandığı satın alma gücü paritesini aynı ustalıkta TİSK'inde kullandığını görmekteyiz. DİE gerçekte artmayan Milli Geliri ustalıkla 1.697 dolardan 7 bin dolara çıkarmıştır. Satın alma gücü paritesine göre doların kuru 1987 yılında 262 TL., 1988 yılında 427 TL., 1989 yılında 678 TL. ve 1990 yılında ise 999 TL. olarak alınmıştır. Konuya bir değişik yönden açıklık getirebilmek amacıyla bire bir aynı anlama gelmese de karşılaştırma açısından önem kazanacağına inandığımız ücretlerle satın alınabilecek mal oranlarını görmekte yarar vardır. TİSK'in satın alma gücü paritesi yöntemiyle Yunanistan, Fransa ve Portekiz'den fazla ücret aldığımızı iddia edilen ülkelerle karşılaştırdığımızda (Çalışma sürelerine göre satın alma gücü) Türkiye'de 1 kg. ekmek için 40 dakika çalışırken; Yunanistan'da 15, Fransa'da 17 ve Portekiz'de 10 dakika çalışılmaktadır. 1 kg et için Türkiye'de 7 saat 4 dakika çalışırken, Yunanistan'da 1 saat 30 dakika, Fransa'da 2 saat 2 dakika, Portekiz'de 2 saat 10 dakika çalışılmaktadır. Buzdolabı için Türkiye'de 803 saat çalışılırken; Yunanistan'da 239, Fransa'da 87 ve Portekiz'de 77 saat çalışılmaktadır.

Satın alma gücü paritesi özellikle 70'li yılların sonundan itibaren hızla gelişme gösteren bir olguyu dikkate almamıştır. 1960 ve 1970'li yılların başında hükümetlerin denetiminde olan sermayenin ülkelerara-

sında dolaşımı son yıllarda büyük bir serbesti kazanmış ve yabancı yatırımlar, faiz farklarında yararlanmak isteyen sermaye, hisse senedi tahvil alımları döviz arbitrajı yapmak amacıyla dolaşan spekülatif sermaye büyük boyutlara ulaşmıştır. Yapılan bir tahmine göre 1 yıl içinde yalnızca döviz ticareti nedeniyle uluslararası piyasalarda dolaşan sermaye 100 trilyon dolardır. Bu rakam dünyada bir yıl içinde yapılan mal ve hizmet ticaretinden 20 kat daha fazladır. Bu görüşe göre yarımcılar ellerindeki sermayeyi en rasyonel bir biçimde değerlendirmek isteyecek ve farklı ülkelerde yaptıkları satış ve alımlar sonunda döviz kurlarında bir denge oluşacaktır. Kapitalist serbest piyasa ekonomileri için ileri sürülen bu görüşler Türkiye gibi, güdümlü piyasa ekonomisi ile yönetilen gelişmemiş bir ekonomi için geçerliliği ne kadardır? Yatırımcılar gelişmiş veya gelişmemiş ülke olsun rasyonel düşünecektir. Ancak rasyonel olmayan devlet ve bürokrasidir. Türkiye'de döviz kurlarının değeri konusunda şüpheler giderilememiştir. Döviz kurları gerçek değeri üzerinden değerlendirilirse AT ülkelerinden yüksek olduğu iddia edilen maliyetlerin hiçte öyle olmadığı ortaya çıkacak ve "ağaçlardan ormanı görememe" hastalığı sona erecektir.

Gerçekte insanca yaşayabilme olanağı sağlaması söz konusu olmayan ücret düzeyleri dikkate alındığında oransal olarak yapılan ücret artışlarının hiçbir anlam taşımadığı anlaşılır. Türkiye'deki işçi ücretlerinin ne hale geldiğini daha iyi anlayabilmek için Avrupa ülkeleri bir yana ILO kaynaklarına göre işçi haklarının enfazla askıya alındığı ülkelere biri olan Güney Kore ile Türkiye'yi karşılaştırmak yeterli olacaktır.

GÜNEY KORE VE TÜRKİYE'DE ÜCRETLER (Saat başı \$)

Yıl	Güney Kore (İmalat Sanayi)	Türkiye (İmalat Sanayi)
1980	1.13	0.64
1982	1.25	0.50
1984	1.41	0.41
1986	1.59	0.38
1988	1.61	0.40

* Kaynak: International Labour Office (ILO) Yearbook of Labour Statistics, Geneva (Tablo-2)

Tablo 2'de görüleceği gibi saat başına ücretlerin dolar olarak karşılaştırması yapıldığında Türkiye ücretlerin 1980 yılında 0,64 dolar iken düşme eğilimi göstererek 0,40 \$ kadar düşmüştür. Güney Kore'de ise 1980'de 1.13 \$ olan ücretler 1988'de 1.61 \$ yükselmiştir. 1980 sonrası işçi ücretlerinde yaşanan ne yazık ki acı gerçekler bunlardır.

Bazı sanayileşmiş Avrupa ülkelerinde son bir yıldaki ücret artışları ile Tüketici fiyatları artışlarını karşılaştırdığımızda ise şöyle bir tablo ortaya çıkıyor.

Ülkeler	Ücret Maaş Artışı %	Tüketici Fiyatları Artışı %
Almanya	5.7	3.3
Fransa	5.2	3.8
İspanya	9.0	7.0
İtalya	7.3	6.2

(Tablo-3)

Tablo 3'ü incelediğimizde Tüketici Fiyatlarındaki artış maaş artışlarının altında kalmıştır. Almanya'da ücret/maaş artışı Tüketici fiyatları artışından % 2,4 daha fazla artmıştır. Ücretlerin fiyatlardan yüksek olduğu Fransa'da % 1,4, İspanya'da % 1 İtalya'da %1,1 daha fazladır.

Bu gibi rakamlara alışmamış sorumluların, devletin ve işverenlerin Türkiye'deki rakamları anlaması çok zor. Neresinden bakarsanız bakın Türkiye'de son on yılın hikayesini yakından izlememiş herhangi birisi için bugün tartışılan ücretleri anlamak olanaksızdır.

1980'ler boyunca işçilerin ve sendikaların demokratik haklarının askeri bir yönetimin gölgesinde budanmasına ses çıkartmayan ücretli-maaşlı kesimin büyük çapta reel gelir kayıplara uğramasını neredeyse ellerini ovuşturarak seyreden, fiyatların on yılda yaklaşık 90 kat artmasını adeta normal kabul eden, hala "Enflasyon kalkınma için gereklidir" diye fetva verebilen, enflasyonla sağladığı karlardan ve sermaye birikimi olanaklarından hiçte şikayetçi olmayan bir sermaye kesimi şimdi kendini masum çıkartmak uğruna çaba sarfetmektedir.

Türkiye'de Sermaye kesimine tanınan "muafiyet ve istisnalar"la vergi yükü; sermaye kesiminden emek kesimine kaydırılmış ve Devlet toplayamadığı vergilerin acısını işçilerden çıkarma gayreti içerisine girmiştir. Çünkü en kolay vergi "bordro'dan alınan vergidir. İşverene getirilen bir yükümlülükle her ay işçiye para ödenirken nakit olarak hazineye doğrudan ödenmektedir.

Devlet bu konuda ölçüyü kaçırmıştır. OECD kaynaklarına göre devletin ücretten kattığı pay şöyledir

Ücretlerden Toplam kesinti oranı

Ülke	Kesinti Oranı %
Türkiye	35.9
Finlandiya	22.7
İtalya	21.5
Almanya	21.5
İngiltere	17.9
İsviçre	10.0
Fransa	9.3
Avusturya	7.3
Lüksemburg	2.8
Yunanistan	2.4

(Tablo-4)

Yukarıda da görüldüğü gibi Türkiye Avrupa ülkelerine göre ücretlerden yapılan kesintiler oranında ilk sırayı almaktadır. Komşumuz Yunanistan'da %2.4 olan kesinti oranı Türkiye'de %35.9 dur.

Devlet, işçilerin, memurların ve köylülerin emeklerini vergiye kurban ederken, buradan elde ettiklerini sermaye sınıfına, tekellere holdinglere çeşitli usullerle aktararak ayrıcalıklar tanımaktadır.

TISK, araştırmasının son bölümünde toplumsal kavgalara sebep olacak bir kısım çevrelere mesaj verme gayretinde olduğu görülmektedir. Memurlar ile işçileri karşı karşıya getirme gayretlerinin kimlere pay sağlayacağını hesabını yapmış olmalıdır. Memurun maaşının az olduğundan şikayetçi olanlar sendikal özgürlüklerinin de karşısındadırlar. Memura sendika kurmanın yasak, grev yapmanın

yasak olduğu ve memurun emeğini pazarlama şansının olmadığı bir ortamda bunlar söylenmektedir.

Ne yapsın memur, sağına baksa suç, soluna baksa suç ağzını açsa suç, hak arasa suç. Bütün dünyada memurlar sendika kurarken, bizde memur sendikaları kurmak yasaktır. Anayasada böyle bir engel yoktur, ama yine de yasaktır.

İnsanlara temel yaşam felsefesi olarak "Başkalarını ve toplumu düşünmek yerine, sen kendi çıkarlarına bak başkalarını ezerek de olsa kendi karını artırmaya, kendi çıkarını azamileştirmeye, çalış köşeyi dönmeye bak" öğüdünün yaşam felsefesi olarak verildiği bir ortamda bunların dile getirilmesi inandırıcı olmaktan çok uzakta kalmaktadır. İnsanlara, topluma işçilere örnek olacak konuda bulunanların toplumsal uzlaşma ortamı oluşturmak şöyle dursun "Benim her bildiğim doğrudur" saplantısı içinde olan işverenler yoksullaşan işçilerde "başkalarını düşün anlayışlı ol yoksa gelişemeyiz kalkınamayız" demektedir, kendinizi aldatmayın çünkü hiç inandırıcı değilsiniz.

Ücretle çalışan 14 milyon işçiden ancak 2 milyon 130 bini sendikalıdır. Çalışanların % 15'inin sendikalı olduğu bir ülkede işçi ücretlerinin ekonomiye baskı yaptığını söyleyerek veryansın etmekle artık kimseyi inandıramayacaklarını kendileride biliyor aslında.

Sendikaların binbir türlü yasakla kuşatıldığı ülkemizde "sermaye piyasası" açık "emek piyasası" kapalıdır.

Emek gelirini azaltıp karfaiz ve rant gelirlerini artıran düzen ve model budur.

Hayri Çağır

Tekstil Krizi

1991 yılı başta, TEKSTİL-DOKUMA işkolu olmak üzere işten çıkarmaların yılı oldu. Çalışma hayatında yaşanan kriz, yılın ilk aylarında "Körfez savaşı-na" bağlanmış, işten atılmalar Körfez bahanesiyle meşrulaştırılmak istenmiştir. İşçileri iş güvenecesi ni büyük bir tehdit altında tutan 1991 yılında yaşanan en büyük kriz Tekstil-Dokuma işkolundaki işçileri etkilemiş, yaklaşık 80 bin iplik ve dokuma işçisi bu yıl içinde sokağa bırakılmıştır. 1990 yılının son aylarından itibaren hızlı bir artış eğilimine giren tekstil ithalatındaki yanlış uygulamalar sektörü kısa zaman içinde çok boyutlu problemlerle yüz yüze bırakmıştır. Tabii, sektörde yaşanan istihdamı daraltma adı altındaki bedel 80 bin işçinin işinden olması olmuş, birçok işletmenin kapısına kilit vurulmuştur.

Tekstil sektöründe yaşanan kriz son günlerde işverenlerin de seslerini yükseltmesiyle Hükümetten ve Başbakan'dan geleceğe matut bir takım vaadler almıştır ama, yapılan teşebbüslerle verilen vaadler daha çok işvereni koruyucu, üretim eksenli nitelikte olup işten çıkarmalar çalışma hayatının icazetli muhalifi TÜRK-İŞ'in de sessiz onayıyla gözden kaçmıştır.

1991 yılının ilk beş aylık döneminde 100 milyon 338 bin dolar ithalat gerçekleştirilmiştir teksilde. Özellikle Uzak Doğu ülke erinden (Hindistan, Pakistan, Kore gibi) yapılan pamuk ipliği halinin Türk iç pazarına girmesi dokumacılarla konfeksiyon-

cuları sevindirirken iplik üreticilerine zor günle yaşatmıştır. İşçilik maliyetlerinin çok düşük ve devlet sübvansiyonunun olduğu bu ülkelerden yapılan iplik ithalatı, emek-yoğun çalışan tekstil-dokuma sektörümüzde onbinlerce insanın işsiz kalmasına neden olarak gösterilmiştir. Uzak doğu ülkelerinin her birinden dampingli mallarla yüklü gelen her bir gemi ülkemizde bir işletmenin, bir fabrikanın kapısına kilit vurulmasına neden olmuştur.

Öte yandan devletin uyguladığı kur politikası tekstil-dokuma sektörünü olumsuz yönde etkileyen diğer bir önemli faktör olarak tekstilcinin önüne çıkmıştır.

Türkiye'deki enflasyonun çok yüksek boyutlarda gerçekleşmesi, döviz kurlarının ortalama yüzde 40 civarında artması ihracatçıyı dar boğaza sokmuştur. Her ne kadar bazı ülkelerin kota artışı sağladığı, ithalata gümrük ve fon konulduğu ileri sürülse de bunlar sektörü sıkıntıdan kurtaracak yeterli çözüm yolları değildir. Çünkü Türkiye kota artışı sağlanan ABD ve bazı Avrupa ülkelerine, artış sağlanmadan önceki ihracatı bile dolduramamaktayız. Dolayısıyla bu ülkelere sağlanan ihracat kolaylıkları çözüm yolu olmayan uzak kalmıştır.

Türk Tekstil-Dokuma sektöründeki sorunun çözümü önünde en büyük handikap düzensiz bir pamuk politikasının izlenememiş olmasıdır. Dönemsel bir tarım ürünü olan pamuğun

hasat döneminde pamuk çiftçisine ödenecek para kamu kesiminin finansmanına her yıl bir yük olarak görülmektedir. Bu nedenle de hükümet sık sık pamuk politikasında değişikliğe gitmektedir. Genellikle pamuk hasadının hemen sonrasında Türkiye'de pamuk ihracatı özendirilmektedir ve katma değeri olan iplik yerine hammadde olan pamuk satılmaktadır. Belli bir dönem sonra ise iç piyasada pamuk fiyatlarının yükselmesi sonucu pamuk ithaline gidilmektedir.

Dünyanın 7.büyük pamuk üreticisi olan ve ürettiği pamuğun tümünü ipliğe dönüştürecek kapasiteye sahip olan Türk Tekstil Endüstrisinin problemlerine en kısa zaman içinde çözüm bulunmalıdır.

Yanlış ithalat ve ihracat politikalarının bedelini Türk sanayisiyle birlikte yaşayan Türk Tekstil işçisinin acil çözüm bekleyen problemleri seçim arifesinde bir takım vaadlerle geçiştirilmezse Türk sanayinin motor gücü olan ve yarım milyon insana istihdam imkanı sağlayan işkolundaki kriz atlatılmış olacaktır.

Eşit şartlar altında Dünya pazarlarında hemen her ülke ile rekabet potansiyeline sahip Türk Tekstil sektörünün en sorunlu sektör olması birinci derecede milli ekonomimize fatura edilecek, yaşanan kriz önlenmediği takdirde çalışma barışı daha da bozulacak, kapısına kilit vurulan işletmelerle, sokağa bırakılan yüzbinler ve büyüyen işsizlik olgusu sosyal çözümlerin habercisi olacaktır.

Mustafa Şahin

— HAK-İŞ / 27

NEREDEYSE İNANIYORDUK

1945 sonrası oluşan yeni dünya sisteminin iki süper gücünden biri olan Sovyetler Birliği, 1980'lerin sonunda yine isminden söz ettiriyor, "Yeni Dünya Düzeni" kavramının tekrar gündeme gelmesini sağlıyordu. Fakat ortada küçük bir ayrıntı vardı. Bu sefer yeni bir imparatorluk, ya da süper güç oluşturmuyor tam aksine dağılıyordu. Sovyetler Birliği daha önceleri komşusunun başına gelen hasta adam rolunu oynuyordu. Ancak bu hasta adam hastalığından kurtulmada çok kararlı olmasından dolayı verilen reçeteleri anında uyguluyordu. Yani Doktor tedavisi altında idi.

Sovyetler Birliğinin 19 Ağustos'ta yaşadığı devrim böyle bir zamanda gerçekleşti. Tabii yapı-lana devrim denirse. Bütün dünya hayret ve endişe ile devrimi izlerken gelen haberler yapılanların devrimle bağdaştırılmasına imkan vermiyordu. İnanırdıcı olmamasının nedeni de bugüne kadar yapılan askeri devrim şekillerine pek benze-memesiydi. Daha ziyade kansız saray devrimini andırıyordu. Askerler sokağa çıkmış, tanklar yollara serilmişti ama karşı koyan halka hiç ateş açılmıyor hatta şiddet kullanılmıyordu. Bu, halkı niçin öldürmediler arzusunu taşımak anlamına gelmemekle birlikte zaten böyle durup dururken olan darbenin ta kendisini kınıyoruz. Ancak olayların da her yönüyle gün ışığına çıkmasında da gelecek açısından fayda vardır. Çünkü bazıları kahramanlık gösterilerinde bulunmuş ve kahraman olmuşlardır. Dünyayı da ge-reksiz telaşa vermişlerdir.

Devrimi yapanların yanında değildik ama bu başarısız devrim baştan sona birilerinin senaryosunu çizdiği bazıların da rollerini iyi oynadığı izlenimini veriyor. Bir kere Sovyetler birliği Batı'ya kolunu kaptırmıştır. Doğu bloku üzerindeki haki-miyeti sona ermiştir. Körfez savaşında eski dostuna karşı görevini

yerine getirememiştir. Kısaca han-tal imparatorluk içindeki değişim gerekliliği dünyadaki değişimin de nedeni olmuştur. Bu derece dünyaya açılan bir ülkede ve halkın 70 yıllık kamburu atma çabası ve arzusunda olduğu bir durumda dünyadan ve halkından destek almayan bir darbenin başarıya ulaşması düşünülemezdi. Başarsalar bile yönetimi hiçbir şekilde sürdüremezlerdi.

Çünkü dünyaya yüzlerini çevir-seiler dünya onlara sırtını çevirmiş, eski sistemi daha şiddetli uygulasalar bu kez de zaten halkını besleyemeyen kaba sistem iyiden iyiye halkını açlığa mahkum etmek olurdu. Geriye bir yol kalıyor o da ellerine reçeteyi birilerinin tutuşturduvdiği belli etmeleriydi.

İkincisi halktan hemen hemen hiç kimsenin istemediği devrimi şiddet kullanmadan darbecilerin darbeyi sürdürmeyi planlamaları olayın bir başka boyutunu sergiliyordu. Sadece Gorbaçev göz altına alınmış (hatta tutuklanmamış) diğer hükümet yetkililerine hiç dokunulmamış. Bu ne anlama geliyor anlama da güçlük çekiyoruz.

Gorbaçov'u reformları yavaş yapmakla suçlayan Yeltsin'e hiç dokunulmuyor bağırıp çağırmasına izin veriliyor, birkaç tahta parçasından oluşan Rusya Cumhuriyeti meclis binası etrafındaki barikatı 3000 tank geçemiyordu. Bir ilişki kurabilen varsa açıklasa memnun kalacağız doğrusu. Eğer problem sadece Gorbaçevse bu kadar gürültü çıkarmaya gerek yoktu diye düşünüyoruz. Dolayısıyla bunlar zihinlerde başka şeylerin çağırışmasına neden oluyor.

Nedenleri artırarak olayı daha etraflı analiz etmek mümkün ancak bu kadarının durumu izah etmeye yeteceğine inanıyoruz. Her şeyi ile bir senaryo gibi ortada duran başarısız Sovyet askeri devrimi sebepleri ile değil de belkide sonuçları açısından daha büyük önem taşıyor. Sovyetlerin gerçek yöneticileri ortaya çıkmıştır. Ayrıca çağımızın kamburları olan düne kadar dokunulamayan devletin koruması altındaki putların yıkıldığını, nasıl yıkılacağını hepsinden önemlisi onların çağlar öncesinde kaldığını göstermiştir.

GENEL BAŞKANIMIZ PAKDEMİRLİ'NİN OLUŞTURDUĞU DANIŞMA KURULU TOPLANTISINA KATILDI.

PAKDEMİRLİ'NİN DANIŞMA TOPLANTISI

Ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekrem Pakdemirli İstanbul'da Sanayici, İşadamı, İşçi, İşveren Sendikaları ve Esnaf temsilcilerinden oluşan "Danışma Kurulu" ile ilk toplantısını 31 Temmuz 1991 günü yaptı.

Divan Oteli'nde sabah 11'de başlayıp 4 saat süren toplantıda Pak-

demirli enflasyon yatırım teşvikleri, vergi, özelleştirme, EFTA ülkeleriyle serbest ticaret, işsizlik, tasarruflar, iç ve dış borçlar ile toplumsal uzlaşma konularında görüşleri dinledi.

Ekrem Pakdemirli Danışma Kurulu üyelerini dinledikten sonra yaptığı açıklamada "Bu top-

lanu diyalog içine girme çalışmalarımızın son halkasıdır. Toplumun önde gelen simalarıyla bu yüzden toplandık. Önemli bir görüş ayrılığımızın olmadığını gördük. Önümüzdeki günlerde alacağımız kararları toplumun değişik kesimlerinin kabul edebileceğini gördük" dedi.

1987 de kurulan ULUSLARARASI SENDİKAL HAKLAR MERKEZİ (ICTUR)'un Türkiye bürosunun açılması için çalışmalar sürdürülmektedir. Çalışmayı bir komite yürütmektedir. Bu girişim kısa bir süre önce başlamasına rağmen iki kez toplanmış ve Eylül 91'de üçüncü ve daha kapsamlı bir toplantısı yapılmasına karar verilmiştir.

Komiteye, üniversitelerden öğretim üyeleri, avukat ve gazeteciler, bazı sendikalardan yönetici

ULUSLARARASI SENDİKAL HAKLAR MERKEZİ (ICTUR)'UN TÜRKİYE'DE KOMİTE KURMA GİRİŞİMİ

ve uzmanların katılımının yanısıra Hak-İş Konfederasyonu'ndan Öz Gıda-İş Genel Sekreteri ve Hak-İş Genel Eğitim Sekreteri Salim Uslu davet edilmiş ve Hak-İş yönetimi adına bu çalışma komitesine katılmıştır.

Çalışmalara Türk-İş'ten bir yetkili çağrılmış önce bu daveti kabul etmesine rağmen daha sonra reddetmiştir. Komiteye bildirdiği katılmama gerekçesinde komite çalışmalarına Hak-İş'ten yetkilinin davet edilmesi ve iştirak etmesini göstermiştir.

Sık sık tekrarladıkları bu davranış ve tutumları ile büyük bir gerçeği ortaya çıkarıyorlar. Bu gerçekte Hak-İş'e alternatif bir görüş ve fikirlerinin olmaması olayıdır. Dolayısıyla Hak-İş'le aynı platformda bulunmaktan özenle

kaçınmaktadırlar. Bunu ne kadar daha sürdürülebilirler bilemeyiz tabi.

Diğer taraftan başta çalışanlar olmak üzere toplum yararına olacak, sosyal hayatta kişilerin kendilerini geliştirmesine yardım edecek ve sendikaların toplumda çağdaş-vazgeçilmez kurum olma özelliklerini sürdürecektir ve bu benzeri girişim ve oluşumlara katılma, ön ayak olma ve üzerine düşeni en iyi şekilde yerine getirme Hak-İş'in prensipleri arasındadır.

Sendikaların ve sendikacıların haklarını savunmak ve genişletmek, Sendikal haklar konusunda bilgi toplamak, sendikal haklar ve ihlaller konusunda bilinci artırılmasını sağlamak gibi amaçları olan Uluslararası Sendikal Haklar Merkezi (ICTUR)'un çalışmalarına katılmakta bunlardan birisini oluşturmaktadır.

Bakan Emiroğlu Hak-İş'i ziyaret etti.

Ziyaretten Ticaret Çıktı

Hak-İş bastırınca Bakan TİS farkları ile ilgili takvimi açıkladı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Metin Emiroğlu Hak-İş Konfederasyonunun ziyaret ederek Necati Çelik'le görüştü. Bakan Emiroğlu'nun ziyareti sırasında kısa bir konuşma yapan Genel Başkanımız Çelik Kamu işyerlerindeki TİS farklarını ödenmesine deyinerek şöyle dedi : "Bu ziyaretleri münasebetiyle bir hususu vurgulamak istiyorum. O da 91 yılı içinde Toplu sözleşme görüşmeleri biten yaklaşık 600 000 kamu çalışanınin toplu sözleşme farkları hususudur. Takip edebildiğim kadarı ilne bugüne kadar bu farklar büyük oranda ödenmemiştir. Bu çalışanlar nezdinde büyük bir huzursuzluk kaynağıdır. Bu güne kadar iktidarın bu konuda yaptığı açıklamada bizim bakımımızdan yeterince açık olmamıştır. Bu ziyaretleri münasebetiyle, bu konuda bizi taamin edici açıklamalarda bulunurlarsa bu çalışanları ve bizleri rahatlatacaklardır. Bilebildiğim kadarıyla bu farkların ödenmesi yönüylede Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı sayın Başbakan tarafından görevlendirilmişti. Dolayısı ile bize bu konuda bilgi lütfederlerse mutlu ederler. Ben kendilerine ziyaretlerinden dolayı hem şükranlarımı sunuyorum. Hem de hoşgeldiniz diyorum, teşekkür ediyorum." dedi.

Daha sonra Bakan Emiroğlu da yaptığı kısa konuşmada Hak-İş Konfederasyonu Genel Başkanı Necati Çelik'in Bakanlığa ilk başladığı günlerde kendisine nezaket ziyaretinde bulunduğunu belirterek şöyle

dedi "Sayın Başkan değerli arkadaşlarım ben de Hak-İş Konfederasyonuna yaptığım bu ziyaretten son derece mutluyum. Bakanlık görevimi devraldığım da değerli başkanın nezaret ziyaretine muhatap olmuşum. Ancak bugün kendisine iade-i ziyarette bulunabildim. Tabii sendikalarımız ve onların yüksek organı olan Konfederasyonlar işçi kekesiminde olsun işveren kesiminde olsun demokratik hayatımızın vaz geçilmez unsurlarıdır. Ve ülkemizde çalışma hayatının ve sosyal hayatın tanziminde demokratik kuruluşlar olarak anayasal kuruluşlar olarak fevkalade önemli bir fonksiyon icra etmekte. Hak-İş Konfederasyonumuzda bu konuda bugüne kadar yüklendiği görevleri Anayasa çizgisinde, Anayasa doğrultusunda yerine getirmiş bir konfederasyonumuzdur. Çalışma hayatı ile ilgili birçok meselelerimiz vardır. Zaman zaman kendileri ile görüş teatisinde bulunmaktayız. Bu konuda vermiş buldukları raporlar hükümetimiz tarafından da incelenmektedir. Bütün maksat pek tabii bu münasebetlerde çalışma hayatını çalışan ve

çalışuranlar arasındaki münasebetleri her iki tarafında öneme alacakları ve ülke yararına bir sistem içinde yürütmektir. Hükümetimiz bu konuda kararlıdır. İşçi hakları bakımından anayasamızda ve diğer sendikalar, Toplu iş sözleşmesi, grüv ve lokavt kanunlarında yapılması gereken bazı düzenlemeler hususunda da çalışmalar sürdürülmektedir. 600 000 işçimizin borçlarıyla daha doğrusu hükümetin sözleşmeler gereği alacakları ile ilgili konuya gelince bu konuda biz hazinemizle ve bütçe ve mali kontrol genel Müdürlüğümüzle bu konuyu tanzim eden bir toplantı yaptık ve bu toplantıyı belli bir terminale bağladık. 30/9'da ikinciyi ondan sonraki ödememizde 15/10 da olmak üzere mevcut birikmiş alacakların önemli miktarını bu iki taksitte işçilerimize ödeyeceğiz. Toplu İş Sözleşmesi görüşmeleri sırasında zaten bu konu ele alınmıştır bir takvime bağlanamamıştır. Biz hükümet olarak kamu kuruluşlarında çalışan işçilerimizin birikmiş haklarını bir an önce ödemenin gayreti içerisindeyiz. Teşekkür ederim.

22 bin Demir Çelik İşçisi son anda Grevden döndü

leşme masasına çağırıldı.

Zonguldak milletvekili Ömer Macun'un gayretleri ile taraflar greve birkaç saat kala bir araya geldiler. Genel Başkanımızın müdahil ve yapıcı tavrının getirdiği esneklik ortamında sözleşme, işverenin ısrarından vazgeçmesi ile imzalandı.

Ertesi gün grev hazırlıkları bir miting hazırlığına dönüştü. Coşkulu hava A dan Z ye herkesi heyecanlandırdı. Bu ortamda İskenderun Demir Çelik İşletmelerinde işçilerle kucaklaşan Genel Başkanımız Necati Çelik miting kürsüsünden "Birliğiniz ve kararlılığınız bize güç katmıştır.

Yöneticileriniz sizin ortaya koyduğunuz güçle İşverene karşı direnebilmişlerdir. Bu başarı yöneticilerinizin ötesinde sizin başarınızdır. Hayırlı olsun" diye başlayan ifadeyle Öz Çelik-İş'teki bütünleşmeyi kutlayan bir konuşma yaptı.

Öz Çelik-İş Sendikası üyesi 22 bin Demir çelik işçisi İskenderun ve Karabük'te grevden son anda geri döndü. İşveren Sendikasıyla çetin bir pazarlık dönemi geçiren Öz Çelik-İş'in grev öncesi yaptığı 8 saatlik görüşmelerde ipler kopmuştu.

Bu durum basına açıklandı. Bu açıklamanın ardından Genel Başkanımız Necati Çelik'in Sözleşmenin yapılmamasından kaynaklı üzüntülerini be-

lirtti. İşverenin tutumundaki haksızlığı kınadı. Devlete, millete, işçiye zarar olacak bu grevden geri dönülmesi gerektiğine işaret etti. Bunu yapacak tarafın da işveren olduğunu işçilerimizin kazanılmış haklarından ödün istememesi halinde konunun hemen çözülebilir olduğunu vurguladı. "Bu gece mesaideyim. Dilerlerse çözeriz. Biz haklarımızdan kesinlikle taviz vermeyeceğiz" mesajıyla işvereni diplomatik bir usulpla yeniden söz-

* Genel Başkanımız Necati Çelik İskenderun Mitinginde

USLU: Sorunların kaynağı totaliter anayasalardır!

**Demokrasi
ve
Sendikal
Haklar
Paneli
Bigadiç'te
yapıldı.**

* Genel Eğitim Sekreterimiz Salim Uslu "Demokrasi ve Sendikal Haklar" panelinde...

Bigadiç'in kurtuluş şenlikleri çerçevesinde düzenlenen etkinliklerde "Demokrasi ve Sendikal Haklar Paneli" 4 Eylül günü yapıldı. İsmail Bayer'in yöneticiliğinde yapılan panele katılacağı açıklanan Genel Maden-İş Başkanı Şemsi Denizer'in "uygun bir vasıta bulamadığı için gelemediği" açıklandı. Gazeteci Şükran Ketenci, Av.Önder Aker ve Av.Turgut İnal'ında katıldığı panele tartışmacı olarak katılan Genel Eğitim Sekreterimiz Salim USLU çalışma hayatının sorunlarına ilişkin görüşlerini dile getirdikten sonra Yerel Demokrasinin güçlendirilmesi ve katılımcılığın

özendirilmesi gerektiğini söyleyerek şöyle dedi : "Sorunların kaynağı mevcut anayasadır. Bu anayasa 12 Eylül rejimleri ile egemen güçlerin arzuları doğrultusunda hazırlanmıştır. Zaten yapılan Anayasaların hemen tamamı tepeden inmiştir. Haklar ve özgürlükler Anayasalarda devletin bir himmeti olarak yer almıştır. Jakoben yönetim anlayışlarının bir ürünü olarak hazırlanmış anayasalar devleti despot bir tanım içerisine sokarak halkı Hasolar ve Memolardan ibaret sürü gibi görmüştür. Bu nedendir ki, tüm anayasaların ortak özelliği başlangıçtaki maddelerle anayasalar halk yeri-

ne kişi egemenliğine dayandırılmıştır.

Bu nedenle şahıs egemenliğini reddeden, gücün değil, hakkın üstünlüğünü öngören, temel hak ve hürriyetleri bir lütf olarak değil, hak olarak gören, totaliter bir anlayış yerine sivil toplumu hedefliyen insanı ve kişiyi tanımlayan, sosyal kurum ve kuralların gereği gibi çalışmasını sağlayan, toplumun özelliklerini değerlerini, tarihi, kültürel ve doğal çevrenin etkilerini dikkate alan, toplumun değişik kesimlerinin mutabakatını temin eden insan merkezli yeni bir anayasa gereklidir." dedi.

MESS devreden çıkınca Temsan'da grev bitti

Kamu işyerlerinde tüm toplu sözleşmeleri anlaşma ile tamamlanırken bir kamu işyeri olan Temsan'da grev bir türlü neticelenemiyordu.

Olayı çözmek için çeşitli eylemlere başvuran Temsan işçisi sonunda sıkıntının MESS'ten kaynaklandığını anladı ve işverenin MESS'ten ayrılmasından başka bir çözüm olmadığını, iktidar mensuplarına anlatma yolları aradı.

Nihayet Hak-İş'in ve Özçelik-İş'in yoğun gayretleri işçinin bilinci, direnci ve kararlılığı sonucu Temsanın MESS'ten ayrılması sağlanarak problem de çözüldü. Temsan'ın MESS'ten

ayrılmasıyla 5 Haziran'dan beri grevlerini sürdüren işçiler 23 Eylül'de mutlu sonu yakaladılar.

Aslında, bu olay sadece 450 işçinin sorununu çözmekten öteye, kamu işverenin özel sektör işveren sendikalarından kurtulmasını da sağlamıştır. Daha önce yine MESS'te olan kamu işvereni Tümosan'da da aynı sıkıntı yaşanmış ve Tümosan'ın MESS'ten ayrılıp TÜHİS'e geçmesiyle problem çözülmüştü. Temsa'daki sıkıntı da bu şekilde aşıldı.

Böylece Temsan'da her iki sıkıntı sona ermiş oldu.

G.Ü.İ.İ.B.F.Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Yayın Organı Genel Başkanımızı konuk etti.

BİR K ONUK

Sayı : 5
Haziran-Temmuz 1991

ve İŞ

HAK-İŞ GENEL BAŞKANI NECATİ ÇELİK:

"İnsanı ayakta tutan bir sanayileşme tercihinin kabul edebiliriz"

Yayın Koordinatörümüz Erdinç YAZICI Endüstrileşme/Çevre/İşçi hareketi üzerine Hak-İş Genel Başkanı Necati ÇELİK ile görüştü.

YAZICI: Sayın Başkan, bugün sizinle alışılmışın dışında bir sohbet yapmak istiyoruz. Hak-İş Konfederasyonu, kamuoyunda birçok yönleri ile tanınan, bilinen bir konfederasyonumuz. Biz Hak-İş'in yeteri kadar kamuoyunda bilinmeyen görüşlerini bugün sizinle konuşmak düşüncesindeyiz. Uygun bulursanız "Sanayileşme" kavramından başlayalım. Sanayileşme ve sanayileşme olgusu ile bağlantılı kavramlar sizin için neyi ifade ediyor?

ÇELİK: Evet, konfederasyonumuzun günlük sosyal politika tercihlerinin ve temel hakış açısının kamuoyunda yeteri kadar bilindiği söylenebilir. Ancak sorunlarda ifade ettiğiniz nisbeten nazari sayılabilecek konularda görüşlerimizin kamuoyunda yeteri kadar bilindiği söylenemez. Bu fırsatı verdiğiniz için burada size teşekkür etmek isterim. Efendim "Sanayi çağı" başdöndürücü değişimlerin çağıdır. Aslında insanlık tarihinin binlerce yıllık yerleşik dokusunu paramparça etmiş, "insan"ı çevre çevre hapsediği mekanizmalarında uzun bir sürgüne zorlamıştır.

Sanayi çağının pek çok meselesinin kaynağını onun mantıksal çerçevesinde yakalamamız aslında mümkündür. Batıda büyük sanayi devrimini ortaya çıkaran önemli sebeplerden ilki kuşkusuz deniz aşırı sömürgeciliktir. İnsanlık tarihinin gördüğü bu en büyük "kaynak" talanı ile dünyanın tabii kaynak dağılımı değişmiş, "insan" ve "tabiat" üzerine kurulan talan sömürü ve basının adı klasik liberalist felsefe ile insanın "yaratma gücü" olmuştur. İnsanın, insana ve tabiata karşı başlattığı bu savaş "ne pahasına olursa olsun sanayi" ve "sonuna kadar tabiata hakim olma, dizgin vurma" düşüncesi çerçevesinde büyük bir "Teknolojik Medeniyet" doğurmuştur. Ama insanlığı çok önemli bir yolarına getirmiştir.

Sanayi çağı ile birlikte batı toplumlarının sosyal dokusu da değişmiş "sınıf savaşları" insanın insana inanılmaz zulmünü

getirmiştir. Herkesin gücü kadar hakka sahip olduğu bir ahlaki çerçeve hızla hakim olmaya başlamış. Gücün kaynağı para ve kapital süratle asıl değer haline gelmiştir. Paraya ve sermayeye sahip olmayanlar bu ahlaki çerçevede hakka da sahip olmadıkları için yaygın bir "mazlumluk kültürü" oluşmaya başlamıştır. İşte işçi hareketi burada sömürüye karşı ezilenlerin, mazlumların hareketi olarak ortaya çıkmıştır.

sapma değil bir zorunlu sonuçtur. Ve çağını sürekli büyütürken insanlığın geleceği için çok önemli bir tehdit olmaya devam etmektedir. Burada yanlış bir anlaşılmanın önüne geçmeliyim. Biz sanayileşmeye karşı değiliz. Ancak yukarıda anlattığım şekilde yapılmış, herkesin gücü kadar hakka sahip olduğu hak kavramının gerçek karşılığını bulamadığı, insanlığın hayat damarlarına büyük tuzaklar kurmuş bir sanayi yapılanması-na karşı "insan" dan yana olmayı, "insan" olmamızın bir gereği sayarız.

YAZICI : Görüyorumki mevcut endüstriyel yapılanma ile insan arasında bir çelişkinin varlığından söz ediyorsunuz. Hatta endüstri -insan-doğa olarak formüle edilebilecek üçlü bir paradoksa doğru gittiğiniz ve bu paradoksun zihni bir kirlenmede temellenirdiğiniz görüyorsunuz. Peki sayın başkan insanlık bu durumu nasıl aşacak? çevre kampanyaları ile kirlenmekten vazgeçmiş bir endüstriyi kurmak mümkün olacaktır mı?

ÇELİK : Zor bir soru. Bugün bütün dünyada hakim bir entegre iktisadi sistemden ve de endüstriyel sistemden bahsetmek mümkün. Batıda çevre kampanyalarının bugün için tek başına çevreyi ve insanı tahrib eden ağır endüstrilerin süratle üçüncü dünya ülkelerine taşıtılmaması. Yani üçüncü dünya zenginleşmelerine yaygın bir çevre riskiyle karşı karşıya bırakılmak ve bunu insanlığın kurtarılması adına yapmak. Bu çifte standart aslında zihni kirlenmenin katlanarak devam ettiğini gösteriyor.

Bu noktada sömürüye karşı insanlık onurundan yana, kine karşı sevgiden yana, kuvvetli ve hakkı gashetmiş olana karşı haklıdan yana, doğal dengeyi insan ve doğa aleyhine tahrip edenlere karşı doğadan ve insandan yana, zulmedene karşı mazlumdan ve masumdan yana tavır almaktan başka bir yol görünmüyor. Öyle görüldü-yorki; Hakkaniyetin tesis edildiği bir dünyaya özlemimiz daha uzun süre devam edecek.

Böyle bir değerler sistemi ve hak-güç ilişkisi bizim için kabul edilemez bir durumdur. Biz haklının, güçlü ya da güçsüz olduğu için değil, bizatihi hak sahibi olduğu için hakkının verilmesini isteriz. Ne pahasına olursa olsun sanayileşmeyi kabul edemeyiz. İnsanı varkılan, koruyan hatta gelişimini mümkün kılan bir sanayileşmeyi kabul edemeyiz. İnsanı varkılan, koruyan hatta gelişimini mümkün kılan bir sanayileşme tercihinin kabul edebiliriz.

YAZICI: Burada sırası gelmişken "çevre problemi" üzerine düşüncelerinizi de aktarabilir misiniz?

ÇELİK: Çevre problemi doğanın tahrip edilmesi, yaygın bir kirlenmeyle karşı karşıya kalmasında bu aktardığım çerçevede ifade edebiliriz. Kirlenme aslında sanayi çağının başında zihinsel planda başlamıştı. Sömürme duygusu, iliklerine kadar sömürme duygusu, "sevgi" yerine "nefret", "paylaşma" yerine "açlığa mahkum etme" duygusu aslında birer zihinsel kirlenmedir. Bu zihinsel kirlenmenin bir fonksiyonu olarak ortaya çıkan somut medeniyet somut kirlenmenin de kaynağı olmuştur. Çevre problemi sanayi medeniyeti için bir

Hak-İş eşit koşullarda mücadele istiyor

HAK-İŞ Genel Başkanı Necati Çelik, % 10 barajı ile ilgili olarak ILO'da yapılan açıklamalar üzerine: "%10 barajının kaldırılmasının, çalışma hayatında rekabete açılmaya bir katkısı olacaktır.

Eğer bunun yapılması sakıncalı görünüyorsa hiç olmazsa Sendikacılar baraja esas alınmalıdır. Bugünkü mevcut uygulamada işverenler dahi sigortalı olmaları hesabıyla baraja dahil edilmektedirler." dedi.

Çelik, "Çalışma hayatının rekabete açılması, TÜRK-İŞ ve HAK-İŞ'in eşit şartlarda mücadeleye koşulması olarak değerlendirilmelidir" diye devam ederek "çalışma hayatı gibi önemli bir konunun işçi-işveren-devlet üçlüsü tarafından rahat bir zeminde tartışılarak gerçekleştirilmesinin sayısız yararları vardır. Tek tip sendikacılık kadar sendika enflasyonuna da karşıyız. Ancak açılan tartışmalarda amaçlanan he-

defin hangi yasal değişikliklerle gerçekleştirileceğinin saptanması gereklidir.

Özellikle KİT'lerde çalışanlar sendika değiştirememenin sıkıntısı içindedirler. Bize göre, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmeleri, Grev ve Lokavt Yasası'nın 3.maddesi değiştirilerek, KİT'lerde müesseselerin tek başlarına işletme kabul edilmesi gerekiyor" diye tamamladı.

● İstanbul Halk Ekmek grevi 131. gününde sona erdi...

Eylem üstüne eylem gerçekleştiren Halk Ekmek işçisi mutlu sonu yakaladı...

İstanbul Halk Ekmek'te grev 131. gününde mutlu sonla noktalandı. 23 Mayıs'tan beri grevde olan Konfederasyonumuza bağlı Öz Gıda İş Sendikası Üyesi 500 işçi 131 günlük grev süresi içinde eylem üstüne eylem gerçekleştirmişti.

Halk Ekmek İşçilerinin fire vermeden birlikte sürdürdükleri azimli ve kararlı mücadelesi sonunda Halk Ekmek'teki toplu iş sözleşmesi işçilerin isteği doğrultusunda imzalanmış oldu.

Şimdi Halk Ekmek işçileri 131 gün sonra da olsa hak alma mücadelesinin mutluluğunu yaşıyor.

Bilindiği gibi Halk Ekmek işçileri önce İstanbul Anakent Belediyesi önünde gül ve karanfil atmış, grevin 60. gününde de 60 kişi açlık grevine başlamıştı.

Bu eylemlerinden netice alamayan Halk Ekmek işçisi 1980 sonrası Ankara'ya yapılan ilk işçi yürüyüşünü başarıyla gerçekleştirmişti. Önce yaya olarak İstanbul Edirnekapı'dan başlayan Ankara yürüyüşü daha sonra İzmit, Sakarya ve Bolu'da polis ve jandarmanın çeşitli engelleri ile karşılaşmış ancak dün bunlara rağmen işçiler Ankara'ya SHP Genel Merkezi'ne ulaşmışlar ve SHP Genel Başkanı Sayın İnönü ile görüşebilmişlerdi.

Halk Ekmek işçilerinin birbirinden güzel eylemleri Türk Sendikalar Hayatı'nda tatlı birer anı olarak kalacak.

Öz Çelik-İş Başkanlar Kurulu toplandı

Öz Çelik-İş Sendikası genişletilmiş Başkanlar Kurulu 13-14-15 Eylül tarihlerinde toplanarak Genel Seçimler ve Sendikanın eğitim faaliyetleri konularını tartıştı.

Açış konuşmasını yapan Genel Başkan Mehmet ARAS, önümüzdeki genel seçimlerle ilgili olarak sendikanın tavır belirleyeceğini ve HAK-İŞ'e bağlı diğer sendikalar ile Konfederasyonun da tavır belirlemesi için çağrıda bulunacağını söyledi. ARAS; "bazı siyasi partilerin hem TUSİAD'a gidip işverenlere onların istedikleri gibi bir hükümet kurup icraat yapacaklarını, hem de sendikaları da ziyaret edip işçilerin istedikleri gibi bir hükümet olacaklarını söylediklerini" belirterek bunun samimiyetsiz bir tutum olduğunu söyledi. Bu şartlarda seçimlere girecek partilerin işçi kesimine bir hayır getirmeyeceğine inandığını ifade etti.

HAK-İŞ'e bağlı Sendikalarda Eğitim faaliyetleri devam ediyor

Konfederasyonumuza bağlı sendikalar eğitim seminerlerini sürdürüyor.

ÖZ GIDA-İŞ'TE

3-4-5/Eylül 1991 tarihlerinde Öz Gıda-İş Sendikası Manisa Şubesine bağlı işyerlerindeki yönetici, temsilci ve diğer organlarında görevli üyeleri kapsayan Sipil Dağı Orman İşletmesi Tesisleri'nde yapıldı.

Seminere konuşmacı olarak Av.Bülent Arıncı (1475 sayılı İş yasası 2821 sayılı Sendikalar yasası ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve lokavt yasaları değişiklikleri) Manisa SSK Md.Yard.Ercan Duygulu (506 sayılı SSK Kanunu ile ilgili mevzular ve pratikte karşılaşılan sorunlar) Doç.Dr.Şükrü Karatepe (Ülke ve Dünya düzeninde ortaya çıkan yeni oluşumlar) konulu tebliğleri ile katıldılar.

Seminerde ayrıca Genel Yönetim Kurulu üyelerinden Salim Uslu ve Zekeriya İkkdoğan birer konuşma yaptılar.

Seminer sonunda yapılan değerlendirmeler sonunda başarılı olanlara sertifikalar verildi.

HİZMET-İŞ'TE

Öte yandan 16-20 Ağustos ve 2-4 Eylül 1991 tarihleri arasında, Hizmet-İş Sendikası üyelerinin yönetici ve temsilci kadrolarını kapsayan eğitim seminerlerini Manisa Sipil Dağı Orman Genel Müdürlüğü Tesisleri ile Bursa Uludağ İTT Eğitim ve Dinlenme Tesislerinde gerçekleştirdi.

Her iki eğitim seminerinin de açılış konuşmalarını yapan Hak-İş Genel Sekreteri ve Hizmet-İş Genel Başkan Hüseyin Tanrıverdi Manisa seminerinde "serbest piyasa ekonomisi demek bir toplum içinde mutlu azınlıkla sefil çoğunluğun meydana getirilmesi demektir. Başka bir açıdan da serbest piyasa demek mutlu ve müreffeh emperyalist ül-

kelerle, sefil kargaşa içinde sömürge ülkelerinin yaratılması demektir" dedi. Bursa konuşmasında ise "Türkiye'deki siyasal işleyişin adına demokrasi demek mümkün değildir. Bu yönetsel işleyiş bir tür oligarşidir. Serbest piyasa ekonomisinin hakim olduğu toplumlarda bu tür oligarşiyi zengin sınıf kurar; yada bu tür işleyiş zengin bir sınıf yaratmak amacıyla kurulur. Bu yönetim tarzının adı demokrasi değil pluto-demokrasidir" dedi.

Seminere Doç.Dr.Şükrü Karatepe (Sistemler ve Emeye Bakış Açıları), Bilal Eryılmaz (Merkezi ve Mahalli İdareler Arası İlişkiler), Prof.Dr.İ.Erol

Kozak (Çalışma Hayatının Sorunları ve İktisadi Gelişme) konularını işleyerek katıldılar. Seminere katılanların sorularını da cevapladılar.

ÖZ İPLİK-İŞ'TE

Diğer taraftan 18-22 Eylül tarihleri arasında Öz İplik-İş Sendikası İstanbul, Marmara, İzmir ve Manisa Bölge ve çevrelerini kapsayan Eğitim Semineri Ayvalık'ta yapıldı. Hak-İş Genel Mevzuat Sekreteri ve Öz İplik-İş Genel Başkanı Yusuf Engin açılış konuşmasında "Dörtbin yıl önce II.Ram-

ses'i grev alanına getiren pramit işçileri bugün de adil bir paylaşım ve hak mücadelesi veriyorlar. Kral Ramses'i dize getiren işçiler bugünün krallarını da piramidi ters çevirecek dize getirecektir. Değişen dünyada, değişmesini istediğimiz Türkiye'de Sosyal dönüşümün öncüsü olacak kadrolar eğitim ve katılım ile kendilerini yetiştirmek zorundadır" dedi.

Seminere konuşmacı olarak Konfederasyonumuz Genel Başkanı Necati Çelik (Türk Çalışma Hayatının Genel Problemleri), Hak-İş Eğitim Sekreterimiz ve Öz Gıda-İş Genel Sekreteri Salim USLU (Hak-İş'in Kuruluş Amacı ve Hedefleri), Çalışma Genel Müdürü Ali Toptaş (1475, 2821, 2822 sayılı Kanunlar ve uygulamada karşılaşılan sorunlar) Sosyal Güvenlik Kuruluşları Genel Müdürü Zahit Gönencen (SSK Kanunu ve Değerlendirilmesi) Prof.Dr.Fevzi Demir (İş Hukuku ve Güvencesi),Yrd.Doç.Dr.Eyüp Bedir (Sendikaların İktisadi ve Sosyal Önemi) Doç.Dr.Sabri Tekir (İstikrar Politikası ve Emek Faktörü), Doç.Dr.Adnan Tuğ (İşyeri Sendika Temsilcileri nin görevleri ve Mevzuattaki Yeri), Yrd.Doç.Dr.Nüzhet Ayaz (İşçi Ücretleri ve İşçi Ücretlerindeki Reel Durum) Doç.Dr.Şükrü Karatepe (Sendikalar ve Siyasi Katılım) konuları ile katıldılar.

Seminer sonunda katılan üyelere katılma belgesi verildi.

ÇALIŞMA HAYATININ UTANÇ TABLOSU

Açık farkla gerideyiz

Avrupa ülkelerinde işten çıkarımlarda "işverenin haklı bir neden gösterme zorunluluğu, iş akdinin fesihinde yargı denetimi, işe iade sistemi ve işsizlik sigortası" yasal teminat altındayken, bu güvencelerin hiçbiri Türkiye'de bulunmuyor.

Türkiye'de özellikle toplu iş sözleşmelerinin imzalanmasından sonra hızlanan işçi çıkartmalar, bunlara karşılık işçilerin çeşitli eylem biçimleri geliştirmeleri gündeme "iş güvencesi" sorununu getirdi.

"Çağ atlayan" "uluslararası standartlara uyum gösteren" Türkiye'de Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında "iş güvencesi"nden söz edilecek hayli güç.

Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere, İsveç ve İspanya ile Türkiye'yi "karşılaştırmalı iş güvencesi tablosu" çerçevesinde alt alta koyunca konu daha iyi anlaşılıyor.

ÜLKE	İş Aktinin Feshinde İşverenin Haklı Bir neden Göstermek Zorunluluğu	Fesih te Yargı Denetimi	İşe İade Sistemi	İşsizlik Sigortası
ALMANYA	VAR Fesih sosyal bakımdan haklı bir nedene dayanmalı	VAR Haksız fesih mahkemece iptal edilir.	VAR	VAR
FRANSA	VAR Fesih gerçek ve ciddi bir nedene dayanmalı	VAR Ekonomik nedenle çıkarımlar izne tabi	VAR	VAR
İTALYA	VAR	VAR	VAR	VAR
İNGİLTERE	VAR	VAR	VAR İşe iade kabul edilmezse 6250 sterlin tazminat ayrıca ek tazminat alabilir	VAR
İSVEÇ	VAR	VAR	VAR İşe iade kabul edilmezse 16 ile 32 aylık ücret tutarında tazminat	VAR
İSPANYA	VAR Fesih nedenleri belirtilmeli	VAR	VAR İşe iade kabul edilmezse ayrıca tazminat	VAR
TÜRKİYE	YOK İşveren hiçbir sebep göstermeden iş akdini fesedebilir	YOK	YOK	YOK

KİŞİ BAŞINA GELİR 7 BİN DOLARA YAKLAŞTI

Türkiye'de 1990 yılında kişi başına düşen milli gelir 6 bin 858 dolar oldu.

Satınalma gücü paritesi kuru kullanılarak yapılan hesaplamalara göre, kişi başına düşen milli gelir 1987 yılında 5 bin 452 dolar, 1988 yılından 4 bin 561 dolar, 1989 yılında 6 bin 140 dolar 1990 yılında 6 bin 858 dolar olarak bulundu. Söz konusu rakamlar DİE'nin 1987 yılı sabit fiyatlarıyla yaptığı milli gelir belirlemeleriyle bulunduğu milli gelir kullanılarak hesaplandı. DİE 1990 yılı hariç söz konusu yıllar için nominal ithalat kuruyula kişi başına milli geliri sırasıyla 1.628 dolar, 1.689 dolar ve 1.697 dolar olarak açıklamıştı.

YOKSULLUK SINIRI 844 BİN LİRA , ASGARİ ÜCRET 502 BİN LİRA!

Yoksulluk sınırı Haziran ayında 844 bin liraya yükseldi.

Bir ailenin zorunlu giderlerini karşılayabilmesi için elde etmesi gereken aylık en az geliri ifade eden yoksulluk sınırı geçen yıl sonunda 645 bin lira düzeyinde bulunuyordu. Ocak ayında 677 bin lira olan yoksulluk sınırı, Şubat'ta 713, Mart'ta 745, Nisan'da 794 bin liraya çıktı. Mayıs ayında 820 bin liraya ulaşan sınır, Haziran ayında da 844 bin liralık bir büyüklüğe yükseldi.

5 Milyon kazananlar zengin

Yoksulluk sınırı 844 bin liraya yükselirken, zenginlik sınırının da 5 milyon 72 bin liraya çıktığı hesaplandı. Geçen yıl sonunda 3 milyon 874 bin lira olan zenginlik sınırı, Ocak ayında 4 milyon 64 bin, Şubat ayında 4 milyon 283 bin,

Mart ayında 4 milyon 472 bin lira düzeyinde oluştu. Zenginlik sınırı Nisan ayında 4 milyon 767 bin liraya, Mayıs'ta 4 milyon 924 bin liraya, son olarak geçen ay 5 milyon 72 bin liraya çıktı.

Aile Başına Aylık Gelir

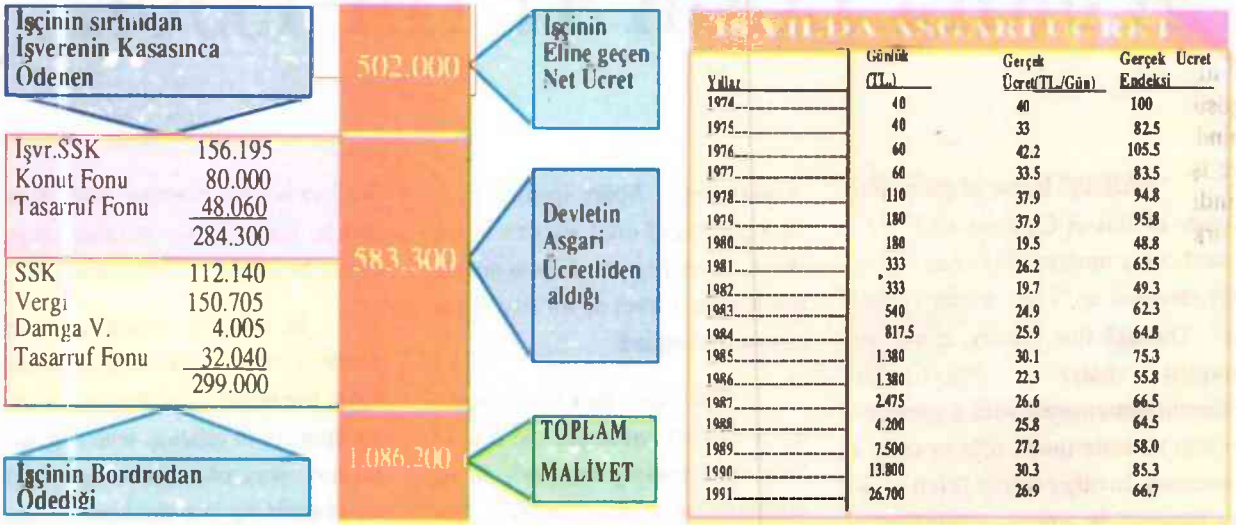
Yıllar	Zenginlik Sınırı	Yoksulluk Sınırı
1985	57.000	342.000
1986	77.000	461.000
1987	107.000	640.000
1988	187.000	1.122.000
1989	317.000	1.903.000
1990	508.000	3.051.000
1990 (*)	645.000	3.874.000
1991 (**)	844.000	5.072.000

(*) Aralık sonu itibarıyla.

(**) Haziran sonu itibarıyla.

Not: 1990 Aralık ve 1991 Haziran sonu dışındaki rakamlar yıllık ortalamaları göstermektedir.

Asgari ücretin asgarisi işçiye azamisi devlete

Asgari ücret 30 Temmuz 1991 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak 801.000 Lira olarak yürürlüğe girdi. Ancak açıklanan bu ücretin, devletin kesintileri yüzünden kimseyi tatmin etmediği ortaya çıktı. İşverenler, yeni ücretin hemen değil, Eylül'de 850.000 lira teklif ederek yürürlüğe girmesini istemişti. HAK-İŞ Genel Başkanı Necati

Çelik tarafından yapılan açıklamada, "Asgari ücretin ülke gerçekleriyle bağdaşmadığı" belirtildi ve "Aileyi gözardı eden ilkelerle tespit edilen asgari ücret, sosyal ücret olamaz. Antidemokratik yapı ve ülke gerçeklerine dayanmayan ilkelerle tespit edilecek asgari ücretler, daima sembolik ücretler olmaktan öteye geçmeyeceklerdir"

vurgusu getirildi. Hesaplamalara göre, çalışan işçinin eline net 502 bin lira geçerken, işverenin kasasından 1 milyon 86 bin 280 lira çıkıyor. İşverenin kasasından çıkan paranın yüzde 46,1'i işçiye giderken devlet, asgari ücretli işçinin sırtından işverenin kasasından yüzde 53,9 pay alıyor.

BORDRODAN TASARRUF ADI ALTINDA YAPILAN KESİNTİ VERGİYE DÖNÜSTÜ

Devlet 1988 yılından bu yana "bordro mahkumlarının" ödedikleri normal vergiye ek olarak "Çalışanları Tasarrufa Teşvik Hesabı"na katkı diye, bordro üzerinden yüzde 10 para kesiyor. Bunun 4 puanı İşçilerin hesaptan kesiliyor, kalan 6 puanı işveren ödüyor.

Bu paralar Kamu Ortaklığı İdaresi'ne gidiyor. Kamu Ortaklığı İdaresi bu paraları "faize" yatırıyor. Devletin belirlediği sisteme göre faiz gelirinin 1/3'ü tasarruf sahiplerine dağıtılacak. Kalanı ana paraya eklenecek.. Bu paralar birikecek, birikecek, birikecek. Bir gün çalışana iade edilecek.

Türkiye gibi bir enflasyon ortamında, her ay kesilen ana para, pul oluyor. Faiz, tasarrufun erimesini karşılamıyor..

Ayrıca devlet 1987 yılından bu yana çalışanların kı-

demine göre 17500 lira ile 80.000 lira arasında çalışanlardan para topluyor. Bu da Toplu Konut İdaresi'nin Konut edinme hesabında toplanıyor. Bununla da işçiler Konut edinecekler!

Yapılan bir hesaplama göre her ay Tasarruf Teşvik Hesabı için bordrolardan 599 milyar lira, Konut Hesabı için 250 milyar lira, toplam 850 milyar lira kesiliyor.

1990 yılının ilk 6 aylık vergi geliri tahsilat rakamlarına göre her ay ortalama 5 trilyon lira vergi tahsil ediliyor. Mal ve hizmetlerden alınan KDV'den Hazine'ye her ay akan para ortalama 900 milyar lira dolayında.

Böyle bir yapıda, bordrolardan "tasarruf adı altında kesilen" gerçekte vergiye dönüşen ayda 850 milyar liranın Hazine için öneminin ne olduğu görülmektedir.

Bordrodan kesilen paralar nerede? (Trilyon TL)

Tasarrufu Teşvik Fonu		Konut Edindirme Fonu	
Kamu Ortaklığı İdaresi		Toplu Konut İdaresi	
Devlet Tahvili	1.2	Emlak bankasında mevduat	3.2
Gelir Ortaklığı Senedi	4.3	Diğer	2.8
TEK ve TPAO tahvili	3.1	Toplanan para	6.0
Diğer	1.1	Bordrodan kesilen	
Toplam para	9.7	toplam para	15.7

A BRIEF LOOK AT THE ISSUE

"HAK-IŞ" is one of the publications of Hak-Iş Confederation published every month. This issue is mainly devoted to "civil society inquiry". Through this inquiry, it was attempted to analyze the subject on its different dimensions with a great attention to trade union role in such a formation. In other words "civil society inquiry" is aimed at bringing a comprehensive study to the public knowledge. The articles, within this content, have a function to complete the study to much advanced level.

As an introduction to the subject, the President of the HAK-IŞ Confederation Mr.Necati Çelik in his article of "civil society and trade unions" stated that the trade unions arose from the beginning of capitalism as a safeguard to its wild face and from then on, trade unions turned to be vital organizations for democracy and civil society as their determinants. The rest of the article depends upon the definition of the civil society concept and how it can be achieved.

In his study "the concept of civil society and its developments in Turkey", Mehmet Ferid makes a comparison between how it is defined and accepted in the West and how it is perceived in Turkey drawing attention to the point that the meaning of the concept has faced some shifts in its transition to our culture and gained an anti-militarist un-

derstanding. Apart from a brief background of civil society in the West, the steps passed up to now to reach such a level of society in our case were studied.

The other part of the inquiry is carried out under the title of "our civil society inquiry". In its introduction it was clarified that the concepts of democracy, modernism, secularism and civil society under consideration here were widely used in our society but not very well and clearly defined so as to confusion is always accompanied with them in every case along with the distortions on their meanings. In order to specify and identify the meaning of the civil society concept, some questions were prepared to a group of social scientists reflecting a wide range of views and approaches.

The questions available in the issue are 1) how should the civil society be understood and what is the role and function of the trade unions in this understanding?, 2) What is the role of the civil society institutions, whether they have complimentary or leading function as far as human intellectual progress is concerned?, What kind of institutions are trade unions in this approach?, 3) What do you think in a statement like this: is it possible to reach national goals by having civil society structuring? The aut-

hors' views are present under their names leaving the interpretation about the subject to the readers.

In the last article on this theme, Cengiz Anık tries to investigate the meaning of the civil society concept in relation with organizations, way of organizing, right for organizing and the logic of the law as far as regarding the trade unions as important tools in this road.

Hak-Iş General Secretary for Education Mr.Salim Uslu in his article entitled "12 th September workers' movement and hope" is addressing the point that there is a clear difference before and after the September 12, 1980 as far as workers' and trade unions' rights are taken into account. In other words, the rights and developments obtained in this field before September 12 have been lost by militarist administration owing to using force. In the rest of the article, he follows an optimistic line showing his hope and belief in getting the rights of workers and trade unions together with making all kinds of developments in industrial relations backing his arguement on workers' conscious struggle and defense with their ability against events and unjust desicions and implementations.

President Necati Çelik explained Hak-Iş principles on the pre-

vailing political system and elections for the upcoming early general poll. Importance of this election for the development of democracy in our country is clearly stated although it was the electoral system accused of being unjust, prepared by the ruling party not objected by opposition parties, Because of many tricks in it some parties are being excluded from running in the elections successfully.

As it is the Hak-İş general principle and attitude, Hak-İş will display an attitude towards the election in favor of the workers. In Turkey political monopoly backed by laws and constitution is much more powerful than economic monopoly.

Hak-İş will not be indifferent to the elections. This does not mean that it will be speaker of or fighter against any party. It means that Hak-İş will be on a way to support the party which follows the lines to protect and defend the peace and democracy in the country; to give real value of labor; to respect to different views as the government responsibility; to make labor honorable and to follow the policies aiming at keeping the money powerful, not the ones who pursue enflationist policies that hazard the purchasing power of low income earners. In order to take the support of Hak-İş, the parties should also protect national and moral values; show effort to increase labor share within national income; realize unemployment insurance not the ones who have economic policies in line with employers; erase the differences between all kinds of working people and give them the right to organize and right to strike, and take all kinds of measurement to improve the working conditions and

trade unions rights in this field to the level of advanced countries. The Hak-İş attitudes stated above will not be only in this election but will be continuous in this direction even after the election.

Under the title of "textile crisis", it was argued that after Gulf Crisis almost 80.000 workers have lost their jobs in this sector. Officials have justified their action by the Gulf Crisis. In deed the reason was derived from wrong economic policies.

President Necati Çelik has attended advisory council meeting presided over by deputy Prime Minister Ekrem Pakdemirli.

Hak-İş General Secretary for Education Salim Uslu participated in a meeting for ICTUR (International Centre for Trade Union Rights) to establish its National Committee in Turkey.

400 workers of affiliate ÖZ GIDA-İŞ (trade union in food sector) have marched to Ankara from İstanbul in its 86 th day of strike lasting 5 days although subjected so many restrictions and obstacles and at the end they achieved to get success to reach Ankara the center of the opposition party.

Mr. Salim Uslu has taken part in a panel as panelist together with other trade unionists organized in Bigadiç Town on the subject of "Democracy and Trade Union Rights" In his speech there, he stated that the main source of the problems is the totalitarian constitution and continued his discussion around this framework.

The very popular and actual

subject is discussed under the title of "An election: In order to appear busy." The unjust electoral system is heavily criticized and trade unions' approach to see the trade unions as a springboard to enter into active politics forgetting the problems of which they came from.

"Distortions of wages in figures" is a vast, comprehensive economic research realized by Hak-İş. With this research many economic realities especially those of which are related to industrial relations are being highlighted. Hak-İş feels itself under obligation to the workers and public to inform them about prevailing economic conditions and policies, because of the fact that the Turkish Confederation of Employer Associations (TISK) with their great ability to distort figures in favor of the employers by accusing the trade unions as main effect to increase the production costs. In Hak-İş research it was proved that their claims are unfounded and only a distortion of figures. The research is carried out on an international comparison base in all aspects of the subject.

One of the clear example of distortion has to do with the unionization of workers. In Turkey there are almost 14 million workers only 2.130 000 of them are unionized. It is our question that "does this amount of unionized workers really affect the salaries to the extent that they are accused of doing so? In the rest of the article so many examples are illustrated against their claims. They aim at getting more profits by exploiting the rights of workers and misinforming the public opinion.

ALINTERİYLE

12 EYLÜL, İŞÇİ HAREKETİ VE UMUT

Türkiye işçi hareketi, son 11 yılda çok sıkıntılı günler yaşamıştır. Özellikle 1980 yılına gelinceye kadar işçilerin kazandığı hakların büyük bir bölümü silah zoruyla ellerinden alınmıştır. Öyleki, ihtilal yönetimi hakları gasbederken, bunların kazanılmış hak (mükteseb) olmasını, hukuk kurallarını, meşruiyet gereklerini, iş barışını ve Endüstriyel ilişkiler geleneklerini yok saymış, işverenlerde gelecekte devir değişeceğini düşünmeden ihtilal mantığını alkışlamış, hatta yol göstermişlerdir. Türk-İş ise bildiği gibi alkış tutmakla kalmamış bir de destek vermiştir.

İşçiler ve Sendikalar, 12 Eylül'ü sadece ekonomik ve sendikal haklar alanında hissetmekle kalmadılar. Aynı zamanda, Kapitalizm'in ve onun siyasal tercihi Liberalizm'in getirdiği depolitizasyonlarla tanıştı, siyasal tekelleşme ile temel hak ve özgürlüklerin elinden alınmasına, iktisadi tekelleşme ilede yoksulluğun artmasına tanık oldu.

İşte tüm bu olumsuzluklar, işçi hareketine yoğun pratikler kazandırmak, sendikacılara da önemli dersler çıkarmak noktasında bir miktarda öğretici oldu diyebiliriz. 11 yıldır devam eden mücadeleler, özellikle de son bir kaç yıldır verilenler dikkate alınırsa işçi hareketinin "Demokrasi" konusunda ne önemli kazanımlar elde ettiği gerçeği çok iyi görülür. Başka bir anlatımla 12 Eylül'ü herkes gibi seyretmekle yetinen işçi hareketi daha sonra "Demokrasinin" ekmeği ve özgürlüğü ile ne kadar yakından ilgili olduğu gerçeğini görme ve tanıma fırsatı bulmuştur. İşte son yıllarda verilen mücadeleler bu gerçeğin yansımasıdır.

İşçi hareketi: sadece, düzen sendikalarını ve güdümlü sendikacıları tanımakla kalmamış, şiddeti, diktayı ve kavgayı amaçlayan sendikal anlayışta tanıma fırsatı bulmuştur. Bu fırsatın işçilere öğrettiği gerçek ise şudur; Demokrasi kesimlerin birbirini teslim aldığı değil, birbirinin haklarını gözeterek, birbirleriyle barış koşullarında uzlaştığı bir hayal tarzıdır.

12 Eylül koşullarının işçilere öğrettiği önemli derslerden birisi de yapay ayırımların (sağ-sol, ilerici-gerici, sünni-alevi veya din, dil, ırk gibi farklılıkların) işçinin bölünmesi için bir gerekçe değil, tam tersine barış ve dayanışma içerisinde bir arada olmanın erdemi olarak anlaşılması gerçeği olmuştur.

İşçiler demokrasiye olduğu kadar sendikalarına da sahip çıkmanın gerekliliğini kavradılar. Dürüstlüğü, cesareti, basireti ve kararlığı ile yakından tanıdıkları sendikacılarının mücadelesine hep birlikte omuz vermenin, kaybolan haklara yeniden kavuşmak ve yeni ileri haklar almak için ne kadar önemli olduğu gerçeğini beyinleriyle birlikte gönüllerine de naksettiler.

Ben, şahsen 12 Eylül'ün olumsuzlukları veya TÜRK-İŞ'in bu dönemdeki sorumlulukları üzerinde durarak karamsar kalmak yerine ümitli olmayı tercih ediyorum.

"Kuvvete, çıkara, imtiyaz ve çoğunluğa dayalı iflas etmiş bir anlayış yerine, HAK'ı üstün tutan ve HAKKA dayalı gerçek bir demokrasi anlayışını özümseyen ve bunun kavgasını veren işçilere bakarak ümitli olmaya hakkım olduğuna inanıyorum. HAK-İŞ'e bağlı 8 işkolundaki 300 bin işçinin sendikaları önderliğindeki tek bir gönül, tek bir yumruk halindeki birlikteliğine, kararlığına, dayanışmasına bakıyor ve gelecek için ümitli olmaya hakkım olduğunu düşünüyorum.

İşçi hareketinin siyasal ve sendikal alandaki bilinçlenmesine ve direnmesine bakıyor, sömürü ve haksızlıkla mücadele için yüreleniyorum. Değil son 11 yıl, nice 11 yıllardır Resmi ideoloji yanlısı egemen güçlerin baskılarıyla işçilerin, haksızlığa ve zulme uğrayan herkesin suskunluğuna bakmayın. Çünkü suskun yürekler artık bir volkan gibi... Çünkü ezilenler artık sıradan insanlar olarak yaşamak istemiyorlar.

Salim USLU

HAK-IŞ

16.KURULUŞ YILDÖNÜMÜ ETKİNLİKLERİ PROGRAMI

Hak-Iş'in 16.kuruluş yıldönümü etkinlikleri ile ilgili program ayrıntısı netleşmeye başladı. Dergimizin baskıya girdiği saatlerde programın kesinleşmiş şekli şöyledir:

22 Ekim 1991 Salı

- 10.00 Genel Başkan Necati Çelik'in basın toplantısı
12.00 Yarışmaya katılan eserlere ait sergi açılışı
13.30 Hak-Iş 16.Yıl Kompozisyon, Şiir, Slogan ve Fotoğraf yarışması sonuçları ve ödül töreni
14.00 **PANEL**
Sunuş ve açılış konuşmaları
Konu: "Sendikal Hareketin Dünü, Bugünü, Yarını"
Oturma Başkanı : Hüseyin Tanrıverdi
Hak-Iş Genel Sekreteri ve Hizmet-Iş Sendikası Genel Başkanı)
Panelistler : Yusuf Engin (Hak-Iş Genel Mevzuat Sekreteri ve Öz İplik-Iş Sendikası Genel Başkanı) Abidin Özkaraaslan (Öz Ağaç-Iş Sendikası Genel Başkanı), Ahmet Ötügen (Kamu-Sen Genel Başkanı), Metin Türker (Öz Çelik-Iş Sendikası Genel Sekreteri), Agah Kafkas (Öz Gıda-Iş Genel Teşkilatlandırma Sekreteri) , Mahmut Aslan (Hizmet-Iş Sendikası Genel Sekreteri)

23 Ekim 1991 Çarşamba

- 10.00 **PANEL**
Sunuş ve açılış konuşmaları
Konu : "Dünya'da ve Türkiye'de Sendikal Hareketin Geleceği"
Oturma Başkanı : Prof.Dr.Alpaslan Işıklı (A.Ü.S.B.F.Öğretim Üyesi)
Panelistler : Prof.Dr.Fevzi Demir (Dokuz Eylül Ü.İ.İ.B.F.Öğretim Üyesi)
Doç.Dr.Hamdi Mollamahmutoğlu (G.Ü.İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi)
Konuk Sendikacılar
14.00 **FORUM**

24 Ekim 1991 Perşembe

- 10.00 **PANEL**
Sunuş ve açılış konuşmaları
Konu : "İstihdam Sorunları, İstihdam Güvencesi ve İşsizlik Sigortası"
Oturma Başkanı: Prof.Dr.Nusret Ekin (İ.Ü.İ.F.Öğretim Üyesi)
Panelistler : Prof.Dr.Savaş Taşkent (İ.T.Ü.İ.Fak.Üyesi)
Doç.Dr.Arif ERSOY (Dokuz Eylül Ü.İ.İ.B.F.Öğretim Üyesi)
Doç.Dr.Mete Törüner (G.Ü.İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi)
Av.Kubilay Atasayar (TISK Genel Sekreteri)
14.00 **FORUM**
16.00 Kapanış konuşması

OKUYUCULARIMIZA :

Ali Uyak-Adana: İncelikli tenkidiniz için teşekkür. Dergimiz için "bir sendikaya yaraşır nitelikte bir yayın organı olma yolunda" diyorsunuz. Olacağız. Ayrıca zikrettiğiniz "derginin daha yaygın hale getirilmesi için bir çalışma düşünüp düşünmediğimiz" konusunda size katılmamak mümkün mü? Bu konuda bize ulaşan birçok mektup var. Dergiyi daha geniş kitlelere ulaştırmak ve okunurluğunu arttırmak ilk amaçlarımızdan. Hem konu hem de şekil açısından yapacağımız yenilik ve çeşitlilikle dergiyi daha geniş kitleler tarafından aranılır hale getireceğimize inanıyoruz. Bu sayıda gördüğünüz gibi yeniden renkli baskıya geçtik. Teşekkürler. Saygı ve selamlarımızla.

Hasan Uzun ve arkadaşları-Kayseri: "Biz bir grup işçi olarak derginin bize daha ziyade hangi durum ve olaylar karşısında nasıl bir tavır takınacağımızı anlatan ve yol gösteren bir özelliğinin de olmasını istiyoruz. Yorum ve haberlerle bu tip konularda bize önderlik etmesini istiyoruz" diyorsunuz.

- Bu konuyu işleyen yorum ve yazılarımız gerçekte dergimizde yayınlanıyor. Ancak bunun sayısını daha da arttırabiliriz. Yönlendirici olabilecek yazı ve yorumlar için dergide yayınlanan Genel Başkan ve Genel Eğitim Sekreterimizin yazılarını okuyabilirsiniz. Ancak biz yine de gelişen olaylar karşısında işçinin nasıl bir tavır olacağını anlatan yazı ve yorumlara daha fazla yer vermeye çalışacağız. Saygı ve selamlarımızın kabulüyle hepimize teşekkür ederiz.

OKUYUCULARIMIZDAN GELENLER :

Hak-Iş Dergisi genel hatları ile güzeldir. Ama biz çok daha fazla şeyler bekliyoruz. Mesela, Türkiyede ekonomi nasıl işliyor? Bunu biraz da bizim anlayacağımız ama konunun özünden de ödün vermeden bize anlatılmalıdır. Söz gelimi 20 Ekimde oy kullanacağız. Hangi siyasi partiye oy verirsek emeğimizin çıkarlarının savunulması doğrultusunda en doğru hareketi yapmış oluruz? Derginiz bize bunu göstermelidir.

Recep Yılmaz-Ankara

Sayın başkanım, Hak-Iş derginizde AET, NATO, IMF, BM gibi kuruluşların kısa öz olarak faaliyetleri anlatılırsa İnşallah problemlerimizin nereden kaynaklandığını daha iyi anlayacağız, kördüğümü daha kolay çezeceğiz.

Fahri ŞAHİN-Karabük

16. KURULUŞ YILDÖNÜMÜNDE

HAK-İŞ'ten ON MİLYON TL ÖDÜLLÜ YARIŞMA

HAK ARAMA MÜCADELESİNDE, HER TÜRLÜ SÖMÜRÜYE VE BASKIYA KARŞI GÜCÜNÜ, BİRLİK VE DAYANIŞMADAN ALAN HAK-İŞ 16. KURULUŞ YILDÖNÜMÜNÜ BÜTÜN İŞÇİLERİN KATILDIĞI, BİR DİZİ ETKİNLİKLERLE KUTLAMAYI AMAÇLAMİŞTİR. BU NEDENLE KONFEDERASYONUMUZ, 16. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜ NEDENİYLE İŞÇİLERİN KATILABİLECEĞİ YARIŞMALAR DÜZENLENMİŞTİR.

KOMPOZİSYON YARIŞMASI

KONU: "HAK-İŞ'in Türk Çalışma Hayatında Üstlendiği Görev ve Etkinlikleri"

BİRİNCİ : 1.000.000.-TL İKİNCİ : 750.000.-TL ÜÇÜNCÜ : 500.000.-TL

ŞİİR YARIŞMASI

KONU: "HAK-İŞ"

BİRİNCİ : 1.000.000.-TL İKİNCİ : 750.000.-TL ÜÇÜNCÜ : 500.000.-TL

SLOGAN YARIŞMASI

KONU: "HAK-İŞ"

BİRİNCİ : 300.000.-TL İKİNCİ : 200.000.-TL ÜÇÜNCÜ : 100.000.-TL

FOTOĞRAF YARIŞMASI

BİRİNCİ : 1.000.000.-TL İKİNCİ : 750.000.-TL ÜÇÜNCÜ : 500.000.-TL

- Fotoğrafların konusu : İşçilerimizin fabrikalardaki üretim sürecini ve alanlardaki hak arama mücadelesini anlatan İçerikte olmalıdır.
- Yarışma, Siyah-Beyaz ve renkli olmak üzere, iki ayrı dalda yapılacaktır.
- Yarışmacı en çok 4 fotoğrafla yarışmaya katılabilir.
- Ödül alan ve başarılı bulunan fotoğraflar sergilenecektir.
- Fotoğraflar filmleri ile birlikte, postada hasar görmeyecek şekilde hazırlanıp adresimize gönderilecektir.

Her dalda ilk on'a girenlere çeşitli hediyeler verilecektir. Eserler daktilo veya okunaklı biçimde kağıdın bir yüzüne yazılarak, en geç 10 Ekim 1991'de elimizde olacak şekilde gönderilmelidir.

Yarışmacılar eserleriyle birlikte; ad-soyad, vesikalık fotoğraflarını, adreslerini (varsa telefon numaralarını) kısa özgeçmişlerini göndermelidir. Gönderilen eserler, değerlendirme sonucunda 22-26 EKİM 1991 tarihleri arasında sergilenecektir.

ADRES: "HAK-İŞ 16. Kuruluş Yıldönümü Kutlamaları Eser Değerlendirme Komisyonu"
Tunus Cad. No: 37 Kavaklıdere/ANKARA